

Seniורי- ruotsinsuomalainen

Ideakirja sukupolvien välisiin kohtaamisiin

Maarit Jaakkola

Senioriruotsinsuomalainen: Ideakirja sukupolvien välisiin kohtaamisiin
Sverigefinsk senior: En idébok för möten mellan generationer

© Maarit Jaakkola 2024

Taitto: Maarit Jaakkola
Etukannen kuva: Joel & Jasmin Førestbird/Unsplash
Takakannen kuva: Clément M./Unsplash

KULTURRÅDET

Ruotsinsuomalaisten arkisto – Sverigefinländarnas arkiv
BOX 17
SE-613 02 Eskilstuna
<https://arkisto.org>

ISBN: 978-91-527-9794-5

Tämä kirja on sinulle,

joka haluat ymmärtää ruotsinsuomalaisia juuriasi
jolle on tärkeää kohdata suomenkielisiä ikäihmisiä Ruotsissa
joka yrität ymmärtää vanhenemisen mysteeriä
jolle tarinat ja kertomukset ovat tärkeitä
joka etsit koottua tietoa ruotsinsuomalaisuudesta
joka haluat tallentaa kansallisen vähemmistön historiaa
joka haluat luoda kansallisen vähemmistön tulevaisuutta

Sisällys

Innehåll

Boken *Senior sverigefinne: En idébok för möten mellan generationer* är en metodbok för att möta sverigefinska äldre. Den första delen av boken (s. 6–12) består av beskrivningen av bakgrunden till denna bok. Den andra delen (s. 14–53) belyser sverigefinsk kultur och sverigefinska kulturuttryck. Den tredje delen (s. 56–104) innehåller idéer och metoder samt litteraturtips för att skapa möten mellan sverigefinska seniorer och de följande målgrupperna: småbarn, unga, anhöriga till en sverigefinsk senior samt släktingar som bor i Finland eller utlandet. Boken innehåller även en tvåspråkig frågelista för forskare som har som avsikt att samla in intervju-material med den nationella minoriteten och arkivera det (s. 99–104). I slutet av boken finns en sverigefinsk högtids- och temadagskalender som omfattar viktiga dagar för sverigefinnar från både den svenska och finländska almanackan (s. 106–119). Boken avslutas med en tidslinje som beskriver de viktigaste händelserna i sverigefinsk historia och som går att kontrastera med ens individuella livshistoria (s. 120–121).

Juuret näkyviksi:

Kohti ikäymmärrystä ja vähemmistöosaamista

Taustaksi	6
Näin käytät tätä kirjaa	10

Oppia ikä kaikki:

Ruotsinsuomalaisuuden anatomiaa

Ruotsinsuomalainen vanhuus	14
Ruotsinsuomalainen identiteetti	32
Ruotsinsuomalainen kulttuuri	44

Vanhuus ei tule yksin:

Ideoita ja työtapoja ikäihmisten kohtaamiseen

Ikäihmiset ja lapset.....	56
Ikäihmiset ja nuoret	64
Ikäihmiset ja eri alojen ammattilaiset	72
Ikäihmiset ja heidän omaisensa	80
Sukulaiset ulkomailla	88
Ikäihmisten tarinoiden dokumentoijat	96

Elämää hetkissä:

Ruotsinsuomalaisia juhlia ja tapahtumia

Ruotsinsuomalainen vuosikalenteri	106
Ruotsinsuomalaisten historia: aikajana	120

Juuret
näkyviksi

Taustaksi

Bakgrund

Denna bok är en idé- och arbetsbok avsedd för att skapa intergenerationella möten mellan sverigefinska seniorer och yngre målgrupper. Boken baserar sig på aktiviteter som vi observerat och personer vi intervjuat inom ramen för projektet Åldersroligt/Kuvakivaa, finansierat av Kulturrådet och Göteborgs stad. Denna version av boken är enspråkig men litteraturtips finns alltid på två språk.

Tämä kirja on tarkoitettu ideoiden ja inspiraation lähteeksi ruotsinsuomalaisten ikäihmisten kohtaamiseen. Kirja kokoaa yhteen käsitteitä, joita on hyvä ymmärtää, kun on tekemisissä ruotsinsuomalaiseen vähemmistöön kuuluvan seniorin kanssa. Sen tarkoituksena on myös tarjota ideoita ja työtapoja, joiden avulla etsiä yhteisiä tarttumapintoja kohtaamisiin ja keskusteluihin. Painopiste on kulttuurisessa ymmärryksessä, sillä ikäihmistä puhuttaessa kulttuurinen ja etenkin vähemmistö- tai monikulttuurinen näkökulma jää helposti terveydenhoidon ja sosiaalipolitiikan näkökulmien ja puhetapojen varjoon.

Kirja lähti ajatuksesta saada esiin maamme seniorikansalaisten ääntä. Alkuperäisenä ajatuksena oli koota yksien kansien väliin asiantuntija-artikkeleita ja ikäihmisten omia tuotoksia, mutta matkan varrella kävi ilmi, että yhteiskunnan eri sektoreilla on huutava pula pedagogisesta materiaalista, joka antaisi eväitä ikäihmisten kanssa käytävään vuoropuheluun. Hallintoviranomaiset eivät aina ymmärrä vähemmistöasemaa tai sitä, mitä ruotsinsuomalainen kulttuuri ja identiteetti oikeastaan ovat. Enemmistöyhteiskunnasta käsin ei aina ymmärretä vanhenevien vähemmistökielisten ihmisten tarpeita, eivätkä ikäihmiset välttämättä osaa tai uskalla tuoda kysymyksiään esiin. Vaikka hyvää tahtoa järjestää palveluita ja tapahtumia suomenkieliselle varttuvalle vähemmistölle olisi, asiaa mutkistuttavat esimerkkien, valmiiden mallien, työtapojen ja rutiinien puute. Kyse ei ole aina pelkästään kielitaitoon liittyvistä kysymyksistä, vaan myös kulttuurisesta ymmärryksestä – tai sen puutteesta. Kun ei tiedetä, minkälainen ruotsinsuomalainen identiteetti on tai mistä aineksista ruotsinsuomalainen kulttuuri mahdollisesti voisi koostua, ei tiedetä, miten näitä asioita lähestyä. Usein ei myöskään osata kysyä.

Tarvetta – ja toivottavasti myös kiinnostusta ja uteliaisuutta – ruotsinsuomalaisen ikääntyvän vähemmistön kohtaamiseen on monella eri ryhmällä. Monista eri vaihtoehdoista olen valinnut tähän kirjaan lapset, nuoret, omaiset, ammattilaiset ja viranomaiset sekä sukulaiset Suomessa. Jokaiselle heistä on laadittu alustus ja tehtäväpaketti eri aihepiireistä. Kyseessä on siis aktivointikirja, jonka tavoitteena on luoda pohjaa omaehtoisille keskusteluille ja vuoropuheluille. Formaatti ei ole missään määrin sitova, vaan sitä voi lähestyä jonkinlaisena alkuna omalle vuorovaikutukselle. Jostain on kuitenkin aloitettava.

Kirja on osa alun perin ruotsinsuomalaisten nuorten parissa alkanutta hanketta, jossa tarkoituksena on tavoittaa eri ikäpolvien ja eritaustaisten ruotsinsuomalaisten ääntä. Kuvakivaa!-hankkeen alahanke Sarjakivaa! toteutettiin vuonna 2021 yhden illan virtuaalisena sarjakuvanpiirtämistyöpajana (ks. Jaakkola, 2023). Työpaja kokosi yhteen suomea puhuvia perheitä ympäri Ruotsia ilmaisemaan itseään kuvakerronnan kielellä. Työpajassa käytettiin suomea ja tutustuttiin muihin kaksikielisiin perheisiin. Ammattisarjakuvapiirtäjän ohjaamana syntyi yhteensä 14 sarjakuvaa, jotka julkaistiin kirjassa *Sarjakivaa! Ruotsinsuomalaiset lapset piirtävät sarjakuvia* (toim. Maarit Jaakkola ja Leena Huss, 2022). Työpajan rahoitti Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitos Isov sekä hallinnoi Uppsalan ruotsinsuomalaisten kieli- ja kulttuuriyhdistys Rusukki. Myös tuon kirjan julkaisi Ruotsinsuomalaisten arkisto.

Tämän kirjan taustalla on Ikäkivaa!/Åldersroligt!-jatkohanke, jossa perehdyin yhdessä eri-ikäisten ruotsinsuomalaisten kanssa ruotsinsuomalaisten senioreiden elämään, erityisesti Göteborgissa, jossa itse toimin. Kirjan rahoittivat Ruotsin Kulttuurineuvosto (Kulturrådet) ja Göteborgin kaupunki, ja hanketta hallinnoi Ruotsinsuomalaisten arkisto, joka on myös tämän kirjan julkaisija. Kohtaamisissa on ollut mukana monia eri-ikäisiä ja -taustaisia ihmisiä, jotka eivät esiinny tässä kirjassa nimillään. Metodina on ollut nostaa kohtaamisia, keskusteluita ja tilanteita seuraamalla esiin kysymyksiä, jotka vaikuttavat olevan tärkeitä ja olennaisia juuri senioriväelle, ja muun-

"Kirja on osa nuorten parissa alkanutta hanketta, jossa tarkoituksena on tavoittaa eri ikäpolvien ja eritaustaisten ruotsinsuomalaisten ääntä."

taa niitä pedagogiseen muotoon sovellettaviksi sellaisissa kohtaamisissa, joissa tarvitaan käsitteitä ja työtapoja vuorovaikutuksen käynnistämiseen. Kirjalla ei, toisin kuin useissa ruotsinsuomalaisissa projekteissa, ole ollut erillistä viiteryhmää, joten havainnot ja valinnat ovat kirjoittajan omia, koettuun vuorovaikutukseen perustuvia.

Moni ilmaisi hankkeen aikana kiinnostuksensa osallistua, ja vaikkeivät kaikki suunnitellut tapaamiset toteutuneetkaan, eri-ikäiset ruotsinsuomalaiset osoittivat paljon kiinnostusta ikäihmisiä ja heidän kysymyksiään kohtaan. Toivon, että kirjan antamien vinkkien ja tarjoaman opastuksen avulla tätä dialogia on mahdollista jatkaa eri yhteyksissä, esimerkiksi seurojen ja yhdistysten järjestämissä tapaamisissa. Yleisestikin sukupolvien rajat ylittävät kohtaamiset ja sukupolvien välinen oppiminen ovat teemoja, jotka ovat nousemassa yhä ajankohtaisemmiksi sekä vähemmistö- että enemmistöyhteiskunnassa.

Haluan kiittää erityisesti Göteborgin kaupungin kehitysjohtaja Petra Palkiota, jonka kontaktit ja tiedot kunnan vanhustenhoidosta ja -hoivasta olivat kirjan onnistumisen kannalta ratkaisevia. Myös Göteborgin kaupungin Ikäystävällinen Göteborg -ohjelma tarjosi useita kiinnostavia näkökohtia ideoimiseen. Myös keskustelut Ruotsinsuomalaisten valtuuskunnan täysistunnon puheenjohtajatyöparini, kirjantekoaijana eläköityneen Tukholman suomenkielisen seurakunnan kirkkoherra Martti Paanasen kanssa ovat olleet antoisia – kiitos, Martti, yhteisistä pohdinnoista ja oivallutuksista

sekä erityisesti kirkkoa koskevista tiedoista. Niin ikään kiitos eläkeläisyhdistysten puheenjohtajille Pirkko Sinkkoselle ja Sinikka Lindquistille sekä kaikille muille ruotsinsuomalaisten eläkeläisjärjestöjen edustajille, joiden kanssa olen saanut olla ideoidenkokoamisvaiheessa tekemisissä. Kiitän myös kaikkia muita itseäni vanhempia ruotsinsuomalaisia, joilta olen saanut inspiraatiota, kommentteja ja kannustusta – teitä on niin monia, että jätän nimet mainitsematta, jotta en tule unohtaneeksi ketään. Yhtä en kuitenkaan voi olla mainitsematta: emeri-

taprofessori Leena Huss on aina ollut valmis vastaamaan kysymyksiini ja jakamaan kokemustaan monen vuosikymmenen ajalta, kun apua on tarvittu – kullannarvoista!

Lopuksi lämmin kiitos toiminnanjohtaja Helen Kantokoski Kvibylle ja arkistonhoitaja Anna-Karina Bøgrenille Ruotsinsuomalaisten arkistosta. Nykypäivän ruotsinsuomalaisuuden dokumentointi – vaikka myös tämän kirjan kaltaisen pedagogisoinnin muodossa – on tärkeää ja ollut myös vähemmistön itsensä toivelistalla jo pitkään, joten on ensiarvoisen hienoa, että lähditte mukaan toteuttamaan Kuvakivaa!-hankkeelle jatkoa.

Göteborgissa 26. helmikuuta 2024

Maarit Jaakkola

Viitteet

Jaakkola, M. (2023). Virtuaaliset työvälineet avaavat kielienelvytykseen uuden ulottuvuuden. *Kieliviesti* 43(1), 18–21.

Jaakkola, M., & Huss, L. (toim./red.) (2022). *Sarjakivaa! Ruotsinsuomalaisten lasten piirroksia virtuaalisesta kielienelvytystyöpajasta – serier tecknade av sverigefinska barn i en virtuell workshop i språkrevitalisering av det nationella minoritetsspråket finska*. Ruotsinsuomalaisten arkisto – Sverigefinländarnas arkiv.

Näin käytät tätä kirjaa

Tips för dig som inte kan finska

Kapitlet om sverigefinnarnas identitet baserar sig löst på texterna av undertecknad på sajten Minoritet.se. Under avdelningen "Sverigefinnar" går det att läsa om de olika delidentiteterna som är relevanta för den nationella minoriteten sverigefinnar. Frågor för reflektion och litteraturtips finns i slutet av varje kapitel. Mycket material kan finnas på webben med relevanta sökord. Idag är det lätt att låta AI (artificiell intelligens) automatöversätta stora mängder av text.

Ideakirja on työ-, inspiraatio- ja aktivointikirja. Kirjan tavoitteena on tukea ruotsinsuomalaisten sukupolvet ylittävien kohtaamisten järjestämisessä. Kirjan tarkoituksena ei ole antaa valmiita vastauksia tilanteisiin, jotka kehittyvät aina omaehtoisesti, vaan näyttää mahdollisia alkuja ja sysätä liikkeelle kehityskulkuja. Sukupuolvien välisissä kohtaamisissa tarvitaan paitsi uteliaisuutta ja taitoa kysyä, myös perustietoja, joten kirjan tehtävänä on niin ikään tukea sitä kulttuuriosaamista, jota tarvitaan ikääntyvän ruotsinsuomalaisten väestön ymmärtämiseen.

Kirja koostuu kolmesta osiosta. Osio 1 keskittyy taustoitettamiseen ja pyrkii antamaan käsitteitä aihepiiriin kohtaamiseen. Aihepiiriin johdatellaan yleisin ruotsinsuomalaisia koskevien kysymysten kautta: Miten ajatella vanhuudesta elämänvaiheena, kulttuurina ja identiteettinä? Entä ruotsinsuomalaista vanhuutta – onko sellaista, ja pitäisikö olla? Miten ymmärtää ruotsinsuomalaista moninaista ja monikerroksista identiteettiä? Entä mitä on ruotsinsuomalainen kulttuuri, ja miten niin monisielteistä asiaa kuin kulttuuri voi rakentavasti lähestyä?

Osa kulttuuriin ja identiteettiin liittyvistä osion 1 luvuista perustuu löyhästi ruotsiksi kirjoittamiini teksteihin, jotka tein syksyllä 2023 Saamelaiskäräjien pyynnöstä heidän ylläpitämälleen Minoritet.se-vähemmistö sivustolle osioon "Sverigefinnar". Koska tekstit olivat ruotsiksi, tuntuu tarkoituksenmukaiselta julkaista niiden sisällöt tässä yhteydessä myös suomeksi.

Osio 2 on idea-, metodi- ja tehtäväosio, joka sisältää erilaisia ehdotuksia sukupolvien välisiin kohtaamisiin. Tehtäväosioon on pyritty kokoamaan tyypillisiä ja toimivimmaksi nähtyjä menetelmiä eri kohderyhmien kans-

sa työskentelyyn. Osion on tarkoitus välittää ideoita ja inspiraatiota sukupolvien välisten kohtaamisten järjestämiseen lasten ja nuorten, omaisten, sukulaisten ja eri alojen ammattilaisten keskuudessa. Monille ammattilaisille, kuten pedagogeille, kirjastojen henkilökunnalle ja koulujen opettajille, nämä menetilat ovat varmasti pääosin tuttuja. Myös perehekerhojen, leirien ja musiikkileikkokoulujen ohjaajat ovat harjaantuneita tällaisen toiminnan järjestämisessä, mutta ajatus sukupolvien välisistä kohtaamisista saattaa olla arjen toiminnassa vähemmän esillä. Jokaisen luvun lopussa on tarjolla metodikirjallisuutta, joka saattaa antaa suuntaviivoja oman ajattelun syventämiseen. Osion 2 tarkoituksena on siten antaa kokoava yleiskuva siitä, mitä kaikkea sukupolvien välisten kohtaamisten mahdollistamiseksi voisi tehdä – tueksi niille, jotka pedagogista toimintaa jo muutenkin koordinoivat, ja innostukseksi niille, jotka miettivät, miten lähestyä ikäihmisiä ja eri kohderyhmiä.

Vaikka tehtävät on suunnattu eri kohderyhmille, niitä voi vapaasti soveltaa ristiin: omaisille suunnatun idean voi hyvin toteuttaa esimerkiksi sukulaisten kanssa tai ammattilaisille suunnatun ajatuksen soveltaa omaisille. Esimerkiksi vinkit omaisten ja ammattilaisten osiosta soveltuvat periaatteessa kaikille aikuisille. Ideat ovat pitkälti viitteellisiä, koska riippuu paljon ihmisistä ja ympäristöstä, kuten myös toteuttajasta itseltään, miten niitä voidaan ja halutaan toteuttaa. Peruseriaatteena on, että yksinkertainen on usein kaikkein toimivinta ja tehokkainta. Lisäksi osalliset ovat hyviä keksimään ja kehittämään ideoita itse, jos mielikuvituksen ovea hieman raottaa; kun näyttää tietä hieman siihen suuntaan, mikä voi olla mahdollista, löydetään usein yhdessä jotain, mikä toimii koko ryhmälle. Tämä on ollut ajatuksena ideoita ja vinkkejä kootessa, sillä olisi mahdotonta koota yhteen kaikenkattava ja kaikkialla relevantti lista.

Kirja on pääosin suomenkielinen, vaikka systemaattinen kaksikielisyys varmasti edistäisi sen käytettävyyttä. Lyhyen projektin aikana ei valitettavasti kuitenkaan ollut mahdollista tehdä kirjasta täysin suomen- että ruotsinkielistä. Ruotsinkielisen osuuden mahdollisuutta on harkittava jälkikäteen. Olen kuitenkin lisännyt suomen-

"Tehtävät on suunniteltu eri kohderyhmille, mutta niitä voi vapaasti soveltaa ristiin."

kielisten tekstien ohien ruotsinkielisiä lukuohjeita ja nimeämään ruotsinkielisiä käsitteitä aina kun mahdollista, jotta kielten väliset vastineet tulevat ilmi. Linkkejä verkkoaineistoihin on pyritty lisäämään harkitusti, koska ne vanhentuvat nopeasti. Kirjallisuuslistoissa verkko-osoitteet on ilmoitettu QR-koodein. Linkit voi avata puhelimeen skannaamalla koodit puhelimen kameralla: kun avaa puhelimestaan kamerasovelluksen ja osoittaa kameralla koodia, linkki avautuu puhelimeen. Verkkoaineistoja kannattaa etsiä hakukoneella kirjojen ja artikkelien otsikoita hakusanoina käyttäen.

Osioon 3 on koottu materiaalia, jonka tarkoituksena on tukea työtä ruotsinsuomalaisten kanssa: Ruotsinsuomalainen juhlapäivä- ja teemakalenteri auttaa vuoden tapahtumien suunnittelussa. Ruotsinsuomalaisuus pääsee luontevasti esille juuri erilaisten juhlapäivien kautta, ja haasteena on Ruotsin ja Suomen almanakkojen erilaisuus. Liitteessä on myös ruotsinsuomalaisuuden

historiallinen aikajana, joka tiivistää tärkeitä ruotsinsuomalaisuuteen liittyviä tapahtumia. Se paitsi auttaa ruotsinsuomalaisuuden vuosikymmenten hahmottamisessa, voi myös toimia lähtökohtana henkilökohtaisille muisteluille ja pohdinnoille: missä sinä olit, kun Ruotsinsuomalaisten keskusliitto (RSKL) tai Ruotsinsuomalaisten val-

tuuskunta perustettiin?

Nykyään internetistä saa valtavasti erilaista materiaalia omiin tarpeisiin, ja materiaali on mitä oletettavimmin ajan tasalla. Usein haasteena on kuitenkin se, että sitä pitää osata etsiä, eikä aina tiedä, mitä kaikkea materiaalia eri kohderyhmille on olemassa. Kirja voi siten auttaa myös olemassa olevien mahdollisuuksien hahmottamisessa. Kun saa ideoita, voi etsiä verkossa omin voimin eteenpäin. Tässä auttavat tietenkin myös sosiaalisen median ryhmät, joissa voi aina kysyä muilta, kun ei itse löydä tai tiedä. Esimerkiksi Facebookissa ja LinkedInissä on sekä paikallisia että valtakunnallisia ryhmiä eri ikäisille ruotsinsuomalaisille ja eri ammattiryhmien edustajille.

"QR-koodien linkit voi avata matkapuhelimeen avaamalla kamerasovelluksen ja osoittamalla koodia. Tällöin linkki avautuu puhelimen selaimeseen."

Oppia ikä kaikki

Ruotsin- suomalainen vanhuus

Me kaikki vanhenemme. Iän karttuminen on olennaista kaikissa ikävaiheissa. Nuorena odotamme, että saavuttaisimme nopeasti korkeamman iän ja sen myötä uusia oikeuksia. Vanhana toivomme, että vanhenemisen voisi hidastaa. Nuorena voi olla vaikea tavoittaa ajan kulumisen kokemusta sellaisena kuin se näyttää ikäihmiselle.

Tässä kirjassa pyrimme pureutumaan ikäihmisen kokemukseen. Minkälaista on olla suomalainen ruotsissa, tai peräti ruotsinsuomalainen, ja vanheta? Onko vanhaksi tuleminen maassa, jossa ei ole syntynyt ja jonka kieli ei ainakaan alun alkaen ole ollut oma äidinkieli, erilaista kuin synnyinmaassa? Onko olemassa sellaista kuin ruotsinsuomalainen vanhuus, ja miten se eroaa vanhuudesta Suomessa?

Tutkimuksen perusteella osaamme sanoa muutamia viitteellisiä vastauksia. Tiedämme, että oman äidinkielen merkitys tyypillisesti korostuu, mitä enemmän ikää kertyy. Aikuisiällä opittu ruotsin kieli saattaa jopa kadota, ja jäljelle jää suomen kieli. Ihmisellä on muutenkin taipumuksena palata iän myötä omille juurilleen, mutta erityisesti lähimuistin heiketessä esiin nousevat lapsuuden ja nuoruuden kokemukset ja kulttuuri. Suomen asema sydämen kielenä korostuu ja Suomi synnyinmaana nousee entistä tärkeämpään asemaan.

Vanhuus on elämänvaihe, jota on ollut länsimaisessa kulttuurissa jokseenkin vaikea lähestyä. Meillä on edelleenkin hämmästyttävän vähän käsitteitä ja puhetaivoja, joilla pääsisimme käsiksi elämän ehtoovaiheeseen jottenkin rakentavalla tavalla. Kipuilemme jo sen kanssa, miten kutsua ikääntyviä ihmisiä tavalla, jota ei koettaisi loukkaavana tai vähättelevänä, tai jossa ihminen ei tulisi nähdä vain kohteena. *Vanhus* ei olekaan pitkään ollut suosiossa oleva termi, vaan sen tilalle on etsitty kuumeisesti paremmalta kuulostavia käsitteitä, kuten *ikääntyneet* tai *ikääntyvät*, *varttuneet*, *ikäihmiset*, *seniorit* tai *seniorikansalaiset*. Ruotsissa suosiota on saanut myös *årsrik*-sanasta juontuva svetisismi-ilmaus *ikärikas*. Rikas-päätteen koetaan nostavan esiin vanhenemisen myönteisen puolen siten, että kyse onkin vuosien ja nii-

den tuoman viisauden kertymisestä, ei elinajan vähene-
misestä, ja siten rappeutumisesta ja luopumisesta.

Voimme toki puhua myös *kokemusrikkaista, ikäviisaista* tai vaikkapa *elämäkokeneista*. Vaikka kiertoilmausten keksimisen tarve kertoo omalla tavallaan hankalasta suhtautumisesta ihmisen myöhäisiin elämänvaiheisiin, on myös hyvä, että vanhuudesta pyritään löytämään myönteisiä, elämäniloon kiinnittyviä näkökulmia.

Vanhuuden kaksi puolta

Vanhuudeksi on tavattu kutsua elämänkaaren loppupäätä, joka ajoittuu nykyään kaiketi tyypillisesti eläkeiän jälkeiseen aikaan mutta on vahvasti riippuvainen yksilön fyysisestä toimintakyvystä ja subjektiivisesta kokemuksesta. Ihmisen elämänkaari on tavattu antiikista lähtien jakaa seitsemään ikävaiheeseen: *infantia* (7-vuotiaaksi asti), *puertia* (15-vuotiaaksi asti), *adolescencia* (25-vuotiaaksi asti), *juventus* (35-vuotiaaksi asti), *virilitas* (50-vuotiaaksi asti), *senectus* (70-vuotiaaksi asti) ja *decrepitas* (70-vuotiaasta ylöspäin).

Vanhuuden alkupistettä voi silti olla vaikea määrittää. Nykyajan eläkeläinen on tyypillisesti pirteämpi ja jaksavampi kuin muutamia vuosikymmeniä sitten: Mikko Mallikkaan eli Alfons Åbergin isä, joka Gunilla Bergströmin suositussa lastenkirjasarjassa on noin 30-vuotias, näyttää aikamme silmin melkein vanhukselta. Ruotsissa naisen keskimääräinen elinikä on noin 84 ja miehen 81 vuotta, Suomessa 85 ja 80 vuotta. Vanhenemisen ja terveyden tutkimuksen keskus AgeCap Göteborgin yliopistossa erottelee vanhukset seurantatutkimuksissaan nuoriin vanhuksiin (70–84-vuotiaat), vanhuksiin (85–94-vuotiaat) ja vanhoihin vanhuksiin (95-vuotiaasta ylöspäin).

Filosofi Marcus Tullius Ciceron (1918) kirjassa *Vanhuudesta (De senectute)* päähenkilö, 84-vuotias Marcus Porcius Cato, toteaa, että vanhuudelle on ominaista tietynlainen ristiriitaisuus: ”kaikki toivovat saavuttavansa sen, mutta moittivat sitä jouduttuaan siihen tilaan”. Vanhuus on siis samanaikaisesti sekä palkinto että kirous. Vanhuutta ja vanhenemisen kokemuksesta on kuitenkin tutkittu toistaiseksi varsin vähän, etenkin useiden kulttuurien tai vä-

hemmistökulttuurien kontekstissa, ja tutkimuskenttä on vasta rakentumassa (ks. esim. Kinnunen ym., 2018; Nusbaum & Levmore, 2017; Virtala, 2011; Stanford & Torres-Gil, 1992). Myös ruotsinsuomalaisesta vanhustyöstä ja kansallisista vähemmistöistä on vain vähän tutkimusta (ks. esim. Heikkilä ym., 2007). Enimmäkseen suomenkielisiä ikäihmisiä on käsitelty akateemisissa opinnäytteissä (esim. Salmi, 2023; Nyström & Svensson, 2020; Al Haddad & Turkia, 2013; Fagerholm, 2012; Kennerberg, 2012).

Ciceron pohdiskelija Cato tunnistaa neljä syytä sille, miksi vanhuutta yleisesti ottaen pidetään kurjana. Ensimmäisinä koska vanhuus nakertaa ihmisen toimintakykyä, se katsotaan asteittaiseksi hiipumiseksi, mahdollisuuksien kapenemiseksi ja lopulta jopa oman itsemääräämiskeuden kadottamiseksi, eikä sellainen kehitys ole kenestäkään luonnollisesti tavoiteltavaa ja miellyttävää. Toiseksi, koska vanhuus tekee kehon heikommaksi, ihmisen hyvinvointi yleisesti ottaen heikentyy, mikä on tietenkin kaikista mahdollisista näkökulmista katsoen epätoivottavaa. Kolmanneksi vanhuutta kavahdetaan, koska tuo elämänvaihe ”yleensä riistää meiltä kaikki aistilliset nautinnot”. Neljänneksi Cato nostaa pöydälle vanhuuden sen puolen, joka herättää ihmisissä kenties kaikkein eniten pelkoa ja ahdistusta: ”se ei ole kaukana kuolemasta”.

Jos siis vanhuutta ajatellaan kuoleman lähestymisenä ja lopun odotteluna, on kovin vaikea löytää tästä elämänvaiheesta mitään hyvää. Eläköityessään ruotsinsuomalainen piispa Tuulikki Koivunen Bylund totesikin provokatiivisesti, kun ihmiset kyselivät, mitä hän aikoo eläkkeellä tehdä, että hän aikoo ”valmistautua kuolemaan”, koska ihmisten reaktiot moiseen ovat kiinnostavia (Koivunen Bylund, 2021, 197). Näin ei kuitenkaan ole mitään ilmeisimmin käynyt, sillä ensimmäinen piispaksi valittu suomalaisnainen suuntasi eläkkeellä papin töihin Espanjan Aurinkorannikolle ja Lontooseen.

Vanhuuden ristiriitaisuus ei ole uusi asia. Jo antiikin filosofit toivat esiin senioriteetin kahdet kasvot ja kiistelivät siitä, miten vanhuutta tulisi lähestyä. Osa, eritoten Aristoteles, katsoi vanhuuden olevan luopumista ja lakastumista, mutta toiset, kuten Platon, Cicero ja Seneca, pyrkivät lähestymään sitä myönteisemmin: elämäkokemuksen ja viisauden kertymisinä, kypsymisenä ja

syventymisenä. Ciceron päähenkilö Caton mukaan ymmärtämättömät ihmiset syyttävät vanhuuttaan omista vioistaan ja virheellisyyksistään, mutta todellisuudessa ihminen itse ratkaisee, miten suhtautuu tilaansa: ”äreys ja tylyys ovat vastukseksi joka ikäkaudelle”. On siis monesti parempi olla surematta ajan kulumista ja iloita, että saa sitä yhä olla todistamassa.

Myös meidän aikanamme, ehkä jopa enemmän kuin koskaan, ikääntymisestä puhumisen tapoihin ja ikääntymiseen suhtautumiseen liittyy myönteisten näkökulmien etsiminen. Nuorentamisen ja nuorentumisen tapoja etsitään vimmaisesti kosmetiikasta, pukeutumisesta, hyvinvointipalveluista ja mediasta. Vanhenemisen merkkejä vieroksutaan ja kauhistellaan. Aikakauslehdissä julkisuuden henkilöt tyypillisesti vakuuttavat, miten ovat kyenneet kääntämään suhtautumisensa vanhenemiseen myönteiseksi ja näkevät senioriteetissa useita hyviä

”Nuorentumisen tapoja etsitään vimmaisesti kosmetiikasta, pukeutumisesta ja mediasta.”

puolia. Vanhuuden hyvien puolien puolustelu ei sinänsä ole ihme, sillä ikääntyminen näyttäytyy mediassa kaikesta huolimatta yhä enimmäkseen fyysisinä uhkina – dementia, sydän- ja verisuonitauteina, lonkanmurtumina ja muina onnettomuuksina – sekä hoivan, lääkkeiden ja palveluiden tarpeena, kestävyysvajeen aiheuttajana, eläkelaskelmien kohteena, demografisena taakkana tai omaisten ongelmana. Vanhuksia kuvaavat journalismissa lähinnä nuoret ihmiset. Aktiivinen tekijyys nousee esiin lähinnä ihmiselämää taaksepäin katsovissa merkki- tai juhlapäivähaastattelussa, ja silloinkin, kun katseen kohteena on aktiivinen vanhus, ihmiseen suhtaudutaan tämän toimintakykyä ylistäen, toisin sanoen poikkeuksena, ikinuoren seniorin ihmeenä. (Ks. esim. Silfverberg, 2024; Lehtola, 2024.)

Tätä taustaa vasten on kiinnostavaa, että tutkijat ovat havainneet koetun onnellisuuden kasvavan keski-ikäen jälkeen: koetun onnellisuuden diagrammi on U:n muotoinen (Blanchflower ym., 2023). Ikäihmiset kokevat itsensä toisin sanoen keskimäärin onnellisemmiksi kuin 40- ja 50-vuotiaat. Tätä voi selittää se, että vanhana vaihtoehtojen paljous kaventuu, ihminen ymmärtää elämän rajallisuuden ja keskittyy itselle intensiivisimmin itselleen kaikkein merkityksellisiin toimintoihin ja asioihin.

Uppsalalainen sosiologi Lars Tornstam (2018) on lanseerannut käsitteen *gerotransendenssi* kuvaamaan vanhuusiän muutoksia: ihmisen käsitys ajasta, itsestään ja suhteesta muihin muuttuvat, ihminen ikään kuin astuu uuteen ulottuvuuteen (latinan *transendere* tarkoittaa yltämistä tai siirtymistä), jossa hän keskittyy itsensä sijaan muihin ja näkee oman elämänsä osana sukupolvien ketjua. Onnellisuuden kokemusta voi lisätä osaltaan myös se, että ikäihmiset osaavat ratkoa elämän vaikeuksia ja suhtautua niihin toisella tavalla kuin nuoremmat. Ihmisellä on niin ikään hyväksi todettu kyky sopeutua erilaisiin muutoksiin, kuten heikentyneeseen terveydentilaan tai toiminnan rajoituksiin.

Vähemmistö-ikäosaaminen esiin

Sukupolvien väliset kohtaamiset voivat edesauttaa paitsi myönteisten puolien löytämistä vanhuudesta, myös ikäihmisten oman äänen rakentamista. Kun sukupolvet kohtaavat ja kumpikin suhtautuu toistensa kokemuksiin uteliaasti, voidaan parhaimmillaan päästä tilanteeseen, jossa kummankin eletty elämä tehdään näkyväksi ja arvostetuksi omalla tavallaan.

Sukupolveksi katsotaan yleensä ikäryhmä, jolla on samankaltaisia kulttuurisia ja historiallisia kokemuksia. Sukupolvien välisistä kohtaamisista (*intergenerationella möten*) voidaan puhua, kun eri sukupolvia edustavat ihmiset saatetaan tekemisiin toistensa kanssa. Sukupolvien välinen oppiminen (*intergenerationellt lärande*) menee vielä pidemmälle: se tarkoittaa eri sukupolviin kuuluvien ihmisten yhteistä pyrkimystä rakentaa taitoja, näkemyksiä ja tietoa (Cortellesi & Kernan, 2019). Tällainen oppiminen ei välttämättä tapahdu itsekseen, vaan sen eteen on tehtävä ratkaisuja, jotka saattavat eri ikäpolvia edustavat ihmiset yhteen, tukevat heidän välistään viestintää ja kannustavat heitä edistämään vuorovaikutusta, joka perustuu osapuolten väliseen yhteisymmärrykseen.

Sukupolvien välinen dialogi voidaan nähdä tärkeänä kuitenkin paitsi ikäihmisten vireystilan ja hyvinvoinnin tukemisen kannalta, myös yhteiskunnallisesti merkittävänä kansanterveydellisenä ja sosiaalisena kysymyksenä. Kamppailu ikäsyryntää (*ålderism*, englannin *ageism*

mukaisesti) ja tahatonta yksinäisyyttä (*ofrivillig ensamhet*) vastaan onkin nähty yhteiskunnassa strategiseksi tavoitteeksi globaalisti, valtakunnallisesti ja paikallisesti (WHO, 2021). Tahaton yksinäisyys koskettaa sekä nuoria että vanhuksia ja on siten sukupolvia yhdistävä kysymys, johon etsitään osittain myös yhteisiä ratkaisuja (Socialstyrelsen, 2022). Maailman terveysjärjestö WHO (2023) julkaisi vastikään suosituksia sukupolvien rajat ylittävien käytäntöjen edistämiseksi. Sukupolvien välisillä kohtaamisilla on tärkeä rooli vähemmistöpolitiikassa ja ruotsinsuomalaisuuden ylläpitämisessä sekä kansallisten vähemmistökielten elvytyksessä ja ylläpitämisessä myös kunnissa. Esimerkiksi Göteborgissa Ikäystävällinen kaupunki -ohjelma on pyrkinyt etsimään ratkaisuja "aktiiviseen ikääntymiseen" (*aktivt åldrande*) (Becerra ym., 2012).

Ikäihmisten näkökulma tulee ottaa huomioon nykyään hyvin monilla yhteiskunnan sektoreilla – ei pelkästään terveydenhoidossa sekä hoito- ja hoiva-alalla, vaan myös työ- ja elinkeinoelämässä, koulutuksessa sekä kulttuuri- ja vapaa-ajansektorilla. Ikäihmisiin liittyvällä osaamisella on omia nimityksiäkin: *ikäosaaminen* (ks. esim. Kukkonen & Jämsén, 2014) tai *ikäpolvitaju* (Saarenheimo ym., 2019). Osaamista tarvitaan myös kotona ja kansalaisyhteiskunnassa. Kun organisaatiossa on ikäosaamista, sen sanotaan olevan *ikäystävällinen*; ikäosaamisen kehittäminen tarkoittaa siten palveluiden ja toiminnan saavutettavuuden lisäämistä, kynnysten mataltamista. Ruotsinsuomalaisten ikäihmisten yhteydessä ikäosaamisessa korostuvat lisäksi yksilöiden kieli- ja kulttuuritaustan ymmärtäminen – vähemmistöjen yhteydessä onkin oikeastaan kyse kaksinkertaisesta osaamishaasteesta, *vähemmistö- ja ikäosaamisesta*.

Ruotsinsuomalaisuudelle tyypillistä on, että saman sateenvarjokäsitteen alle on mahdollista sekä esikoulu- että eläkeikäiset. Ruotsin vähemmistölain mukaan suomen kielen hallintoaluekuntien tulee tarjota asukkailleen sekä esikoulutoimintaa että vanhustenhoitoa joko osittain tai kokonaan suomeksi. Vähemmistöpolitiikassa puhutaan usein siksi saman pöydän ääressä sekä nuorten että vanhojen asioista, ja ruotsinsuomalainen kansalaisyhteiskunnan edustaja harjautuu varsin nopeasti pohtimaan niin juniorien kuin seniorien oikeuksia. Vä-

hemmistöpoliittisessa visiossa pitäisikin periaatteessa hahmottaa kansalaisen elämä kehdestä hautaan, mitä kuvastavat ajatukset katkeamattomasta koulutusketjusta, kulttuurin ja kielen välittämisestä sukupolvelta toiselle sekä toiveet hyvästä, arvokkaasta vanhuudesta.

Toisen kielen (*andraspråk*) tai äidinkielen (*modersmål*) opetuksessa, erityisesti yhdysvaltalaisessa perintökielen (*heritage language*) opetuksen mallissa, on pitkään korostettu vanhempien ja isovanhempien – lasten ympärillä olevan kieliyhteisön – roolia. Kun lapset oppivat kieltä yhteiskunnassa, jossa enemmistökielenä on jokin muu kieli, vähemmistökielille on raivattava tietoisesti tilaa, ja tällöin korostuu kaikenikäisten puhujien rooli. Vaikka Ruotsin koulutuspolitiikassa suomen kielestä vähemmistökielenä käytetään nimitystä äidinkieli (*modersmål*), monelle lapselle ja nuorelle suomen kieli ei ole ensimmäisen ja vahvimman kielen asemassa, vaan sitä on luontevampaa kutsua vanhalla termillä kotikieli (*hemspråk*) tai toinen (äidin)kieli (*andraspråk*). Sen sijaan moni tämän hetken ikäihminen, joka on tullut Ruotsiin työvoimasiirtolaisena, on kyennyt säilyttämään suomen ykköskielenään. Kielen elvyttämisen eli revitalisaation näkökulmasta seniorit voidaan siten nähdä kieliressurssina, jotka voivat parhaimmillaan siirtää osaamistaan nuoremmille sukupolville.

Ruotsinsuomalaisuus yhdistää eri sukupolvia. Yhdistyselämässä, joka on ollut perinteisesti erittäin tärkeä tila ruotsinsuomalaisuuden kehittymiselle, ovat olleet osallisina vauvat ja vanhukset rinta rinnan. Ikäihmiset ovat menneet esikouluihin, kouluihin ja kirjastoihin lukemaan lapsille satuja ja tarinoita suomeksi, ja esikouluryhmät ovat vierailleet vanhusten palvelutaloissa laulamassa ja esiintymässä. Itsenäisyyspäivän juhlia, joulujuhlia ja juhannuksia on juhlistettu vuosikymmeniä yhdessä, suomen kieli yhdistävänä tekijänä. Ruotsin kirkon suomenkielinen työ on tavoittanut sekä lapsiperheitä että eläkeläisiä. Ruotsinsuomalaisista vanhuksista on tullut parhaimmillaan myös varamummoja ja -vaareja niille lapsille, joiden omat isovanhemmat asuvat ulkomailla.

Monesti sukupolvien välisten kontaktien solmimiseksi tarvitaan pitkäjänteistä suunnittelua ja poliittista tahtoa toteuttaa hankkeita, joissa eri ikäryhmiä edustavat ihmisten toiminnot tuodaan yhteen. Ranskan Bourdeaux'ssa

toimiva yhdistys Ensemble2générations on mainio esimerkki siitä, miten vanhusten ja nuorten opiskelijoiden tarpeet voidaan tuoda yhteen: yhdistyksen visiona on, että vanhusten hoitokodit ja opiskelijoiden asuntolat rakennetaan toistensa yhteyteen, jolloin löydetään ratkaisuja niin nuorten aikuisten asuntopulaan ja turvattuuden tunteeseen kuin ikäihmisten yksinäisyyteen ja sosiaaliseen aktivointiin. Vähemmistökielisessä mikro-yhteiskunnassa tällainen idea olisi entistäkin tervetullempi.

Ruotsinsuomalaisuus mahdollistaa siis mainiosti sukupolvien väliset kohtaamiset, vaikka aina eri ryhmien ”törmäyttäminen” ei olekaan kovin yksinkertaista. Voi olla, että joissain tapauksissa nuoret ja vanhat ovat toistensa kanssa jopa enemmän tekemisissä vähemmistöyhteiskunnassa Ruotsissa kuin enemmistöyhteiskunnassa Suomessa. Toisaalta Suomessa suomenkielisten väliset ikäpolvyhteydet rakentuvat luonnostaan sukulaissuhteiden kautta, kun taas Ruotsissa suomenkielisillä oma suku asuu kaukana. Tällöin sukupolvien välisten yhteyksien rakentamiseen on nähtävä erityisesti vaivaa, sillä ne eivät synny itseksensä eikä niitä pidetä samalla tavoin itsestään selvinä kuten sukulaissuhteita.

Miten tavoittaa ikäihmiset?

Se, joka haluaa järjestää toimintaa ja tapahtumia ruotsinkielisille ikäihmisille, joutuu pohtimaan, mistä löytää ja miten tavoittaa kohdejoukko. Monissa hallintoaluekunnissa on suomenkielisiä vanhustenhoito-osastoja, mutta vierailulle ei etenkään pandemian jälkivaiheessa ole välttämättä yksinkertaista päästä, ja monesti hoito- ja hoivaosastojen asukit ovat verrattain huonokuntoisia eivätkä voi osallistua esimerkiksi retkiin tai tapahtumiin. Kenties luontevin keino tavoittaa toimintakykyiset seniorit ovat yhdistykset, etenkin niin sanotut vanhat Suomi-seurat, joista suuri osa on kattojärjestö Ruotsinsuomalaisten keskusliiton (RSKL) jäseniä. Eläkeläisillä on ainakin kaksi valtakunnallista keskusliittoa: vuonna 1990 perustettu Ruotsinsuomalaiset eläkeläiset (RSE), jolla oli vuonna 2024 RSKL:n kotisivujen mukaan jäseninä noin 80 yhdistystä ja jaostoa, ja vuonna 2003

alkunsa saanut Suomalaisten eläkeläisten keskusliitto (SEKL), jolla oli jäseninä 11 paikallisjärjestöä (Jaakkola, 2024).

Oman haasteensa muodostaa viestintä. Digitaaliset viestintäkanavat ja tieto- ja viestintäteknikan käyttö eivät ole tuttuja kaikille ikäihmisille, joista osa ei välttämättä ole ollut työelämässäkään kosketuksissa suoraan tietotekniikan kanssa. Vaikka moni on opetellut sähköpostin ja joidenkin sosiaalisen median palvelujen kuten Facebookin käytön, useimmat ovat yhä painetun sanan tai puhelinsoittojen varassa. Ruotsinsuomalaisen tilauspaperilehden *Ruotsin Suomalaisen* ilmoituspalsta kasvaa yhä monisivuiseksi ja täyttyy paikallisyhdistysten menoilmoituksista. Myös Ruotsinsuomalaisten keskusliitto julkaisee jäsenlehtensä paperista lehteä, jonka tärkein sisältö ovat paikallisyhdistysten omat kuulumiset. Varminkin keino ikäihmisten laajamittaiseen tavoittamiseen olisi siten paperi, mutta kuntien ja viranomaisten valmiudet viestiä painotuottein ovat vähenemässä ja viestintästrategiat ohjaavat vahvasti viestimään verkossa.

Esimerkiksi Göteborgin kaupunki lopetti vuonna 2022 kaksikielisen painetun ja verkossa näköislehtenä saatavilla olleen tiedotuslehensä *Minä olen ruotsinsuomalainen!* Se ilmoitti – kunnan ruotsinsuomalaisen neuvoston esittämistä vahvoista varauksista huolimatta – vähemmistöedustajien viestinnän siirtyvän ruotsinkielisen *Vårt Göteborg* -verkkolehden yhteyteen. Ruotsinsuomalaisuus sekoittuu lehdessä muun kuntalaisviestinnän virtaan, ja on kyseenalaista, miten verkkolehti tavoittaa ikäihmiset. Useimmiten tieto tapahtumista leviääkin digitaalisen puskaradion kautta – Facebookissa yksittäisten kansalais- tai vähemmistöaktivistien välittämänä. Monille yhdistyksille tärkein viestintäkanava on puhelin.

Ruotsinsuomalainen vai ei?

Ikäihmisten tavoittamisessa on myös vähemmistöpoliittinen periaateongelma – nimittäin se, ettei nimen, aseman, asuinpaikan tai vaikkapa ulkonäön perusteella pysty päättämään, kuka on ruotsinsuomalainen. Se, onko joku ruotsinsuomalainen, perustuu itseidentifikaatioperiaatteeseen. Käytännössä yksilön on siis itse tunnistetta-

va itsensä ruotsinsuomalaiseksi, eikä kukaan ulkopuolinen voi kategorisoida häntä.

Koska Ruotsin valtio ei myöskään rekisteröi kansalaisten äidinkieltä, on epäselvää, miten monella Ruotsissa asuvalla suomi on äidinkielenä tai toisena kielenä. Käytännön seuraus tästä on, että kunnat eivät tiedä, miten paljon kuntalaisia suomenkielisen vanhustenhoidon kohdejoukkoon kuuluu. Ne tekevät monesti erilaisia tarvekartoituksia, mikä on paradoksaalista, sillä kielellisten oikeuksien tai ihmisoikeuksien toteutumisen ei pitäisi olla riippuvainen kysynnästä. Vähemmistöpoliittisesti periaate on kuitenkin sellainen, että palvelua saa se, joka sitä ilmaisee tarvitsevansa – eikä aina silloinkaan, vaan asiat jäävät helposti puolitiehen, kun kunnasta ei löydy suomea puhuvaa henkilökuntaa eikä rutiineita juuri suomenkielisen palvelun järjestämiseksi ole olemassa.

Ruotsin radion vähemmistötoimitusten tekemän tutkivan journalistisen jutun tuloksena oli, että runsas kolmasosa Ruotsin suomen kielen hallintoaluekunnista ei ollut vuonna 2023 kartoittanut suomea osaavan vanhustenhoitohenkilökunnan määrää (Fooladi, 2023). Jos kunnat eivät tiedä, miten paljon heillä on organisaatioissaan suomea taitavia sairaanhoitajia tai avuntarvetta arvioivia sosiaalishteereitä, ja missä yksiköissä tai millä alueilla nämä henkilöt työskentelevät, suomenkielistä palvelua on luonnollisesti vaikeaa ja jopa mahdotonta tarjota, kun sitä pyydetään.

Sinänsä vähemmistökielisen palvelun järjestämisen vaikeudet eivät ole ainutlaatuisia. Suomenruotsalaisen ajatushautomo Agendan teettämässä selvityksissä (Herberts, 2023; Söderman, 2024) on käynyt ilmi, että viranomaisviestintä ja palveluntuotanto toisella kotimaisella kielellä Suomessa ontuvat, ja yhä harvempi suomenruotsalainen vaatii itselleen palvelua ruotsin kielellä. Kielellisiin vähemmistöihin kuuluvien vanhusten on muissakin maissa havaittu saavan heikommin omakielistä palvelua ja pääsevän hoidon pariin verrattuna valtaväestöön (Ponce ym., 2006).

Ruotsalainen yhteiskunta ja suomenkielisten asema Ruotsissa on muuttunut merkittävästi viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana. Kun ruotsinsuomalaiset saivat kansallisen vähemmistön aseman ja suomesta tuli kansallinen vähemmistökieli vuonna 2000, ja viimeis-

tään, kun vähemmistölaki astui voimaan vuonna 2009, kansalliseen vähemmistöön kuuluvalla on oikeuksia, jotka helpottavat hänen arkeaan. Ei välttämättä ole sanottavaa, että kaikki suomea puhuvat tai heidän omaisensa tietävät, että heillä on oikeus asioida viranomaisten kanssa ja saada vanhustenhoitoa omalla äidinkielellään, jos sitä pyytää. Kun suomenkielisen palvelun saaminen evätään puutteellisiin tietoihin perustuen tai se osoittautuu monimutkaisemmaksi ja hankalammaksi kuin mitä paperilla annetaan ymmärtää, moni ei jaksa tai uskalla taistella oikeuksiensa puolesta. Kunta päättyy johtopäätökseen, ettei kysyntää ole.

On myös ymmärrettävä se, että suomea puhuva ja Suomesta lähtöisin oleva ikäihminen ei välttämättä samastu ruotsinsuomalaiseksi. Hän on elänyt suurimman osan elämästään ”suomalaisena Ruotsissa”, ”siirtolaisena”, ”kahdenmaalaisena” (*tvåländare*, vrt. Peura & Skutnabb-Kangas, 1994) tai jopa sellaisessa käsityksessä, etteivät suomalaisuus ja ruotsalaisuus ole toisiinsa sovitettavissa. Suomalaisuuden ja ruotsalaisuuden erillisyyttä korosti eritoten se, että moni joutui Ruotsin kansalaisuuden ottaessaan luopumaan Suomen kansalaisuudestaan, sillä ennen vuotta 2001 Ruotsin valtio ei sallinut kaksoiskansalaisuutta, ja Suomessa kaksoiskansalaisuus tuli mahdolliseksi vasta vuonna 2003. Moni on myös kokenut tärkeäksi tulla mahdollisimman ruotsalaiseksi, mikä on johtanut suomalaisuuden unohtamiseen ja hylkäämiseen. Identiteettien samanaikaisuuden salliva ruotsinsuomalaisuus on käsite, joka on luotu tämän hetken ikäihmistien elinaikana, mutta jota kaikki eivät ole voineet, ehtineet tai halunneet omaksua.

Joidenkin mielestä sanalla *sverigefinne* on ikävä kaiku, ja sillä on historiallista painolastia – se yhdistyy ajatuksissa esimerkiksi haukkumasanaksi (kuten *finnjävel* tai rikosuutisotsikoista tuttu *en finne igen*) tai kuulostaa yksinkertaisesti rumalta (ruotsin sana *finne* tarkoittaa toki myös ihonäppylää, finniä, eikä myöskään puhekielinen sana *ruosu* kuulosta kaikkien korvaan ruusuiselta). Rumiksi, ikäviksi ja leimaaviksi koettavien miellelyhtymien takia sanaa pyritään välttämään. Tällöin saatetaan käyttää mieluummin sanaa *sverigefinländare*, joka koetaan neutraalimmaksi. Sana kattaa suomenkielisten lisäksi myös äidinkielenään suomenruotsia puhuvat, Suomessa

kun tehdään ruotsiksi rajanveto suomenkielisiin (*finne*) ja ruotsinkielisiin (*finländare*). *Sverigefinländare* ei siten käsitteellisesti yhdisty suomen kieleen samalla lailla kuin *sverigefinne*, eikä se viittaa kansalliseen vähemmistöön ja sille laissa taattuihin oikeuksiin.

Koska ruotsinsuomalaisuus on käsitteenä nuori, tarvitaan yhä itsereflektiota, yhteistä pohdintaa ja sanaan totuttelua, maistelua. Suomen kielen käyttöön sekä suomalaisen ja ruotsinsuomalaisen kulttuurin vaalimiseen on annettava mahdollisuus varovaisesti ovia raottamalla, tunnustelemalla, kannustamalla. Kunkin yksilön on tehtävä oma identiteettityönsä, ennen kuin ruotsinsuomalaisuudelle voi antaa täyden mahdollisuuden tulla todeksi, eikä tuota työtä kukaan voi tehdä toisen puolesta. Elementit saattavat olla – ja nykyisten ikäihmisten kohdalla hyvin usein ovat – olemassa, mutta ne on tunnistettava, tunnustettava ja sidottava yhteen mielekkääksi kokonaisuudeksi.

Tutkimuksessa on havaittu, että oman autenttisen kielellisen ja kulttuurisen minän löytäminen on yhteydessä koettuun hyvinvointiin (ks. esim. Huss, 2022). Koetulla onnellisuudella taas on havaittu olevan tilastollisesti yhteys koettuun terveyteen: jos ihminen kokee olonsa onnelliseksi, hän kokee usein myös terveytensä paremmaksi kuin ihminen, jonka olo on onneton (Kinnunen ym., 2011). Yhteys omaan kieleen, kulttuuriin, perintöön, muistoihin ja juuriin voi siten lisätä ikäihmisen kokonaisyhyvinvointia.

Vuosikymmenten aktiivisen unohtamisen ja tukahduttamisen jälkeen voi olla vapauttavaa huomata, ettei suomen kielessä ja Ruotsissa rakentuneessa vähemmistö-kulttuurissa tarvitsekaan olla mitään häpeällistä. Vaikka ruotsinsuomalaisuuden poliittista kategoriaa ja siihen liittyvää vähemmistöpolitiikkaa kohtaan ei tuntisikaan sympatiaa, voi silti olla voimauttavaa tunnistaa ”Ruotsiin kuuluvaa suomalaisuutta” itsessään ja löytää sitä kautta paikka ruotsalaisessa historiassa ja kulttuuriperinnössä, samalla kun silti kokee yhteyttä vanhaan asuin- ja mahdollisesti synnyinmaahansa. Tätä päämäärää voidaan edistää esimerkiksi juuri sukupolvien yli tapahtuvalla vuoropuhelulla.

Viitteet

Al Haddad, Z., & Turkia, J. (2013). "Att ha möjligheten till att tala sitt modersmål är grunden för att uppehålla sin identitet som finländare": En studie om språkets betydelse för äldre med finskt modersmål. Kandidatuppsats. Mittuniversitetet.

Blanchflower, D. G., Graham, C., & Piper, A. (2023). Happiness and age – resolving the debate. *National Institute Economic Review*, 263, 76–93.

Becerra, N., Persson, E., Gustafsson, S., Christensen, M., Källsner, S., Martinsson, J., Luukinen, A., & Frykberg, M. (2012). *Man har ju alla åldrar i sig: En bok om aktivt åldrande*. Göteborgs stad. https://issuu.com/vart-goteborg/docs/man_har_ju_alla_aldrar_i_sig

Blasimme, A., Boniolo, G., & Nathan, M. J. (2021). Rethinking ageing: Introduction. *History of Philosophy of the Life Sciences*. 43(95).

Cicero, M. T. (1918). *Vanhuudesta*. Suomentanut K. J. Hidén. Karisto.

Cortellesi, G., & Kernan, M. (Eds.) (2019). *Intergenerational learning in practice: Together older and young*. Taylor & Francis.

Fagerholm, S. (2012). *Livsviktig läsning: En fallstudie av ett biblioterapeutiskt projekt på ett finskt äldreboende i Stockholms län*. Masteruppsats. Uppsala universitet.

Fooladi, J. (2023). Kysely paljastaa: moni hallintoaluekunta ei järjestä suomenkielistä vanhustenhoitoa. *Sveriges Radio Finska* 29.11.2023. <https://sverigesradio.se/artikel/kysely-paljastaa-moni-hallintoaluekunta-ei-jarjesta-suomenkielista-vanhustenhoitoa>

Heikkilä, K., Sarvimäki, A., & Ekman S.-L. (2007). Culturally congruent care for older people: Finnish care in Sweden. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 21(3), 354–361.

- Herberts, K. (2023). *Som om rulltrappan stannat: En Agenda-rapport om språkklimatet i Finland 2023*. Tanke-
smedjan Agenda.
- Huss, L. (2022). Språkförlustens konsekvenser: Om
språk, kultur och välbefinnande. In: *Som om vi aldrig
funnits: Tolv tematiska forskarrapporter*. Regeringskans-
liet, 153-202.
- Jaakkola, M. (2024). ”Alla ska kunna följa med på ut-
flykter” – pensionärernas riksförbund startar stödfond
för äldre. *Minoritet.se* 1.2.2024. [https://minoritet.se/
alla-ska-kunna-folja-med-pa-utflykter--pensionarer-
nas-riksforbund-startar-stodfond-for-aldre](https://minoritet.se/alla-ska-kunna-folja-med-pa-utflykter--pensionarer-nas-riksforbund-startar-stodfond-for-aldre)
- Kennerberg, M. (2012). *Äldre finska krigsbarns behov av
stöd i ålderdomen: En kvalitativ intervjustudie. Kandida-
tuppsats*. Ersta Sköndal Högskola.
- Kinnunen, K., Virtanen, P., & Valtonen, H. (2011).
Koettu onnellisuus ja koettu terveys: Sairaus ei tee
onnettomaksi, mutta onneton ei pysy terveenäkään.
Yhteiskuntapolitiikka, 76(4), 378–396.
- Kinnunen, A., Könönen, M., & Vakimo, S. (toim.)
(2018). *Babuškoja, teräsvaareja ja digisenioreita.
Muuttuva vanhuus Suomessa ja Venäjällä*. Gaudeamus.
- Koivunen Bylund, T. (2021). *Att äta livet med stor sked*.
Ekström Garay.
- Kukkonen, T., & Jämsén, A. (toim.) (2014). *Ikä! Moni-
nainen ikäosaaminen*. Karelia-ammattikorkeakoulu.
- Lehtola, J. (2024). Tällaista on olla vanhus nyky-Suo-
messa. *Ilta-Sanomat* 1.3.2024. [https://www.is.fi/uutiset/
art-2000010263212.html](https://www.is.fi/uutiset/art-2000010263212.html)
- Nyström, S., & Svensson, J. (2020). *”Finland, mitt faderland,
Sverige, mitt hemland: En kvalitativ studie om äldre sverige-
finnar och deras upplevelse av att åldras i Sverige som natio-
nell minoritet*. Kandidatuppsats. Mälardalens högskola.
- Ponce, N. A., Hays, R. D., & Cunningham, W. E. (2006).
Linguistic disparities in health care access and health
status among older adults. *Journal of General Internal
Medicine*, 21(7), 786–791.
- Peura, M., & Skutnabb-Kangas, T. (red.) (1994). *Man
kan vara tvåländare också: Sverigefinnarnas väg från
tystnad till kamp*. Sverigefinländarnas arkiv.
- Saarenheimo, M., Pietilä, M., Maununaho, S., Tiihonen,
A., & Pohjolainen, P. (2019). *Ikäpolvien taju: Elämäkul-
ku ja ikäpolvet muuttuvassa maailmassa*. Vanhustyön
keskusliitto.
- Salmi, A. (2023). *Att sätta guldkant i vardagen för
demenssjuka: En studie om strategier för tvåspråkig och
transkulturell omsorg*. Kandidatuppsats. Göteborgs uni-
versitet.
- Silfverberg, A. (2024). Missä ovat kaikki viisaat ja
hauskat vanhukset? *Long Playn perjantaikirje* 14.2.2024.
[https://mailchi.mp/longplay/long-playn-kirje-missa-
ovat-kaikki-viisaat-ja-hauskat-vanhukset](https://mailchi.mp/longplay/long-playn-kirje-missa-ovat-kaikki-viisaat-ja-hauskat-vanhukset)
- Socialstyrelsen (2022). *Vägledning för att förhindra
ofrivillig ensamhet bland äldre personer: Primärvård
och äldreomsorg*. [https://www.socialstyrelsen.se/glo-
balassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ov-
rigt/2022-12-8239.pdf](https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2022-12-8239.pdf)
- Stanford, P. E., & Torres-Gil, F. M. (Eds.) (1992). *Diver-
sity: New approaches to ethnic minority aging*. Routledge.
- Söderman, M. (2024). *Sidan hittades ej – den digitala
tvåspråkigheten i Finland*. Tanke-
smedjan Agenda.
- Tornstam, L. (2018). *Åldrandets socialpsykologi*. Stu-
dentlitteratur.
- Virtala, I. (2011). *Genus och etnicitet i äldreomsorgen:
Röster från sverigefinska pensionärer*. Migrationsinstitu-
tet.

WHO, World Health Organization (2021). *Global report on ageism*. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/340208/9789240016866-eng.pdf?sequence=1>

WHO, World Health Organization (2023). *Connecting generations: Planning and implementing interventions for intergenerational contact*. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240070264>

Pohdittavaksi

1. Miten itse suhtaudut vanhuuteen ja vanhenemiseen? Koetko lähestymistapasi pääosin myönteiseksi vai kielteiseksi?
2. Onko ruotsinsuomalainen vanhuus oman käsityksesi ja kuulemasi tai kokemuksesi perusteella erilaista kuin suomensuomalainen tai suomenruotsalainen?
3. Mitä yhtäläisyyksiä näet siirtolaissukupolven ja nykyisen nuoren ruotsinsuomalaisen sukupolven välillä? Minkälaisia yhteisiä haasteita heillä on mahdollisesti esimerkiksi vanhemmuudessa, suomen kielen ylläpitämisessä ja työelämässä, ja miten haasteet eroavat, eli miltä osin yhteiskunta mahdollisesti on muuttunut?

Ehdotuksia lisälukemiseksi

Andersson, L. (2008). *Ålderism*. Studentlitteratur.

Eskola, A. (2016). *Vanhuus – Helpottava, huolestuttava, kiinnostava*. Vastapaino.

Floreman, Y. (2022). *Jag är inte död – jag är bara gammal*. Verbal.

Nussbaum, M. J., & Levmore, S. (2017). *Ageing thoughtfully: Conversations about retirement, romance, wrinkles, and regret*. Oxford University press.

Saarenheimo, M. (2018). *Vanhenemisen taito*. Vastapaino.

Snellman, H. (2017). Mielikuva ”suomalaisesta” kuolemasta. Teoksessa Mäkiranta, M., Piela, U., Timonen, E., & Arlander, A. (toim.) *Näkyväksi seipitetty maa: Näkökulmia Suomen visualisointiin*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, 78–97. (Saatavilla verkossa.)

Westerholm, B., & Lindgren, I. K. (2023). *Bort med ålderismen: Så får vi ett Sverige för alla åldrar*. SPF Seniorerna.

Ruotsin- suomalainen identiteetti

Sama kysymys koskee sekä nuoria että vanhoja: kuka on oikeastaan ruotsinsuomalainen? Kysymykseen voi suurimmalla varmuudella saada hyväksyttävän vastauksen vain kysymällä yksilöltä itseltään, tunteeko hän olevansa ruotsinsuomalainen.

Ruotsinsuomalaisuus määrittyy niin sanotun itseidentifikaatioperiaatteen mukaisesti, mikä tarkoittaa, että ruotsinsuomalaiseksi katsotaan yksilö hänen oman määritelmänsä perusteella. Periaatteessa ei siis voida esimerkiksi kielitaidon tai sukuun perusteella määrittää, onko henkilö ruotsinsuomalainen.

Ruotsinsuomalaisiin kuuluu sekä suomea puhuvia ja ymmärtäviä että kieltä osaamattomia henkilöitä. Osa heistä on syntynyt Suomessa ja muuttanut Ruotsiin jossain vaiheessa elämäänsä, osa jopa aivan hiljattain aikuisiällä, osa taas on syntynyt Ruotsissa ja käynyt ruotsinkielisen koulun. Osalla on läheinen suhde naapurimaahan, jossa on sukulaisia, ystäviä ja kesämökki, ja jossa vierailaan sen vuoksi säännöllisesti. Osa taas ei ole koskaan käynyt Suomessa, eikä Suomen valtiolla ole sijaa ruotsinsuomalaisuudessa, joka määrittyy jonkin muun asian kautta.

Asia ei kuitenkaan ole aina yksinkertainen – päinvastoin, identiteetikysymykset saattavat olla hyvinkin monimutkaisia. Identiteettiprosessit saattavat olla pitkiä ja kaikkea muuta kuin suoraviivaisia, eikä yksilö välttämättä ole kysyttäessä varma omasta identiteetistään. Joskus identiteetti saattaa myös vaihtua: esimerkiksi Suomesta Ruotsiin muuttanut saattaa ajan kuluessa ja ruotsinsuomalaisuuteen tutustuttuaan tuntemaan itsensä yhä enemmän ruotsinsuomalaiseksi sen sijaan, että mieltäisi itsensä esimerkiksi suomalaiseksi Ruotsissa. Identiteetit eivät myöskään ole toisiaan poissulkevia, vaan ihminen voi kokea kuuluvansa samanaikaisesti useampaan kategoriaan, asiayhteydestä riippuen – jopa niin, että yksilö välillä toimii enemmistön edustajana enemmistöyhteiskunnassa ja vaihtaa tarvittaessa itseymmärryksensä vähemmistön edustajaksi.

Kun pyrkii ymmärtämään ruotsinsuomalaisuutta, on järkevää tunnustaa lähtökohdaksi se, että se on kaikin

puolin ristiriitainen, osittain jopa keinotekoinen kategoria. Siihen kuuluu hyvin erilaisia ryhmiä, jotka ehkä määrittelevät ruotsinsuomalaisuutensaakin ristiriitaisesti tai, kuten metsäsuomalaiset, jopa kenties kieltävät sen. Jos siis koettaa etsiä universaalia ruotsinsuomalaisuuden teoriaa, joutuu helposti hakoteille. Parasta on lähteä liikkeelle niiden ihmisten omasta itseymmärryksestä, joita kulloinkin kohtaa. Juuri tämän vuoksi vuoropuhelu ruotsinsuomalaisten ryhmien kanssa ja erilaisten ryhmien välillä on äärimmäisen tärkeää. Ruotsinsuomalaisen yhteisön parissa työskentelevän on oltava kuin antropologi, joka asettuu ryhmänsä kanssa kosketuksiin nöyrästi ja heitä kuunnellen: mitä ihmiset itse sanovat omasta identiteetistään ja kulttuuristaan osana omia yhteisöjään?

Ruotsinsuomalaisessa yhteisössä voidaan erotella muutamia alaryhmiä, erityisesti siirtolaissukupolvet, sotalapset, sotaveteraanit, inkerinmaalaiset ja metsäsuomalaiset. Kullakin ryhmällä on oma historiansa ja lähestymistapansa nykyiseen ruotsinsuomalaisuuteen. Erityisesti kaksi asiaa kuitenkin yhdistävät ja erottavat niitä: ensinnäkin niiden suhde suomen kieleen ja toiseksi suomalaisuuteen tai nykyiseen Suomen valtioon. Yleisesti sanoa, että niillä, jotka tuntevat itsensä ruotsinsuomalaisiksi, on jonkinlainen suhde suomen kieleen ja suomalaiseen kulttuuriperintöön.

Siirtolaissukupolvet

Siirtolaissukupolvet muodostavat jossain määrin ruotsinsuomalaisuuden suuren tarinan ytimen, sillä ruotsinsuomalaisista puhuttaessa suuri osa huomiosta kiinnittyy juuri heihin, jotka tulivat Ruotsiin siirtotyöläisinä eli työperäisistä syistä 1960- ja 1970-luvuilla. Ruotsi tarvitsi työvoimaa, samaan aikaan kun Suomi ei kyennyt tarjoamaan töitä, ja sadat tuhannet suomalaiset suuntasivat Ruotsin puolelle töihin tehtaisiin ja tuotantolaitoksiin. Vastineeksi he saivat kotimaataan korkeamman elintason, ja monelle lyhyestä visiitistä tulikin loppuelämän oleskelu.

Suomesta tulleille työperäisille siirtolaisille oli ominaista, että heidän äidinkieltensä oli suomi, ja heidän oli opetettava uudessa kotimaassaan uusi kieli. Kaksikielisyttä ei tuolloin ollut arvossaan, vaan esimerkiksi lasten pelättiin kasvavan ”puolikieliseksi”, joten ihmiset joko tulivat toimeen suomenkielisissä yhteisöissään äidinkiellään tai unohtivat sen ja siirtyivät ruotsinkielisyyteen. Nykyään Ruotsissa arvellaan olevan 250 000 suomen kielen puhujaa. Virallisia tilastoja ei kuitenkaan ole, eikä

tarkalleen tiedetä, millä tasolla ihmiset suomea osaavat, koska Ruotsin valtio ei rekisteröi asukkaidensa äidinkieltä.

Sotalapset

Talvisodan (1939–1940) ja jatkosodan (1941–1944) aikana Suomesta lähetettiin lähes 70 000 lasta Ruotsiin turvaan sodan jaloista. Suomea puhuville lapsille muutos uuteen maahan, kieleen ja kulttuuriin ilman vanhempia oli suuri ja traumaattinenkin. Osa unohti suomen kielen ja opetteli ruotsin – ja vieraantui Suomesta. Sodan päätyttyä, kun sotaa paenneiden olisi ollut mahdollista palata takaisin Suomeen, he eivät enää tunnistanee biologisia vanhempiaan ja tunteneet synnyinympäristöään omakseen. Ruotsalaiset vanhemmat myös adoptoivat suomalaisia lapsia.

Sotaveteraanit

Suomesta tuli Ruotsiin sotien jälkeen 1950-luvulla runsaat 1000 sotaveteraania, joista kolmasosa oli vaikeasti vammautuneita. Tällä hetkellä Ruotsissa on muutama kymmenen sotaveteraania, joiden keski-ikä on korkea. Sotaveteraaniliiton Ruotsin piiri lakkautettiin vuonna 2021 ja jäsenet ohjattiin osaksi Suomen liittoa. Sotaveteraanien perintö elää kuitenkin nuorempien sukupolvien keskuudessa, ja sitä on erityisen otollista vaalia sukupolvien välisissä kohtaamisissa.

Inkeriläiset

Inkeriläiset, inkerinmaalaiset (*ingermanländare*) tai inkerinsuomalaiset (*ingermanlandsfinnar*) ovat suomea puhuvia savolaisten ja karjalaisten jälkeläisiä, jotka siirtyivät Ruotsin vallan aikana 1600-luvulla Inkerinmaalle nykyisen Neuvostoliiton alueelle.

Suurin osa inkeriläisistä asuu Suomessa, mutta heitä on muutamia tuhansia myös Ruotsissa ja Virossa. Vaikka inkeriläisillä on omat kulttuurijärjestönsä eri Itämeren

maissa, osa Ruotsissa asuvista inkeriläisistä identifioiduu ruotsinsuomalaisiksi kielitaustansa takia. Inkeriläisillä on myös oma lippu, joka nostetaan salkoon Suomen ja Viron almanakan mukaiena Inkerin nimipäivänä 5. lokakuuta. Lipun suunnitteli vuonna 1919 kapteeni E. I. Haapakoski, mutta sitä ei saanut kylmän sodan aikana käyttää Pohjoismaissa muualla kuin Ruotsissa.

Tornionlaaksolaiset

Tornionlaaksossa suomensukuiset kielet elävät rinta rinnan, ja yhdessä suvussa saattaa olla suomea ja meänkieltä puhuvia, mutta myös saamen tai kveenin kielen puhujia. Yhteydet Ruotsin ja Suomen rajan molemmin puolin ovat olleet tiiviitä, ja alueella on esimerkiksi naitu ristiin, joten monikielisyys on monelle luonnollinen osa arkea.

Vaikka tornionlaaksolaisuudella on läheinen suhde ruotsinsuomalaisuuteen, alueella asuvat suomea puhuvat eivät välttämättä miellä itseään ensisijaisesti juuri ruotsinsuomalaisiksi vaan pitävät tornionlaaksolaista – tai, kuten Suomessa usein sanotaan, tornionjokilaaksolaista – identiteettiään ensisijaisena. He saattavat luonnehtia itseään myös esimerkiksi raja-asukeiksi tai kertoa itsestään asuin- tai synnyinpaikkakuntansa mukaan (esim. ”tulen Haaparannalta”).

Meänmaan lippua, *meänflakua*, on käytetty erityisesti meänkielisten tornionlaaksolaisten symbolina vuodesta 2006 lähtien. Lipun ovat suunnitelleet Bengt Pohjanen ja Herbert Wirlöf.

Metsäsuomalaiset

Metsäsuomalaiset puhuvat ruotsia ja norjaa, ja vaikka he kokevat tyypillisesti läheisyyttä ruotsinsuomalaisiin, he eivät välttämättä eksplisiittisesti samastu ruotsinsuomalaisiksi tai käytä itsestään nimitystä ruotsinsuomalainen. Metsäsuomalaisten perinnekulttuuri on kuitenkin lähteisä nykyisen Suomen alueelta, Savosta. Yhteys Ruotsissa käytettyyn suomen kieleen, vanhaan suomalaiseen rakennus- ja tapakulttuuriin savupirtteineen ja -saunoi-neen sekä ruoka- ja käsityöperinne tuovat metsäsuoma-

laisten perinteet lähelle ruotsinsuomalaisten ja suomalaisten perinteitä.

Metsäsuomalaiset (*skogsfinnar*), joita kutsuttiin aiemmin elämäntapansa vuoksi myös kaskisuomalaisiksi (*svedjefinnar*) olivat Keski-Ruotsista Keski-Norjaan ulottuvalla metsäisellä rajavyöhykkeellä asunutta suomenkielistä väestöä. Suomalaisasutus sai alkunsa, kun Savon ja Pohjois-Hämeen kaskiviljelijöitä alkoi muuttaa 1580-luvulta lähtien Ruotsin ja Norjan metsiin, joita kutsutaan yhä suomalaismetsiksi (*finnskogar*). Viimeinen suomenkielinen metsäsuomalainen kuoli 1970-luvulla, eikä alkuperäinen metsäsuomalaisten kieli siten enää ole elossa, mutta uudisasukkaiden jälkeläiset ovat alkaneet elvyttää kulttuuriperinnettä. Alueen suomalaiskyllissä on jäljellä metsäsuomalaisten rakennuksia ja paikannimiä, jotka muistuttavat suomen kielestä.

Metsäsuomalaisten asioita hoidetaan rajayhteistyönä Norjan kanssa, jossa metsäsuomalaisilla on kansallisen vähemmistön asema. Yhteistyöorganisaatio Finnsam – Finnbygder i samverkan perustettiin 1992. Metsäsuomalaisilla on paitsi oma juhlapäivänsä, 21. kesäkuuta, myös oma lippunsa, jonka laativat norjalaiset Bettina Gullhaugen ja Frédéric M. Lindboe vuonna 2023.

Suomen romanit

Suomen romanit ovat etninen, kulttuurinen ja kielellinen vähemmistöryhmä, joka on elänyt pitkälti yhteiskunnan ulkopuolella. Kiertävää kansaa, ”tattareita”, saapui nykyisen Ruotsin ja Suomen alueelle 1500-luvulta alkaen. Vuosina 1914–1954 romanien oli kiellettyä tulla Ruotsiin.

Suomen romanit puhuvat suomea tai kaalenkieltä. Osa Suomen romaneista Ruotsissa identifioituu ruotsinsuomalaisiksi, mutta useimmiten he kokevat kuuluvansa myös kansalliseen romanien vähemmistöön. Suomen romanien kulttuurista on merkitty Unescon elävän perinnön luetteloon Suomesta kaksi perinnettä, Suomen romanien lauluperinne ja romanien hevostaidot. Romaninaisen tunnistaa helposti hänen pukeutumisestaan, johon kuuluvat nilkkapituinen musta samettihame alushameineen, pitkähihainen röijy, aluspaita ja esiliina sekä koruja.

Entä suomenruotsalaiset?

Kun puhutaan Suomessa asuvista yksilöistä, joilla on suomalaistausta, jää epäselväksi, onko heidän taustansa ”suomensuomalainen” vai suomenruotsalainen. Sanat *suomenruotsalainen* (*finlandssvensk*) ja *ruotsinsuomalainen* (*sverigefinne*) menevät helposti arkipuheessa myös helposti sekaisin. Edes viranomaiset eivät aina hahmota eroa käsitteiden *sverigefinne* ja *sverigefinländare* tai *ruotsinsuomalainen* ja *suomenruotsalainen* välillä (Paimela Lindberg, 2024). Ruotsinsuomalaiset muodostavat Ruotsin kansallisen vähemmistön. Suomenruotsalaiset, joista voidaan Ruotsissa käyttää myös nimitystä *ruotsinsuomenruotsalaiset* (*sverigefinlandssvenskar*), eivät lähtökohtaisesti ole osa kansallista vähemmistöä, vaikka osa heistä puhuu myös suomea, samastuu ruotsinsuomalaisiksi ja on siten oikeutettu saamaan vanhustenhoitoa suomeksi. Ruotsin suomenruotsalaisilla on oma kansallinen kattojärjestönsä, Finlandssvenskarnas riksförbund (Fris), jolla oli vuonna 2023 yhteensä 16 jäsenjärjestöä.

Käsitteet *sverigefinne* ja *sverigefinländare* ovat yhdenmukaisia Suomessa käytettävien käsitteiden kanssa. Suomessa tehdään ero ruotsinkielisten käsitteiden *finne* ja *finländare* välillä siten, että kun käytetään sanaa *finne*, viitataan suomea puhuvaan väestöosaan, kun taas *finländare* kattaa myös äidinkielenään ruotsia (suomenruotsia) puhuvat. Suomen kielessä tätä eroa ei esiinny, vaan sekä suomen- että ruotsinkielisiin viitataan sanalla *suomalainen*. Jos halutaan viitata ruotsinkielisiin, käytetään käsitettä *suomenruotsalainen*.

Vaihtoehtoisia tapoja kuvata omaa identiteettiä

Jos kaikki suomitaustaiset, suomea puhuvat tai suomalaisesta kulttuurista ammentavat eivät koe ruotsinsuomalaisuuden käsitettä omakseen, minkälaisia vaihtoehtoisia tapoja heillä on kuvata identiteettiään? Yksi mahdollinen tapa, johon moni turvautuu identiteetistä kysyttäessä, on toki viitata kintaalla koko asialle ja kieltäytyä määrittelemästä itseään suhteessa erilaisiin yhteisöihin: ”Minä olen vain Matti/Marja, oma itseni.” Vaikka identiteetinmää-

rittely tuntuisi itsestä turhalta ja tarpeettomalta – mitä se varmasti arkielämässä onkin – muiden itseen kohdistamia oletuksia ei kuitenkaan voi paeta. Identiteetti – tai yleisemmin ja tutkimuksen terminologiaa käyttäen subjektiviteetti tai kulttuurinen kansalaisuus – muodostuu aina kahden prosessin yhteistuloksena: ensinnäkin yksilön itsemäärittelyn kautta ja toiseksi sitä kautta, miten toiset näkevät yksilön.

Moni korostaa sitä, ettei halua luokitella itseään kuuluvaksi ruotsalaiseen tai suomalaiseen kulttuuriin vaan on samaan aikaan kumpaakin: ruotsinsuomalaisuus ei tarkoita joko-tai vaan sekä-että. Periaatteessa ruotsinsuomalaisuus on juuri sellaista: Ruotsissa, Ruotsin valtiossa ja maaperällä, syntyneitä ja ylläpidettävää kulttuuria, joka ei tule täysin toimeen ilman Suomessa, Suomen valtiossa ja maaperällä syntyneitä kulttuuria. Ruotsinsuomalaisuus ei myöskään sulje pois ruotsalaisuutta tai suomalaisuutta. Sekä-että-näkökulmaa kuvataan esimerkiksi toteamalla, että yksilöllä on jalka kummassakin maassa, suomalainen veri mutta suomalainen sydän, sekä sinivalkoinen että sinikeltainen symboliväreinään tai että salossa liehuu kummankin maan lippu (Latvalehto, 2020; Ågren, 2006). Monet kutsuvat itseään kahdenmaalaisiksi tai kahden maan tai kulttuurin kansalaisiksi, *tvälänning* (ks. mm. Peura & Skutnabb-Kangas, 1994).

Ne, jotka haluavat erityisesti korostaa juuriaan Suomessa, saattavat kutsua itseään *suomalaisiksi Ruotsissa – finne i Sverige* tai *finländare i Sverige*. Jotkut sanovat olevansa Suomen kansalaisia Ruotsissa, kaksoiskansalaisia tai ulkosuomalaisia (*utlandsfinne, -finländare*). Kulttuurista saatetaan käyttää nimitystä *ruotsalais-suomalainen ruotsinsuomalaisen* sijaan.

Jos omassa lähipiirissä on edustettuna monia kulttuuria ja kieliä, itsensä näkeminen kosmopoliittina, ei-minikään-maan kansalaisena, nomadina tai monikulttuurisena kansalaisena korostuu. Yleinen on myös kokemus siitä, että Ruotsissa on suomalainen ja Suomessa ruotsalainen, eikä oikeastaan kuulu kumpaankaan maahan kokonaan. Moninaisuuden ei kuitenkaan tarvitse tarkoittaa mihinkään kuulumattomuutta ja juurettomuutta, vaan se voi tarjota useita eri pintoja, joihin peilata itseään.

Arvioita ruotsinsuomalaisten määristä

- Vuonna 2019 Ruotsissa oli 727 000 suomalaistaustaista. Heistä 149 000 (20 %) oli syntynyt Suomessa. Ne heistä, jotka identifioituvat ruotsinsuomalaisiksi, katsotaan ensimmäisen polven ruotsinsuomalaisiksi. Noin 262 000 (36 %) kuului mahdollisesti toiseen sukupolveen, eli heillä oli vähintään yksi Suomessa syntynyt vanhempi, ja noin 317 000 (44 %) kolmanteen sukupolveen, eli heillä oli vähintään yksi Suomessa syntynyt isovanhempi.
- Suomalaisuustaisuudesta ei voi vetää suoraan johtopäätöstä ruotsinsuomalaisten määrästä. Esimerkiksi osa suomalaistaustaisista on äidinkieleltään suomenruotsia puhuvia. Jos ruotsinsuomenruotsalaisia arvioidaan olevan noin 200 000, ruotsinsuomalaisiksi mahdollisesti identifioituvia suomalaistaustaisia on noin 500 000. Suomen kielen puhujia Ruotsissa arvioidaan olevan enintään 250 000.
- Ruotsissa on noin 5000 sotalapsitaustaista. Heidän keski-ikänsä on korkea.
- Inkeriläisiä arvioidaan olevan Ruotsissa noin 4500. Suomessa inkeriläisiä arvioidaan olevan 50 000–70 000.
- Arviolta 1,7 miljoonalla Ruotsin ja 500 000:lla Norjan asukkaalla on metsäsuomalaisia sukujuuria.
- Ruotsissa arvioivan asuvan noin 3000–4500 Suomen romania, Suomessa runsaat 10 000.

Viitteet

Latvalehto, K. (2020). *Finskt blod, svenskt hjärta*. Verbal.

Paimela Lindberg, H. (2024). Finlandssvenskar eller sverigefinnar? Inte ens myndigheterna har koll. *SVT Uutiset* 23.2.2024. <https://www.svt.se/nyheter/uutiset/svenska/finlandssvenskar-eller-sverigefinnar-inte-ens-myndigheterna-har-koll>

Peura, M., & Skutnabb-Kangas, T. (red.) (1994). *Man kan vara tväländare också: Sverigefinnarnas väg från tystnad till kamp*. Sverigefinländarnas arkiv.

Ågren, M. (2006) ”Är du finsk, eller...?” *En etnologisk studie om att växa upp och leva med finsk bakgrund i Sverige*. Arkipelag.

Pohdittavaksi

1. Miten ruotsinsuomalaisuuden eri osakulttuurit näkyvät kotikunnassasi, ja minkälaisia kyseiset kulttuurit ovat senioreiden näkökulmasta? Minkälaisia erilaisia tarpeita ikäihmisten ryhmällä on? Ovatko tarpeet osittain ristiriitaisia tai toisensa poissulkevia?
2. Miten ruotsinsuomalainen identiteetti omien havaintojesi mukaan näkyy ihmisten arjessa? Minkälaisia aktiivisia valintoja siihen liittyy? Entä poisvalintoja, eli joidenkin asioiden kieltämistä tai välttämistä?
3. Minkälaisia jännitteitä eri osaidentiteetit saattavat synnyttää suhteessa ruotsinsuomalaisuuden yläkäsitteeseen?
4. Minkälaisissa tilanteissa ihmiset yleensä haluavat korostaa vähemmistöidentiteettiään? Minkälaisia varauksia ja pelkoja vähemmistöidentiteetin näkyväksi tekemiseen liittyy?
5. Minkälaisia mahdollisia traumoja ja kipeitä muistoja eri osaidentiteettejä edustavilla yhteisöillä, kuten siirtolaissukupolvilla, sotalapsilla ja -veteraaneilla, inkerinmaalaisilla, metsäsuomalaisilla ja Suomen romaneilla, saattaa olla? Miten vähemmistöpoliittiset ratkaisut Ruotsissa ovat oman näkemyksesi mukaan helpottaneet näiden ihmisten elämää?

Ehdotuksia lisälukemiseksi

Alakoski, S., & Sjökvist, I. (red.) (2024). *Ett hav emellan: De finska krigens barn berättar*. Ordfront.

Junila, M., & Westin, C. (red.) (2007). *Svenskt i Finland – finskt i Sverige. 2: Mellan majoriteter och minoriteter: Om migration, makt och mening*. Svenska litteratursällskapet i Finland.

Kiel, U., Lagercrantz, C., & Olofsson, R. (1982). *Inger-*

manländare i Sverige: En minoritetskultur i tre generationer. Göteborgs universitet.

Kytömäki, A. (2021). *Skogsfinnar*. Svedbacka bokförlag.

Latvalehto, K. (2020). *Finskt blod, svenskt hjärta*. Verbal.

Nehlin, A. (2024). *De finska krigsbarnen: Ett nordiskt familjedrama*. Natur & Kultur.

Pulma, P. (red.) (2015). *De finska romernas historia från svenska tiden till 2000-talet*. Svenska litteratursällskapet i Finland.

Ågren, M. (2006) ”Är du finsk, eller...?” *En etnologisk studie om att växa upp och leva med finsk bakgrund i Sverige*. Arkipelag.

Ruotsin- suomalainen kulttuuri

Mitä on ruotsinsuomalainen kulttuuri? Kysymys esitetään usein, eikä siihen ole yksiselitteistä vastausta. Kulttuuri on niin juhlapuheita kuin arjen tekoja, sekä käsinkosketeltavia esineitä että piilotettuja ajatuksia. Yksilöt rakentavat oman kulttuurikäsitteensä hyvin moninaisista aineksista.

Kulttuuri merkitsee eri ryhmille ja yksilöille eri asiaa, vaikka se samalla toimii juuri myös ihmisiä yhdistävänä voimana. Ruotsinsuomalainen kulttuuri voidaan ymmärtää eri yhteyksissä eri tavoin, ja kuten kulttuurin käsitettä ylipäänsä, sitä voidaan lähestyä monista eri näkökulmista. Kun monesti esitetään kysymys, mitä ruotsinsuomalainen kulttuuri oikeastaan on, kysymys olisi tarkoituksenmukaisinta muotoilla siten, että kysyttäisiin, mitä ruotsinsuomalainen kulttuuri on tietyn rajattavissa olevan yhteisön tai yksilön näkökulmasta. Tällöinkään kulttuurin tunnistaminen, kuvaaminen ja rajaaminen ei ole helppoa – erityisesti siksi, että kulttuurit muodostuvat aina osittain elämisen ja tiedostamattoman omaksumisen kautta. Lisäksi kulttuurisiin painotuksiin liittyy aina paljon subjektiivisuutta ja yksilöllisiä arvovalintoja, joita kaikki yhteisön jäsenet eivät välttämättä jaa keskenään; niin kuin vanha sanonta kuuluu, makuasioista ei pidä kiistellä. (Tosiasiassa niistä kyllä voi ja pitää, ja omienkin oletusten ja arvoarvostelmien sanoiksi pukeminen voi olla opettavaista ja antoisaa.)

Kulttuuri tarkoittaa yleisesti ottaen tiettyjen arvojen, ajatusmallien ja ajassa siirtyvien perinteiden viljelemistä. Sana *cultura* on merkinnytkin alun perin maanviljelyä, mutta ajan myötä sen merkitys on muuttunut vertauskuvalliseksi, mielten viljelyksi. Kun puhutaan kulttuurista, joka on sinänsä hyvin monimuotoinen ja hankalasti rajattava termi (ks. Fornäs, 2012), karkeasti voidaan erottaa toisistaan taidekulttuuri ja arkikulttuuri, joka puolestaan voidaan jaotella poliittiseen kulttuuriin (miten kulttuuria ylläpidetään julkisuudessa) ja jokapäiväiseen yksilön kulttuuriin (miten kulttuuri näyttäytyy yksilön omassa elämänsäpiirissä).

Kulttuuri jaetaan tyypillisesti myös eri muotoihin,

joilla on eri yhteiskuntaluokille eri merkitys: korkeakulttuuriin, populaarikulttuuriin ja arkikulttuuriin. Korkeakulttuuria kuluttavat tyypillisesti koulutetut ja sosioekonomisesti ylemmässä asemassa olevat yhteiskuntaluokat. Varsinaista yhtenäistä ruotsinsuomalaista korkeakulttuurin kenttää ei ehkä ole tunnistettavissa, mutta etenkin klassisen musiikin saralla Ruotsissa on vaikuttanut useita kapellimestareita ja muusikoita Suomesta, ja monet kulttuuri-instituutiot ovat olleet ruotsinsuomalaisten tai suomalaislähtöisten ammattilaisten johtamia. Populaarikulttuurissa, etenkin populaarimusiikissa, monella tunnetulla artistilla on ruotsinsuomalainen tai suomalainen tausta, ja etenkin viime aikoina yhä useammat ovat alkaneet tuoda sitä myös esiin esiintymällä suomen kielellä. Ruotsinsuomalaiseen arkikulttuuriin kuuluvat epäilemättä ainakin suomalainen muotoilu Marimekon Unikko-kuosista Iittalan muumimukeihin, ja ruokakulttuuri, jossa karjalanpiirakoilla sekä joulupöydän laatikkoruoilla ja joulutortuilla on näyttävä osa. Myös saunakulttuuri koetaan tyypillisesti suomalaiseksi ja siten myös vahvasti ruotsinsuomalaiseksi.

Ruotsinsuomalainen kulttuuri elää ja kehittyy ruotsalaisessa yhteiskunnassa, Ruotsin maaperällä. Ruotsinsuomalaiseksi sen tekee kuitenkin se, että se eroaa ruotsalaisesta enemmistöyhteiskunnan kulttuurista siten, että siihen sekoittuu aineksia suomalaisesta naapurimaan kulttuurista, ja ruotsinsuomalaisiksi itsensä katsovat kehittävät Ruotsissa omia tapojaan, jotka eroavat suomalaisesta kulttuurista Suomessa. Yksinkertaisesti Ruotsissa ja Suomessa voidaankin erotella sekä enemmistö- että vähemmistökulttuureita: Ruotsissa enemmistökulttuurina "ruoru"- eli ruotsinruotsalainen kulttuuri ja vähemmistökulttuurina "ruosu"- eli ruotsinsuomalainen kulttuuri, Suomessa enemmistökulttuurina "suosu"- eli suomensuomalainen kulttuuri ja vähemmistökulttuurina "suoru"- eli suomenruotsalainen kulttuuri. Tämä jaottelu on sidoksissa suomea ja ruotsia puhuviin kieliyhteisöihin.

Käytännössä kulttuurien rajat eivät ole koskaan selkeät. Siitä, kuka omistaa kulttuurin eli kuka saa määrittellä sen rajoja ja siihen kuuluvuutta, käydään jatkuvaa kamppailua, myös vähemmistön sisällä. Ei ole lainkaan itsestään selvää, kuka saa lähestyä kulttuurisia ajattelu-

tapoja ja käyttää niitä, mistä kertovat esimerkiksi kiistat kulttuurisesta omimisesta eli appropriatiosta. Kulttuurisella omimisella tarkoitetaan tekoa, jossa etuoikeutetun kulttuurin edustaja ottaa omakseen ja käyttöönsä vähemmän etuoikeutetun kulttuurin edustajan kulttuurisia piirteitä tai ominaisuuksia. Lisäksi maiden jakoa enemmistön ja kansallisen vähemmistön kulttuuriin sekoittavat monet muut kulttuurin muodot, kuten diaspora- ja ulkomaalaisyhteisöjen kulttuurit, paikalliset kulttuurit ja kulttuurien eri risteymät (ns. hybridisoituneet kulttuurit, joita kutsutaan joskus myös kreolikulttuureiksi).

Joskus ruotsinsuomalainen kulttuuri ei ole sen ihmeempää kuin että arjessa ja elämässä käytetään suomen kieltä. Tekemisen tavat eivät välttämättä aina eroa enemmistön vastaavista, mutta asiat näyttävät toisenlaisina, kun niille annetaan merkityksiä toisella kielellä. Kieli ei tunnetusti ole vain tekninen työväline, vaan se kantaa mukanaan erilaisia kulttuurisia jäsenyyksiä.

Koska ruotsinsuomalaisiksi samastuvien yksilöiden joukko on hyvin kirjava (ks. edellinen luku), ruotsinsuomalaisuus määrittyy hyvin monista eri lähtökohdista käsin: Vaikka suomen kielellä on keskeinen osa ruotsin-

suomalaisuuden määrittelyssä, ei voida lähteä siitä, että kaikki ruotsinsuomalaiset osaavat suomea äidinkielen tasolla tai lainkaan. Vaikka yhteys naapurimaa Suomeen on monelle Ruotsiin muuttaneelle ja ruotsinsuomalaiseksi itsensä määrittelevälle tärkeä, kaikki ruotsinsuomalaisiksi identifioituvat eivät ole käyneet Suomessa eikä heillä ole sinne yhteyksiä.

Kun siis juhlitaan ruotsinsuomalaisten päivää, juhlistetaan usein käytännössä useita erilaisia osa- tai alakulttuureita. Käytännössä eri ryhmät usein järjestävätkin omia juhliiaan: Toisissa on tarjolla harmonikan- tai kanteleensoittoa ja tanhua, toisissa tuoretta suomenkielistä populaarimusiikkia ja suomalaishenkistä discoa. Seniorien ja juniorien, Suomessa ja Ruotsissa syntyneiden, suomenkielisten ja ruotsinkielisten tai enemmän ja vähemmän koulutettujen kulttuurit eivät välttämättä kohtaa tai löydä luontevaa yhteistä nimittäjää. Yhteiseen tilaan voidaan kuitenkin tuoda useita erilaisia kulttuureja samanaikaisesti, näyttää ruotsinsuomalaisuuteen kuuluva heterogeenisuus, ja saattaa eri kulttuurit vuoropuheluun toistensa kanssa.

Yleisesti voidaan sanoa, että ruotsinsuomalaista kulttuuria voidaan lähestyä kolmella eri tasolla: virallisena kulttuurina, periytyvänä kulttuurina ja yksilön elettyinä kulttuurina. Käyn seuraavaksi läpi nämä kulttuurin kolme eri muotoa. Kaikki kulttuurit näyttävät myös sekä erilaisina tuotteina – esineinä, kuten kirjoina, musiikkina ja muina kulttuurin tuotteina – tai prosesseina – tartinoina, tapahtumaketjuina ja historioina. Lisäksi kulttuuria ei voi koskaan kahlita yhdeksi, vaan siitä esiintyy aina erilaisia alakulttuureita, vastakulttuureita ja paikallisia kulttuureita.

Virallinen poliittinen kulttuuri

Virallinen poliittinen kulttuuri, tai virallinen ruotsinsuomalainen kulttuuri, perustuu ruotsinsuomalaisuuden määrittelyyn Ruotsin valtion vähemmistöpolitiikassa. Ruotsin valtio allekirjoitti vuonna 2000 Euroopan neuvoston alueellisia kieliä ja vähemmistökieliä koskevan peruskirjan. Ruotsinsuomalaisuus on siten poliittinen rakennelma, josta on päätetty vasta hiljattain. Ruotsin-

suomalainen kulttuuri ja ruotsinsuomalaisuuden historia on siten paljon pidempi kuin itse käsite, mistä johtuu, etteivät kaikki ole omaksuneet tai hyväksyneet sitä tai tunne sitä täysin omakseen: peritty ja eletty kulttuuri elää epäsuhdassa viralliseen kulttuuriin nähden.

Virallista kulttuuria ylläpidetään juhlapuheissa ja virallisissa teksteissä: viranomaisten asiakirjoissa ja selvityksissä, strategioissa ja toimintasuunnitelmissa, vuosikertomuksissa, arviointiraporteissa, kotisivuilla ja medioiden julkisessa puheessa. Virallista kulttuuria pidetään yllä myös erilaisten rituaalien avulla. Tärkeitä ovat ruotsinsuomalaisten päivän ja Suomen itsenäisyyspäivän johdosta pidettävät tilaisuudet tai muut julkiset tilaisuudet, joissa on selkeästi ruotsinsuomalainen teema. Lisäksi viralliseen kulttuuriin lasketaan kuuluvaksi se kuva, joka kansallisesta vähemmistöstä julkisuudessa syntyy median ja taiteen kautta.

Virallisella kulttuurilla on kahdet kasvot. Voidaan sanoa, että on olemassa virallinen enemmistöyhteiskuntaan päin oleva kulttuuri, joka on seremoniallinen ja luonteeltaan ruotsinsuomalaisia esittelevä. Sen avulla ruotsinsuomalaiset tulevat nähdä osana enemmis-

Erilaisia kulttuureita

Poliittisessa, perityssä ja yksilöllisessä kulttuurissa voidaan erottaa myös seuraavanlaisia kulttuureita:

- Tunnekulttuuri: emootioiden, tunnetilojen perinteet
- Esinekulttuuri: erilaisten materiaalien objektien kuten kirjojen, levyjen, soitinten tai työkalujen kokoelmat
- Esteettinen kulttuuri: kauneuden, visuaalisuuden ja niiden arvostamiseen liittyvät perinteet
- Tapakulttuuri: arvossa pidettävien käyttäytymismallien, normien ja perinteiden jatkumo
- Mediakulttuuri: mediankäyttöön ja digitaalisiin maailmoihin liittyvät tavat ja käsitykset
- Kehon kulttuurit: urheiluun, liikuntaan, pukeutumiseen ja keuhollisuuteen liittyvät käsitykset, normit ja perinteet

töyhteiskunnan puhe- ja ajattelutapoja. On olemassa myös vähemmistöyhteiskunnan oma virallinen kulttuuri, jota ylläpidetään ja vahvistetaan vähemmistöltä vähemmistölle, usein suomeksi. Tähän kulttuuriin kuuluu vähemmistöaseman korostaminen (”vähemmistötietoisuus”) ja valtion vähemmistöpoliittisten toimien tarkasteleminen kriittisesti. Siinä on usein kansalaisaktiivisuuden aineksia, ja se on usein voimauttavaa, sillä kyse on pitkälti oman olemassaolon sanoittamisesta ja identiteetin oikeutuksen näkyväksi tekemisestä.

Periytyvä kulttuuri

Perityllä kulttuurilla viitataan kulttuuriin, joka koostuu traditioista, tavoista ja ylisukupolvisesta ymmärryksestä eli siirtyy sukupolvelta toiselle. Kyse on myös yhteisesti tunnistetusta ja tunnustetusta kulttuurista, josta voidaan käyttää nimitystä kanonisoitu kulttuuri tai kulttuurikanon. Kulttuuri voidaan jakaa myös erilaisiin taiteenaloihin tai ilmaisumuotoihin: kirjallisuus, musiikki, näyttämötaide, visuaaliset taiteet, ja niin edelleen, ja nämä edelleen erilaisiin alalajeihin, kuten kirjallisuus proosaan ja lyriikkaan, näyttämötaide esimerkiksi teatteriin, sirkukseen ja tanssiin, visuaaliset taiteet esimerkiksi kuvataiteeseen, sarjakuvaan ja graffititaiteeseen.

Kulttuurin näyttäytymiseen ihmisen elämässä vaikuttaa olennaisesti se ikäluokka, jonka kulttuurista puhutaan. Ensimmäisen polven maahanmuuttajien kulttuuri ammentaa 1970-luvun suomalaisesta kulttuurista, kun taas toisen ja kolmannen polven ruotsinsuomalaisessa kulttuurissa on todennäköisesti enemmän aineksia, jotka on luotu 2010- ja 2020-lukujen Ruotsissa. Perityssä kulttuurissa ilmenee eroja myös yhteiskuntaluokittain: koulutettujen luokkien kulttuurissa korostuu korkeakulttuuri ja erilaisten kulttuurimuotojen kuluttaminen (ns. kulttuurinen kaikkiruokaisuus).

Nuorten kulttuurissa populaarikulttuurilla on merkittävä osuus. Kyse ei ole pelkästään valtakulttuurista, joka koskettaa isoja joukkoja tai periaatteessa koko yhteiskuntaa tai ikäryhmää, vaan eriytyneistä alakulttuureista, jotka liittyvät musiikin lajeihin, peliyhteisöihin, pukeutumiseen, tyylin ja estetiikkaan, urheilulajeihin ja niin

edelleen. Kansankulttuuri ja -taide, kuten kansantanssit, -musiikki ja -runous – esimerkiksi tanhu, kansallispuvut, kansanmusiikki (esim. harmonikka- ja kantelemusiikki, perinnesoitimet) sekä kansallisepos *Kalevala* – nousevat usein tärkeään osaan ulkosuomalaisissa yhteisöissä, joissa halutaan korostaa omaa suhdetta lähtömaahan.

Ruotsinsuomalaisessa kulttuurissa merkittävä osa on ollut myös kansan populaarikulttuurilla, kuten iskelmällä, lavatanssikulttuurilla, musikaaleilla ja pubikulttuurilla. Ne ovat monesti toimineet ulkomaille muuttaneiden sosiaalisena liimana.

Yksilön kulttuuri

Kulttuuri voidaan nähdä myös yksilön omana henkilöhistoriana ja siihen liittyvinä tärkeinä tapahtumina, elettyinä elämänä.

Yksilön kulttuuri saattaa noudatella virallisen ja perityn kulttuurin linjoja, mutta se saattaa myös suuresti poiketa niistä, myös kielteiseksi koetulla tavalla, jos yksilö on kokenut itsensä yhteisöstä ulkopuoliseksi tai syrjityksi. Yksilön kulttuuriin vaikuttaa keskeisesti yksilön sosioekonominen asema: koulutus, kotoa perityt tavat ja kodin yhteiskuntaluokka sekä työ- ja yksityiselämässä tapahtuneet asiat. Monet ruotsinsuomalaiset ikäihmiset ovat kotoisin vaatimattomista oloista sodanjälkeisestä Suomesta ja kokeneet Ruotsissa luokkanousun.

Viitteet

Fornäs, J. (2012). *Kultur*. Liber.

Pohdittavaksi

1. Miltä ruotsinsuomalaisista puhekielessä käytetty sana ”ruosu” kuulostaa omaan korvaasi? Voisitko kutsua muita ruotsinsuomalaisia ruosuksi tai ruotsinsuomalaisia eläkeläisiä senioriruosuksi? Miksi (et)?
2. Miten oma kotikuntasi tuo esiin ruotsinsuomalaisen virallista kulttuuria? Onko se mielestäsi enemmistö- vai vähemmistölähtöistä?
3. Jos oma suhteesi ruotsinsuomalaisuuteen pitäisi tiivistää esineiksi – erilaisiksi kulttuurin tuotteiksi, kuten luetuiksi kirjoiksi tai ruokalajeiksi – mitä sinun ruotsinsuomalaisuuden kulttuurikaanoniisi kuuluisi?
4. Minkälaisia ala-, vasta- ja paikalliskulttuureita ruotsinsuomalaisista esiintyy oman kokemuksesi perusteella?
5. Miten tietynlainen tunnekulttuuri, tapakulttuuri tai vastaava kulttuurin muoto näkyy itsessäsi tai läheisessäsi?

Ehdotuksia lisälukemiseksi

Heed, M., Helander, H., Korhonen, R., Rekola, S., & Henriksson Vasara, H. (2020). *Kielimuurin varjosta: Ruotsinsuomalaisuudesta ja vähemmistötietoudesta*. Recito.

Heed, M., Helander, H., Korhonen, R., Rekola, S., & Henriksson Vasara, H. (2021). *Ur språkmurens skugga: Om sverigefniskhet och minoritetskunskap*. Verbal.

Korkiasaari, J., & Tarkiainen, K. (2000). *Suomalaiset Ruotsissa. Suomalaisen siirtolaisuuden historia 3*. Siirtolaisuusinstituutti.

Lainio, J. (red.) (1996). *Finnarnas historia i Sverige, del 3: Tiden efter 1945*. Finska historiska samfundet/Nordiska museet.

Suutari, P. (2000). *Götaojen jenkka: Tanssimusiikki ruotsinsuomalaisen identiteetin rakentajana*. Suomen etnomusikologinen seura. (Saatavilla verkossa.)

Tarkiainen, K. (red.) (1990). *Finnarnas historia i Sverige, del 1: Inflyttarna från Finland under det gemensamma rikets tid*. Finska historiska samfundet/Nordiska museet.

Tarkiainen, K. (red.) (1993). *Finnarnas historia i Sverige, del 2: Inflyttarna från Finland och de finska minoriteterna under tiden 1809–1944*. Finska historiska samfundet/Nordiska museet.

Ideoita ja työtapoja sukupolvien välisiin kohtaamisiin

Ideoita pienten lasten ja ikäihmisten välisiin kohtaamisiin

Sadut ja tarinat ja laulut yhdistävät kaikenikäisiä. Pienten lasten ja ikäihmisten kohtaamisissa voidaan hyödyntää myös musiikkia ja liikettä, jotka ylittävät kielten rajat. Kouluikäisten lasten kanssa toimintaan voidaan sisällyttää enemmän kirjoitettua tekstiä ja keskustelua.

Kolme toimivaa työtapaa

- 1** Luetaan ääneen: Ääneenlukua voidaan soveltaa monin tavoin esimerkiksi vaihtelemalla sitä, kuka lukee (ikäihminen, lapsi, joku ulkopuolinen, kukin vuoroittain). Perinteisesti ikäihmiset lukevat lapsille ääneen kirjastossa, koulussa tai iltapäiväkerhossa, mutta lukemaan oppineet lapset voivat osallistua ääneenlukuun myös itse. Lukemista voidaan harjoittaa myös kaksikielisesti: lukumummo tai -vaari lukee tekstin suomeksi, lapsi ruotsiksi.
- 2** Lauletaan ja tanssitaan: Musiikin säestyksellä voidaan ilmaista asioita yhdessä käyttämällä ja oppimalla samalla suomen kieltä. Suomenkielisiä lastenlauluja ja kulloinkin pinnalla olevia listahittejä voidaan hyödyntää yhteisen heittäytymisen tukena.
- 3** Ihmetellään yhdessä: Tehdään asioita, kuten rakennetaan, leikitään tai kokataan. Toiminta, jossa on jokin yhteinen haaste, on tärkeää sen vuoksi, että siinä luodaan kumppanuus, jossa on myös luontevaa käyttää suomen kieltä ja oppia uutta.

Näitä työtapoja voidaan soveltaa eri tavoin esikouluikäisten ja ikäihmisten yhteen tuomiseksi:

Ääneen lukeminen. Ääneenluku on monissa eri yhteyksissä käytetty ja testattu metodi. Tyypillisesti ikäihminen lukee satuja lapsille, mutta ääneenlukua voidaan myös harjoittaa vaihtelemalla lukijan roolia tai tarvit-

taessa – mikäli lapsi osaa jo lukea – kääntää roolit siten, että lapsi tai lapset lukevat ikäihmiselle. Kuuntelijana voi olla myös eläin (esim. Kennelliitto on käyttänyt lukemisen edistämiseen lukukoiria, jotka ovat toimineet kuuntelijoina) tai pehmolelu (esim. Tukholman Suomen-instituutin lukunorppa). Yhteisissä tilaisuuksissa voidaan lukea myös lasten itse kirjoittamia tarinoita – esimerkiksi voidaan pyytää koululaisia kirjoittamaan satuja tai tarinoita, joita voidaan lukea esikouluikäisille.

Sadutus. Sadutuksella tarkoitetaan kerrontamenetelmää, jossa satu syntyy vuorovaikutustilanteessa kertojan (lapsen) ja saduttajan (aikuisen) välillä. Sadutustilanteen peruskaava on seuraava: Lapsi kertoo sadun, ja aikuinen kirjaa sen juuri niin kuin lapsi sen kertoo. Tämän jälkeen aikuinen lukee sadun lapselle ääneen. Luettaessa satua voidaan muuttaa, tai sitä voidaan kehitellä lisää. Tukena voidaan käyttää myös esineitä, kuvia tai ympäristöä. Esimerkiksi kuvasadutuksessa tarina perustuu kortteihin, piirustuksiin tai muihin virikkeisiin. Sadutuksen tuloksena voi syntyä myös jokin yhteistuotos tai sarjakuva lineaarisen tekstin sijasta. Sadutuksessa lapsi saa äänen, ja on tärkeää, että häntä kuunnellaan. Sukupolvien välisessä sadutuksessa tärkeää on lapsen ja ikäihmisen välille muodostuva dialogi, jossa voidaan löytää jotain yhteistä. Dialogi voidaan löytää myös kielten neuvottelevasta ja leikittelevästäkin vuoropuhelusta, jos lapsi käyttää enemmän ruotsia kuin suomea ja ikäihminen puhuu lapselle ainoastaan suomea.

Musiikki-, maku-, väri- tai draamaseikkailu. Musiikkiin tai tarinaan tempautuminen yhdessä voi olla oivallinen tapa antautua sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen. Sekä suomenkielinen lastenmusiikki että suomalainen klassinen musiikki (esim. Jean Sibelius, Armas Järnefelt, Oskar Merikanto, Toivo Kuula) voi toimia yhteisen liikunnan tai tekemisen käyttövoimana, samoin kuin satukirjat ja muut tarinat. Seikkailu voidaan muodostaa esimerkiksi tempuradan tai teemakävelyn avulla siten, että lapsi-aikuinen-pari käy läpi tietyn reitin tai seuraa yhteistä karttaa. Teemakävely voi tarkoittaa esimerkiksi

sitä, että luodaan rata tai reitti, jonka varrelle sijoitetaan tehtäviä, kysymyksiä tai virikkeitä, joihin vastataan yhteisen laulun, lorun, leikin tai ihmettelyn keinoin.

Aiheita käsiteltäväksi

- Entisaikojen lapsuus: Minkälaista oli olla lapsi silloin ennen?
- Entisaikojen lelut: Minkälaisia lempileluja on lapsella, mitkä olivat ikäihmisen lempilelut?
- Esineiden historia: Mitä esineet kertovat meille? Mitä ne sanoisivat, jos ne puhuisivat suomea?
- Makuelämykset: Minkälaisia suomalaisia perinneruokia voitaisiin tehdä yhdessä? Miltä ne maistuvat? Minkälaisia tarinoita niihin liittyy?

Käytännön esimerkki

Katsotaan esineitä ja puhutaan niistä eri kielillä! Minkälainen olemus esineestä piiryy, kun sitä lähestyy ruotsiksi, suomeksi, ruotsinsuomeksi tai jollain muulla tuntemallanne kielellä? Miksi kutsutaan alla olevia asioita?

- Ruotsiksi: surfplatta, padda
- Suomeksi: tabletti, tablettitietokone, iPad, pädi
- Ruotsinsuomeksi: laatta
- Muilla kielillä?

- Ruotsiksi: mjölkpaket
- Suomeksi: maitotölkki, -purkki
- Ruotsinsuomeksi: maitopaketti, -purkki
- Muilla kielillä?

- Ruotsiksi: spårvagn; puhekielessä myös vagnen (Göteborgissa), spåra (Helsingissä)
- Suomeksi: raitiovaunu; puhekielessä ratikka
- Ruotsinsuomeksi: vaunu
- Muilla kielillä?

Materiaalia

Linkki 1:

<https://sverigesradio.se/artikel/tulosta-ja-varita-ruotsinsuomalaisten-lippu-satt-farg-pa-den-sverigefinska-flaggan-och-andra-flaggor/>

Linkki 2:

<https://rskl.se/wp-content/uploads/2023/01/Lastenkerho.pdf>

Linkki 3:

<https://rskl.se/wp-content/uploads/2023/01/teatteriopas-1.pdf>

Linkki 4:

<https://leikkipaiva.fi/leikkeja-eri-vuosikymmenilta>

Värityskuvia saa tulostettua verkosta, ja niitä voidaan helposti värittää yhdessä. Suomessa esimerkiksi Väriautit tarjoaa monenlaisia tulostettavia aineistoja, Ruotsissa Blankettbanken. Netistä voi ladata myös tyhjiä sarjakuvaruutuja, joihin piirtää sarjakuvia. Ruotsin yleisradion suomenkielinen kanava Sveriges Radio Finska on julkaissut sivullaan ruotsinsuomalaisia ja Suomen lippuja väritystarkoituksiin (linkki 1).

Seuraleikkejä on tarjolla netissä paljon, esimerkiksi erilaisilla kerho- ja perhetoimintaan suunnatuilla sivuilla. Esimerkiksi Ruotsinsuomalaisten keskusliiton RSKL:n verkkosivulla on ladattavissa sähköinen ideakirja Suomi-seurojen lastenkerhoille (linkki 2) ja opasvihkonen teatteriharrastajille (linkki 3). Suomalaisella Leikkipäivä-sivustolla (linkki 4) on leikkejä eri vuosikymmeniltä: ruutuhypely, nurkkis, kirkonrotta, puujalkahypely.

Pelejä on saatavissa verkosta sekä tietokoneen selaimen että sovelluksina ladattaviksi mobiililaitteelle (puhelimelle tai tablettiin). Pelit voivat olla yhteiseen ongelmanratkaisuun kannustavia, mutta monissa peleissä on kyse myös oman sisällön luomisesta ja rakentamisesta. Esimerkiksi Norrbottenin (Pohjoispuhjan) kirjastotoimen ylläpitämässä Polarbibblo-sovelluksessa voidaan kirjoittaa tarinoita ja runoja suomeksi joko vapaasti tai sanakoneen avustamana, piirtää ja pelata yksinkertaisia pelejä, kuten tietokilpailuja tai muistipelejä. Minecraftissa (edellytyksenä, että lapsi osaa käyttää sitä itse) voidaan rakentaa yhdessä kokonainen kaupunki – ja kurioositeettina korostettakoon, että Minecraft-yrityksen Mojangin perustajan Markus Perssonin äiti on suomalaislähtöinen. Avuksi voidaan ottaa myös nimenomaan kielenoppimiseen suunnattuja sovelluksia, kuten suomenruotsalaisten Suzan Aledinin ja Petra Holmin kehittämä Moka Mera.

Musiikkia saa verkosta kätevästi esimerkiksi YouTubea tai Spotifysta, joissa saattaa olla tarjolla jopa valmiita soittolistoja. Usein tarjolla on myös pelkkiä

säestyksiä ja karaokeversioita. Monet kokoelma-albumit ja soittolistat ovat hyviä tapoja päästä käsiksi tietyn teemaiseen musiikkiin. Suomessa Toivelaulukirja-sarja ja esimerkiksi Essi Wuorelan toimittama *Suomen lasten laulukirja* (2012) kokoavat kattavasti suosittujen suomenkielisten aikuisten ja lasten laulujen nuotit eri vuosikymmeniltä.

Lastenkirjallisuutta on tarjolla suhteellisen paljon. Paikalliset kirjastot, joilla on velvollisuus työskennellä kansallisten vähemmistöjen kirjallisuuden parissa, ja Suomen Tukholman-instituutin resurssikirjasto, joka toimii konsultoivassa roolissa koko maan laajuudessa, antavat vinkkejä; esimerkiksi vuotuinen kirjaraati julkaisee listan suomenkielisestä lasten- ja nuortenkirjallisuudesta.

Sekä Ruotsissa että Suomessa on julkaistu kaksikielisiä (paralleelikielisiä) satukirjoja:

- Hällström, P. (2015). *Tervetuloa – Välkommen*. Solrosen.
- Hällström, P. (2016). *Hillan maailma – Hillas värld*. Solrosen.
- Paakkinen, R. (2019). *Lakupiiput & makkarasoppa – Lakritspipor och korvsoppa*. Svedbacka bokförlag.

Lisäksi kannattaa hyödyntää käännettyä kirjallisuutta (ruotsinkielisten kirjojen suomennoksia ja suomenkielisten kirjojen ruotsinnoksia):

- Alfons Åberg – Mikko Mallikas
Pippi Långstrump – Peppi Pitkätossu
Tatu ja Patu – Sixten och Blixten
Kapten Kalsong – Kapteeni Kalsari

Pohdittavaksi

1. Jos mukana on lapsia tai nuoria, jotka eivät osaa kovin hyvin suomea, miten voit edistää vuorovaikutuksessa suomen kielen käyttöä ja ehkäistä kielen vaihtumista ruotsiksi? Voitko suunnitella vuorovaikutuksen ohjaamiseen etukäteen jonkinlaisen kielistrategian, puhua siitä kohtaamisen alussa ja tarvittaessa puuttua vuorovaikutukseen korjaamaan sen kulkua?
2. Miten voit erityisesti edistää kielen puhumista? Voitko laatia etukäteen listoja keskeisistä sanoista, valmistaa osallistujille kysymyksiä, joihin tarttua hiljaisen hetken tullen, kannustaa osallistujia käyttämään verkkosanakirjaa?
3. Mitä erilaista rekvisiittaa voit tuoda tilanteisiin konkretisoimaan ja tukemaan vuorovaikutusta? Voitko pyytää osallistujia pukeutumaan tietyllä tavalla tai tuomaan mukanaan henkilökohtaisia esineitään, tai voitko kerätä korillisen aiheeseen tavalla tai toisella liittyviä (tai liittymättömiä) tavaroita itse?
4. Monet suomenkieliset sadut ja tarinat ovat kieleltään varsin vaativia, koska niissä on poeettisia ja

kaunokirjallisia ilmauksia. Voitko aikuisena lukijana yksinkertaistaa kieltä (esim. muuntaa ”jänis istui maassa torkkuen” muotoon ”pupu istui maassa nukkuen”) tai improvisoida tarinaa oikoen mutkia?

Menetelmäkirjallisuutta

Aarnio, H.-M. (toim.) (2022). *Musiikki kutsuu leikkimään: Luova toiminta varhaiskasvatuksen arjessa*. Metropolia ammattikorkeakoulu. (Saatavilla verkossa.)

Jaakkola, M., & Huss, L. (toim./red.) (2022). *Sarjaki-vaa! Ruotsinsuomalaisten lasten piirroksia virtuaalisesta kielenelvytystyöpajasta – serier tecknade av sverigefinska barn i en virtuell workshop i språkrevitalisering av det nationella minoritetsspråket finska*. Ruotsinsuomalaisten arkisto – Sverigefinländarnas arkiv. (Saatavilla verkossa.)

Karlsson, L. (2014). *Sadutus: Avain osallisuuden toimintakulttuuriin*. PS-Kustannus.

Karlsson, L. (2018). Sadutus siltana kotoutumiseen, kohtaamiseen ja toisen kulttuurin ymmärtämiseen. Teoksessa: L. Karlsson & A-L. Lastikka & J. Vartiainen (toim.) *KOTO – Kohtaamisia taidolla ja taiteella. Kielten ja kulttuurien yhteisöllistä oppimista ja kotoutumista*. Itä-Suomen yliopisto, 84–86. (Saatavilla verkossa.)

Lundman, Å., & Pesola, U.-M. (2022). *Nationella minoriteter: Språk och kultur i förskolan*. Gothia kompetens.

Ideoita nuorten ja ikäihmisten välisiin kohtaamisiin

Nuorten kanssa on tärkeää lähteä nuorille tutuista aiheista sekä koettaa löytää sukupolvia yhdistäviä teemoja. Vuorovaikutuksen alkupisteenä on toisin sanoen hyvä pitää nuoren osaamisen tunnistamista ja tunnustamista. Lisäksi nuoria on hyvä tukea tiedon välittämisessä ikäihmisiltä – myös ikäihmisellä saattaa olla haasteita sen hahmottamisessa, miten nykynuori ajattelee ja minkälaisessa maailmassa hän elää.

Kolme toimivaa työtappaa

- 1 Haastattelu:** Kysymysten esittäminen puolin ja toisin on hyvä tapa saada esiin tietoa, mutta tulla tietoiseksi myös siitä, mitä toinen ei tiedä tai mistä mahdollisesti on kiinnostunut. Haastattelun tueksi on hyvä laatia erilaisia teemaehdotuksia tai valmiita kysymyslistoja, mutta valmiista kaavoista on aina hyvä irtautua, jos vuorovaikutus alkaa toimia ilman tukea. Haastatteluita voidaan myös videoida, tai niistä voidaan tuottaa muunlaisia esityksiä, jolloin pyrkimys tiedon jakamiseen myös muille tuo vuorovaikutukseen uuden tason.
- 2 Vertailu:** Ennen ja nyt -asetelmat ovat kiehtovia ja tuovat esiin tietoa menneestä ajasta. Miten ennen leikittiin välitunneilla, entä nyt? Minkälaista aamupalaa syötiin, entä nyt? Vertailuista voidaan tehdä aikajanoja tai kuvakertomuksia, joissa kontrasti historian ja nykyisyyden välillä tulee näkyväksi. Yksilön elämän aikajanoja voidaan myös verrata viralliseen historian aikajanaan, esimerkiksi siihen ruotsinsuomalaisuuden aikajanaan, joka on tämän kirjan lopussa. Vertailu voi saada alkunsa myös paikoista, esimerkiksi ruotsinsuomalaisille tärkeistä kaupunginosista tai julkisista rakennuksista sekä niiden kehityksestä vuosien varrella.
- 3 Itse tuottaminen:** Nuoren omat tuotokset, kuten tekstit, piirroksot, valokuvat, videot ja tekemiset videopeleissä, voivat toimia joko yhteisen vuorovaikutuksen pohjana tai yhteisen tekemisen selkärankana. Nuori voi

esimerkiksi kutsua ikäihmisen kiertokäynnille Minecraftin maailmaan ja kertoa samalla, mitä siellä tehdään, tai näyttää lempitubettajiensa videoita ja kertoa heidän tuottamistaan sisällöistä. Myös kännykän kameralla voidaan tutkia maailmaa, kuten niin sanotussa kamerakynä-metodissa (ks. Nevala, 2021; Jaakkola, 2017) tai digitaalisen tarinankerronnan mallissa (Välisalo, 2015). Videokameralla voidaan esimerkiksi tallentaa nuorelle tai ikäihmiselle tuttuja paikkoja ja tarkastella niitä kameran linssin kautta. Tietotekniikkataitoiset nuoret voivat toimia vuorovaikutuksen veturina ja tuntea, että heidän osaamisensa tehdään näkyväksi samalla kun ikäihmiset saavat vilauksen siitä, miten nuoret toimivat erilaisten laitteiden kanssa.

Aiheita käsiteltäväiksi

- **Koulumuistot:** Minkälaista oli koulunkäynti ennen, entä nyt?
- **Työmuistot:** Minkälaisissa työtehtävissä ikäihminen oli nuorena, minkälaisia kesätöitä nuori tai hänen ystävänsä on tehnyt, millaisiin hakeutumassa?
- **Paikkamuistot:** Minkälaiselta jokin tietty ruotsinsuomalaisille ai paikallisyhteisölle tärkeä paikka (esim. kerkohotelo, puisto, tori, kirjasto) näytti ennen? Kertomusten tueksi voidaan ottaa myös vanhoja valokuvia tai muuta historiallista aineistoa.
- **Mediamuistot:** Minkälaisia muistoja nuorella on lapsuutensa ohjelmista tai peleistä, entä ikäihmisellä lapsuuden kirjoista, ensimmäisistä radionkuuntelukokemuksista, televisiosta?
- **Musiikkimuistot:** Mitä bändejä tai orkestereita oli olemassa, kun olit nuori? Ke(i)tä fanitit ja miten? Mikä oli musiikkityylisi? Minkälaisia uusia versioita vanhoista kappaleista on tehty suomeksi tai ruotsiksi? Miten suhtaudutte tuoreisiin ruotsinsuomalaisuuteen liittyviin kappaleisiin?
- **Makumuistot:** Minkälaisia makeisia oli lapsuudessaasi,

ja miten karamellit erosivat toisistaan ennen ja jälkeen? Minkälaisia eroja on/oli Ruotsin ja Suomen karkkien välillä? Ovatko jotkut maust keustosuosittuja?

Käytännön esimerkki

Piirretään yhdessä muistojen ja tarinoiden kartta! Valitaan omalta paikkakunnalta tai lähiympäristöstä paikka, joka on ruotsinsuomalaisille tai henkilöille itselleen tärkeä. Vaihtoehtoisesti voidaan valita myös paikkakunta Suomesta: entinen asuinpaikka, synnyinpaikkakunta, mökkipaikkakunta tai sukulaisten kylä tai kaupunki. Paikka voi olla kokonainen kaupunki tai kylä tai rajattu paikka, kuten rakennus tai puisto. Osallistujat – sekä ikäihminen että nuori, tai ikäihmiset ja nuoret ryhmässä – kertovat muistikuviaan tai kokemuksiaan paikasta. Apuna voidaan käyttää myös historiallisia valokuvia joko omasta kotialbumista tai julkisista arkistoista, tai kummastakin, jolloin saadaan esiin sekä yksityistä että julkista historiaa. Tarinat voidaan kirjata ylös paperille tai nauhoittaa, tai jakaa suullisesti. Esimerkki julkisesti tehdystä tarinakarttatyöstä ovat New Yorkissa vähemmistöistä kerätyt tarinakartat (*story maps*) (linkki 5).

Materiaalia

Suomalainen Lassoreppu-sivusto (linkki 6) on koonnut materiaalipankin, joka sisältää runsaasti erilaisia työkaluja fyysisissä tiloissa tapahtuvan ryhmätoiminnan tueksi, esimerkiksi tutustumis- ja lopetusleikkejä.

Suomalainen taide voi antaa sytykettä keskustelulle siitä, miten aiemmin elettiin ja minkälaisista lähteistä suomalainen, metsäsuomalainen tai ruotsinsuomalainen kulttuuri ammentaa. Suomen Kansalliskokosivulla on Ateneumin, Kiasman ja Sinebrychoffin taidemuseon teoksia, jotka ovat vapaasti käytettävissä. Jussi Kaakisen, Juha Kuisman ja Kirsti Mannisen kirja *Suomen lasten taidehistoria* (2009) antaa yleiskuvan suomalaisen taiteen kehityksestä.

Linkki 5:

<https://www.nyc.gov/site/lpc/discover/maps.page>

Linkki 6:

<https://lassoreppu.fi/tyokalupakki/yhteisen-tekemisen-tyokaluja>

Suomalaista kulttuuriperintöä on käsitelty lapsille ja nuorille sopivassa muodossa monin eri tavoin. Esimerkiksi kansalliseepos *Kalevalasta* on tarjolla lastenkirjaversioita (Mauri Kunnaksen *Koirien Kalevala*, joka on saatavilla myös ruotsiksi muodossa *Hundarnas Kalevala*, Kirsti Mäkisen *Suomen lasten Kalevala*, 2022), sarjakuvaversioita (Kristian Huitulan *Sarjakuva-Kalevala nykysuomeksi*, 2021, Sami Makkosen *Kalevala*, 2019), nykykielistettyjä ja selkomukautettuja versioita (*Kalevala suomeksi*, 2009, Pertti Rajalan *Kalevala*, 1999), kuten myös äänikirjoja ja näytelmäversioita. Tuoreimmista teoksista Aino Havukaisen ja Sami Toivolan luomien Outolan ystäväysten Tatun ja Patun (Sixten och Blixten) kuvakirja *Tämä on Suomi* (2016) – joka on julkaistu myös ruotsiksi *Det här är Finland* (2017) – johdattaa humoristisesti Suomen maantieteeseen, historiaan ja kulttuuriperintöön.

Nuorten digitaaliset ympäristöt, kuten sosiaalinen media ja erilaiset peliyhteisöt, on monille ikäihmisille suhteellisen tuntematon maailma. Liikkeelle voi lähteä opastetun kietokäynnin avulla, jossa nuoret esittelevät suosimiaan digitaalisia ympäristöjä ikäihmisille ja kertovat, mitä niissä tehdään. Taustatiedoksi voi koota eri sukupolvien suhdetta eri medioihin kuvaavia mediankäyttötilastoja, joita on saatavilla avoimesti verkossa. Ruotsissa tilastoja keräävät ja julkaisevat muun muassa Internetstiftelsen (vuotuinen *Svenskar och internet* -raportti), Mediemyndigheten (*Medier och ungar*) ja Nordicom (*Mediebarometern*) sekä Suomessa Tilastokeskus (vapaa-aika- ja mediankäyttötilastot).

Nuorten suosimia sosiaalisen median sisältöjä voi helposti tutkiskella yhdessä, kun otetaan lähtökohdakssi, ettei kukaan tiedä kaikkea ja tyhmiä kysymyksiä ei ole olemassa. Mitkä tubettajat, tiktokkaajat, instagrammaajat ja bloggaajat ovat juuri nyt suosittuja Ruotsissa ja Suomessa, ja miksi? Mitä tekevät "geimerit" (englannin *gamers*), mitä pelejä he pelaavat juuri nyt, ja minkälaisia eroja tai yhtäläisyyksiä on ruotsalaisilla, ruotsinsuomalaisilla ja suomalaisilla pelikulttuureilla? Esimerkiksi Ruotsin ja

Suomen suosituimpia Minecraft- tai Roblox-vloggaajia (videobloggaajia eli videoin viestiviä sisällöntuottajia) vertailemalla voi tähän kysymykseen päästä käsiksi. Myös tarkastelemalla maiden suuria festivaaleja, esimerkiksi Nordskeniä ja Närconia Ruotsissa tai Tubeconia Suomessa, voi saada käsitystä suosituista sosiaalisen median ja nuorisokulttuurin tekijöistä. Voidaan kysyä myös, onko joitakuuta sosiaalisen median sisällöntuottajia tai julkisuuden henkilöitä, joilla on ruotsinsuomalaisia yhteyksiä. Esimerkiksi artisti Marko Lehtosalon, taiteilijanimeltään Markoolion, äiti Irma Lehtosalo saavutti TikTok-videoillaan suuren suosion 2023, ja yhdistettynä tosi-tv-ohjelmaan TV4-kanavalla hänestä on muodostunut sekä vähemmistö- että enemmistöyhteiskunnan tavoittava vaikuttajaviestijä eli "influensseri" (englannin *social influencer*), tai oikeastaan "oldfluensseri".

QR-koodikävely (ks. esim. Dialogikasvatus-sivuston ohjeet) voi olla hyvä tapa rakentaa keskustelevala luonto- tai kulttuuripolku, kaupunkisuunnistus tai keskustelukävely (*tipspromenad*). Järjestettäessä QR-koodikävely tiettyihin paikkoihin, joista halutaan antaa lisätietoa, kiinnitetään QR-koodeja, joita voi luoda netissä QR-generaattorisovelluksilla, ja linkit voivat viedä joko lisätietoa tarjoileville verkkosivuille tai itse tehtyihin, nettiin ladattuihin aineistoihin. Omia aineistoja voi ladata nettiin ilmaiseksi esimerkiksi WordPress-blogiin tai Wix-sovelluksella tehdyille kotisivulle.

Erilaisten tuotosten tekemiseen on tarjolla valtavasti erilaisia sovelluksia, joita voi etsiä omia tarpeita seuraten verkosta hakukoneella. Yhteinen kirja voidaan tehdä kännykässä tai tabletilla esimerkiksi Book Creator-sovelluksella, ja yhteinen tietovisa esimerkiksi Kahoot-sovelluksella – vaihtoehtoja on useita, ja tarjonta muuttuu nopeasti. Sarjakuvia voi luoda aikakauslehtien liiton Aikakausmedian Sarjiskone.fi-sivustolla. Vaikka kaikki nuoret eivät ole diginatiiveja, nuoret osaavat usein käyttää sovelluksia ja ovat ennakkoluulottomia oppimaan, joten uuden sovelluksen tai ohjelman käyttöönotto voi jo sinänsä olla yhteinen sukupolvien rajat ylittävä oppimiskokemus.

Pohdittavaksi

1. Nuori ei välttämättä halua näyttää aikuiselle tekemisiään sosiaalisen median alustoilla. Aikuisen katse saatetaan kokea kontrolloivaksi. Miten asetelmaa voisi helpottaa?
2. Nuori ja ikäihminen saattavat puhua suomea hyvin eri tavoin: nuori puhuu ehkä nuorisoslangia tai suomea toisena kielenä, kun taas ikäihminen saattaa puhua vuosikymmenen takaista murretta. Miten edistää yhteisymmärrystä?
3. Mitkä teemat, paikat, henkilöt tai kulttuurin tuotteet ovat sellaisia, jotka saattaisivat kiinnostaa sekä nuoria että ikäihmisiä? Etsi esimerkkejä tapahtumista, jotka voisivat toimia vetonauloina sekä nuorille että vanhoille ruotsinsuomalaisille.

Menetelmäkirjallisuutta

Jaakkola, M. (2017). Let the camera be your pen: The camera-pen learning approach fosters visual thinking in the classroom. *Nordicom Information*, 39(2), 42–45. (Saatavilla verkossa.)

Nevala, T. (2021). *Mielekästä oppimista kamerakynällä: Opas- ja tehtäväkirja kamerakynän pedagogiikkaan*. Oulun kaupunki. (Saatavilla verkossa.)

Välisalo, T. (2015). *Digitaalinen tarinankerronta*. Jyväskylän yliopisto. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/tvt/digitaalinen-tarinankerronta/HTKS152-johdanto-k2015/>

Sukupolvet

Sukupolviksi tai ikäpolviksi sanotaan ikäryhmiä, joita yhdistävät tietyt avainkokemukset.

Vuodet	Sukupolvi	Avainkokemukset
1883–1900	Kadotettu sukupolvi	Ensimmäinen maailmansota
1901–1927	Suurin sukupolvi	Toinen maailmansota, jälleenrakennus
1928–1945	Hiljainen sukupolvi	Ensimmäiset suurten muuttoaaltojen siirtotyöläiset, miljoonaohjelma
1946–1964	Suuret ikäluokat (baby boomers, boomerit, suuren murroksen sukupolvi)	Siirtotyöläiset, kehitysusko, kansankoti
1965–1980	X-sukupolvi (70-lukulaiset, ironinen sukupolvi)	Toinen ruotsinsuomalainen sukupolvi, 1990-luvun lama, globalisaatio, Neuvostoliiton romahtaminen, Berliinin muurin murtuminen, epäluottamus tulevaisuuteen
1970- ja 1980-lukujen vaihde	Xenniaalit (mikrosukupolvi, siirtymäsukupolvi)	Analoginen lapsuus, digitaalinen aikuisuus
1981–1996	Y-sukupolvi (milleniaalit, nettisukupolvi, MTV-sukupolvi, 80-lukulaiset)	Täysi-ikäisyys millenniumin aikoihin; internet, kansainvälisyys, tasa-arvoisuus, työelämän epävarmuus
1997–2012	Z-sukupolvi (zetat, zoomerit, diginatiivit)	Kolmas ruotsinsuomalainen sukupolvi, älypuhelimet, sosiaalinen media, tiedonhankinta
2013–	Alfa-sukupolvi (ruutusukupolvi)	Digielämä, ruotsinsuomalaisuus ollut "aina" olemassa, digielämä

Ikä- ja vähemmistöosaamista eri alojen ammattilaisille

Eri ammateissa kohdataan säännöllisesti ruotsinsuomalaisia: Hoito- ja hoiva-alalla sekä viranomaishallinnossa työntekijöillä on usein tarve kyetä hedelmälliseen vuoropuheluun ikääntyneen ruotsinsuomalaisen väestöryhmän kanssa. Pedagogeilla ja kirjastoalan ammattilaisilla on mahdollisuus tuoda yhteen nuoria ja vanhoja osana tavalista toimintaa. Omaan perusammattitaitoon yhdistyvä kulttuuritietoinen ikäosaaminen voi edesauttaa merkittävästi ruotsinsuomalaisten ikäihmisten hyvinvointia.

Kolme toimivaa työtapaa

- 1 Osallistavat ja voimauttavat menetelmät: Hoito- ja hoiva-alalla voidaan hyödyntää monipuolisesti osallistavia ja voimauttavia menetelmiä, joissa keskeistä on ikäihmisten hyvinvoinnin edistäminen. Tähän voidaan päästä, kun potilaan oma kieli, kulttuuriperintö ja identiteetti otetaan hoidossa ja hoivassa yksilöllisesti huomioon. Menetelmien tulisi siten olla kulttuurisesti mukautuvia ja ruotsinsuomalaista identiteettiä vahvistavia.
- 2 Elinikäisen oppimisen menetelmät: Oppilaitoksissa ja kirjastoissa tehdään tunnetuksi kansallista vähemmistöä ja sen kulttuuriperintöä, jolloin keskiössä on yhteinen sukupolvien välinen oppiminen.
- 3 Fasilitoivat menetelmät: Julkishallinnossa on tärkeää hahmottaa ikäihmisten yhteiset tarpeet ja yhteisön tahtotila, joita voidaan käyttää poliittisen ja hallinnollisen päätöksenteon pohjana. Keskeisin metodi on neuvonpito (yhteisön edustukseen perustuva kansalaisneuvonpito *samråd* ja tietynlaiseen asiantuntemukseen perustuva asiantuntijaneuvonpito *sakråd*). Kuten kaikessa kansalaisdialogissa, ikäihmisille suunnatussa neuvonpidossa on tärkeää tukea ikäihmisten näkemystenmuodostusta ja ottaa huomioon, minkälaisissa asioissa he tarvitsevat tukea.

Aiheita käsiteltäväiksi

- Ruokamuistot: Minkälaisia makumuistoja ikäihmisillä on omasta lapsuudesta, nuoruudesta, aikuisuudesta, tai eri ympäristöistä, kuten kodista, koulusta, työpäikältä, vapaa-ajalta?
- Musiikki- ja kulttuurimuistot: Minkälaisia musiikki-, tanssilava-, konsertti-, teatteri- tai kulttuuritapahtumamuistoja ikäihmisellä on vuosien varrelta? Mitkä olivat lempiartistit, mieleenpainuvimmat kohtaamiset ja vaikuttavimmat teokset?
- Muistot ruotsinsuomalaisten yhdistyselämästä: Minkälaisessa yhdistystoiminnassa ikäihminen on ollut mukana? Miten yhteisöllisyyttä vaalittiin Suomi-seuroissa? Miten toiminta muuttui vuosien varrella?
- Sotamuistot: Minkälaisia muistoja ikäihmisellä on toisen maailmansodan ajalta? Miten talvi- ja jatkosota, sisällissota tai Lapin sota vaikuttivat oman suvun vaiheisiin ja miten sota-ajoista selvittiin?

Käytännön esimerkki

Houkuttele Suomi esiin esineiden kautta! Oliko tai onko näitä esineitä ikäihmisen kotona? Mihin tai miten niitä käytettiin? Mistä, miten ja milloin ne oli hankittu? Minkälaisia muistoja niihin liittyy?

- Muumimuki
- Unikko-kuosi
- Aalto-maljakk
- Kaj Frankin teema-astiasto tai muut Arabian astiat
- Artekin huonekalut
- Aarikan korut
- Fiskarsin sakset tai puutarhatyökalut
- Kansallispuke
- Kantele, nokkahuilu, harmonikka tai muu soitin
- Rukki
- Pulsaattori
- Talikko

Materiaalia

Keskeinen kysymys toimintaa ikäihmisten ehdoilla järjestäville organisaatioille on, mistä ruotsinsuomalaisia ikäihmisiä löytää. Monilla kunnilla on avoimia tai edustuksellisia neuvonpitoryhmiä, jotka kokoavat keskeisten paikallisyhteisöjen edustajat. Paikallisyhdistyksiä voi etsiä myös kansallisten kattojärjestöjen kautta: Ruotsinsuomalaisten keskusliitolla (RSKL) on jäsenjärjestöjä ympäri maata, ja Ruotsinsuomalaisten valtuuskuntaan kuuluu valtakunnallista toimintaa harjoittavia yhdistyksiä ja yhteisöjä. Kansalliset eläkeläisjärjestöt kokoavat erityisesti ikäihmisten yhdistyksiä: Ruotsinsuomalaiset eläkeläiset (RSE), jolla oli vuonna 2024 RSKL:n kotisivujen mukaan noin 80 yhdistystä ja jaostoa jäseninään, ja Suomalaisten eläkeläisten keskusliitto (SEKL) oli jäseninään 11 paikallisjärjestöä. Monet yhdistykset ilmoittelevat RSKL:n jäsenlehden ja Ruotsin Suomalainen -lehden menopalstalla, joten lehdistä saa kattavan kuvan oman alueen aktiivisista yhdistyksistä. Voi kysyä myös: onko paikkakunnalla Suomi-seuraa,

paikallista ruotsinsuomalaisten yhdistystä? Löytyykö Facebookista tai muulta sosiaalisen median alustalta suomalaisten, ruotsinsuomalaisten tai suomalaislähtöisten ryhmä? Hallintoaluekunnissa tärkeä tiedonlähde ja tiedon kokoaja on hallintoaluekoordinaattori.

Yhdistyksiä kannattaa hyödyntää myös toisinpäin, eli kun on tarvetta kutsua eri-ikäisiä vierailijoita vanhusten palvelutaloihin ja vanhainkoteihin. Kuoroja, teatteri- ja tanssiryhmiä, lausuntaryhmiä, soitinryhmiä voi etsiä kunnan yhdistysrekisteristä (usein sanalla ”finsk”) tai paikallisista opintoliitoista (*studieförbund*).

Suomenkielinen lukupiiritoiminta on ollut Ruotsissa aktiivista, ja monilla paikkakunnilla aktiivinen ruotsinsuomalainen lukupiiri on toiminut vuosikausia. Periaatteessa kuka tahansa voi perustaa lukupiirin (*läsecirkel*) paikallisen kirjaston avustamana. Tukholman Suomen-instituutti julkaisee vuosittain kirjavinkkilistoja, joihin instituutin lukuraati on valinnut ajankohtaisia suomenkielisiä kirjoja sekä aikuisille että lapsille. Jos haluaa seurata ajankohtaista Suomessa ja suomeksi julkaistua kirjallisuutta, hyvä vaihtoehto on katsastaa suurimpien kirjallisuuspalkintojen voittajat ja palkintokandidaatit. Keskeisiä kirjallisuuspalkintoja ovat Finlandia-palkinto, Runeberg-palkinto, Helsingin Sanomien kirjallisuuspalkinto ja dekkareille jaettava Vuoden johtolanka -palkinto.

Kansan- ja perinnelauluja on koottu omiin kirjoihinsa, kuten Virpi Karin toimittamaan nuottikokoelmaan *Kalliolle, kukkulalle! 120 kansanlaulua* (2003). Suomenkielisen virsikirjan virret saa valmiiksi pianolla säestettyinä verkosta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon verkkosivuilta, ja osittain samoja virsiä voi luonnollisesti laulaa myös ruotsiksi.

Reseptejä erilaisine muunnoksineen saa kätevästi verkosta. Ruotsinsuomalainen reseptikirja *Oma maa mustikka – Vårt blåbärsland: Ruotsinsuomalainen ruokakirja – En sverigefinländsk matbok* (Santala Laura & Huusko, Mirja (red.) (2018), 2:a upplaga, Sverigefinska

riksförbundet) kokoaa yhteen ruotsinsuomalaisia reseptejä, joissa on sekä suomalais- että ruotsalaisvaikutteita. Yhteiseen leivontaan sopivat esimerkiksi ruotsinsuomalaisten omaksi leivokseksi suunniteltu mustikkaunelma, köyhät ritarit, vispipuuro tai vappusima ja tippaleivät. Lisäksi yhteiseen ruoanlaittoon sopivat karjalanpiirakat munavoin kera, erilaiset rieskat ja laatikot tai vaikkapa metsäsuomalaisten nyrkkipuuro, mutti.

Kansalliskirjastolla Suomessa on paljon digitoituja historiallisia aineistoja, joita voi katsoa yhdessä ikäihmisten kanssa muistoja kirvoittaen. Kansalliskirjaston sivuilla on esimerkiksi virtuaalisia näyttelyitä vanhoista aapisista, lastenkirjoista ja joululehdistä. Historiallista materiaalia voi olla antoisaa katsoa yhdessä esimerkiksi valkokankaalta ja jakaa henkilökohtaisia muistoja näihin liittyen: Muistatko, minkälainen oli ensimmäinen aapisesi koulussa, ja miten sitä luettiin? Mitkä olivat lapsuuden lempisadut, ja minkälaisia lukumuistoja niihin liittyy? Muistuttaako menneiden vuosien esineistö omasta kodista ja elinpiiristä?

Verkosta on saatavilla myös erilaisia kielenoppimisen virikkeitä, joita voi hyödyntää erilaisissa yhteyksissä. Avoin digitaalinen oppimateriaali hoiva-alan suomeen on osoitteessa <https://hoivaasuomeksi.fi>.

Runoja ikääntymisestä

Korolainen, T., & Tulusto, R. (toim.) (2008). *Pää tallella: Runoja ikääntyville*. Lk-kirjat.

Korolainen, T., & Tulusto, R. ((toim.) 2012). *Täyttä päätä: Runoja ikääntyville*. Lasten Keskus.

Thoursie, R. (2009). *Sånger från äldreomsorgen*. Bonnier.

Tulusto, R. (toim.) (2024). *Runoja ja ryppyjä eletystä elämästä*. Kirjapaja.

Vähemmistöpoliittisia selvityksiä ja raportteja

Hallituksen selvityksistä (SOU) ja julkishallinnon raporteista saa yleiskuvaa ruotsinsuomalaisten kentästä. Keskeisiä dokumentteja ovat esimerkiksi seuraavat:

Högre växel i minoritetpolitiken: Stärkt samordning och uppföljning. SOU 2020:27. Selvitys vähemmistöpolitiikan kehittämiseksi (2020).

Handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken. Toimintaohjelma vähemmistöpolitiikan kehittäiseksi (2022).

Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalauset. Tornionlaakso-laisten, kveenien ja lantalaisten totuus- ja sovintokomission loppuraportti (2023).

Seniorilehtiä

Suomalaisia seniorilehtiä ovat muun muassa *Eeva*, *ET-lehti* ja *Hyvä Elämä*. Ruotsalaisia ovat muun muassa *Pensionären* ja *Senioren*. Suomessa iltapäivälehdet julkaisevat säännöllisesti erilaisia teemaliitteitä sodista. Monia lehtiä voi lukea ilmaiseksi Ruotsin kirjastojen tarjoaman Pressreader-palvelun ja Suomen kirjastojen ePress-palvelun kautta, jos on hankkinut paikallisen kirjastokortin.

Menetelmäkirjallisuutta

Baker, T. A., Whitfield, K. E., & Abdou, C. M. (Eds.) (2014). *Handbook of minority aging*. Springer.

Ernst Bravell, M., & Östlund, L. (red.) (2020). *Äldre och åldrande: Grundbok i gerontologi*. Gleerups.

Harbom Jäderlund, A. (2022). *Kahvittelua suomeksi – käsikirja*. Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitos Isot. (Saatavilla verkossa.)

Helsing, F., Myrberg, M., Walldén, B., & Ydreborg, H. (red.) (2014). *Handbok i bibliodrama*. Argument.

Ihanus, J. (toim.) (2022). *Terapeuttinen kirjoittaminen*. Basam Books.

Nelson-Jones, R. (2017). *Grundläggande samtalsmetodik: En handbok för hjälpare*. Studentlitteratur.

Pettersson, C. (2020). *Biblioterapi: Hälsofrämjande läsning i teori och praktik*. Appell förlag.

Tornstam, L. (2018). *Åldrandets socialpsykologi*. Studentlitteratur.

Weintraub, N. (2013). *Äldreomsorg: nationella minoriteter – språk och kultur*. Länsstyrelsen Stockholm. (Saatavilla verkossa.)

WHO, World Health Organization (2023). *Connecting generations: Planning and implementing interventions for intergenerational contact*. (Saatavilla verkossa.)

Ideoita ikäihmisten omaisille

Kun oma suomenkielinen vanhempi tai iso- vanhempi tarvitsee lisääntyvässä määrin apua, tukea ja hoitoa, omainen joutuu uuden haasteen eteen: miten saada palveluita suomen kielellä? Ikääntyvän vanhemman kanssa korostuu tarve keskustella läpi omaa perhe- ja sukuhistoriaa ja sanallistaa sitä. Lisäksi monilla ikäihmisillä on suuri tarve keskustella omalla äidinkielellä. Vanhenemisen kysymyksiä kannattaa lähestyä hyvissä ajoin, jotta asiat eivät tule yllätyksenä tai aiheuta turhaa ahdistusta.

Kolme toimivaa työtappaa

- 1 Ota ikä puheeksi:** Omaa suhdettaan ikääntymiseen ja ikääntyvään vanhempaan voi kehittää ja tarkentaa puhumalla siitä, sekä yhdessä oman sukulaisensa kanssa että muiden kanssa. Minkälaisia sanoittamattomia pelkoja, epävarmuuksia ja tunteita ikääntymiseen liittyy? Mitkä ovat ikääntyvän vanhemman tai sukulaisen toiveet ja tunteet?
- 2 Sanoita perhe- ja sukuhistoriaa:** Sotien kokemukset vaikuttavat monissa suvuissa siihen, miten paljon asioista on puhuttu ja vaiettu. Nuoremmilla sukupolvilla on usein tarve tietää ja puhua, kun taas edeltävät sukupolvet ovat kasvaneet vaikenemaan tietyistä asioista. Omien juurien näkyväksi tekeminen voi kuitenkin olla voimauttavaa ja vapauttavaa sekä ikäihmiselle että omaisille.
- 3 Etsi tietoa ja tukea:** Etsikää yhdessä tietoa kansallisen vähemmistön oikeuksista, vanhustenhoidon ja -hoidon palveluista, tarjolla olevasta tuesta ja vertaistuesta. Kun tietää, miten asiat toimivat ja mikä on mahdollista, on myös mahdollista suunnitella tulevaa.

Aiheita käsiteltäväksi

- Vanhemmuus: Minkälaista oli aika vanhempana? Miten suomen kieleen suhtauduttiin, minkälaisissa tilanteissa sitä käytettiin?
- Rakkaustarinat: Miten äiti ja isä, tai isoäiti ja isoisa, tai muut sukulaiset, aikoinaan tutustuivat?
- Tukiverkostot: Onko tietoa, keitä samaan kieliyhteisöön kuuluvia asuu lähiympäristössänne tai samalla alueella? Miten suomenkielisiä voisi tavoittaa?

Käytännön esimerkkejä

Vaadi suomenkielistä hoitoa

Keskeinen kysymys monessa ruotsinsuomalaisessa perheessä, jossa on ikääntyvä perheenjäsen, joka ei tule toimeen itsenäisesti, mitä tehdä, kun omaiselleen haluaa suomenkielistä hoito- ja hoivapalvelua. Jos perheessä puhutaan sekä ruotsia että suomea, perheenjäsenten kesken saattaa vallita myös epävarmuutta tai eriäviä käsityksiä juuri suomenkielisen palvelun tarpeellisuudesta. Asiasta kannattaa pyrkiä virittämään keskustelua perheen sisällä, ja ajatuksia on hyvä tarkastella myös jonkun perhepiirin ulkopuolisen kanssa.

Eri kunnissa asiat hoituvat eri tavoin, mutta Göteborgin kaupungissa asiat etenevät seuraavasti:

Omaisien tai ikäihmisten tulee ottaa yhteyttä sosiaalisih-teeriin, jonka kanssa käydään keskustelu avuntarpeesta. Aikaisemmin sosiaalisih-teerit tunnettiin nimikkeellä avuntarpeenkäsittelijä (*biståndshandläggare*), mutta nykyisillä sosiaalisih-teereillä on monipuolisempi ja pidempi koulutus kuin asiankäsittelijöillä. Vanhuskysymysten parissa työskentelevien sosiaalisih-teerien virallinen nimike on ”sosiaalisih-teeri, vanhus” (*socialekreterare, äldre*).

Sosiaalisih-teerin tulee tiedottaa omaiselle siitä, että kansalliseen vähemmistöön kuuluvalla on oikeus saada

hoitoa ja hoivaa kokonaan tai olennai-silta osin (*helt eller till väsentlig del*) suomen kielellä. Käytännössä näin ei kuitenkaan aina tapahdu. Viranomaisen edustajat kokevat tilanteen hankalaksi, koska asukkaan etnistä taustaa tai kieltä ei saisi rekisteröidä, ja ovat usein siksi varovaisia kysymään asiaa suoraan. Omaisten onkin syytä tehdä kielellinen tarve erittäin selvästi näkyväksi.

Joissain kunnissa saattaa käydä myös niin, että omaiselle väitetään, ettei suomenkielistä hoitoa ole tarjolla tai suomea puhuvalla ei ole siihen oikeut-ta. Tällöin omaisten on äärimmäisen tärkeää osata pitää kiinni oikeuksista. Vanhustenhoidon tarjoamisesta kan-sallisella vähemmistökielellä suomeksi säädetään vähemmistölaissa. Suomenkielisten oikeudet jaetaan yleissuojaan (*grundskydd*) ja erityiseen suojaan (*förstärkt skydd*). Hallintoaluekuntien tulee antaa hoitoa aina (erityissuoja), jos kunta ei ole hallintoalue (yleis-suoja), sen tulee tarjota hoitoa, jos suomenkielistä hoi-tohenkilökuntaa on saatavilla (vähemmistölaki § 18a).

Kontaktiin viranomaisten kanssa on oikeus saada mu-kaan tulkki. Monet kokevat, että tulkkia apuna liittyy sekä hyviä että hankalia ulottuvuuksia. Tulkin läsnäolo saattaa antaa lisävarmuutta, kun keskustelun kuulijana ja välittäjänä on yksi ihminen lisää. Kyse ei pelkästään ole kielen kääntämisestä, vaan kokenut, asiaan perehty-nyt tulkki voi usein auttaa myös asian hahmottamisessa ja käsittelyssä. Toisaalta moni kokee vieraan ihmisen läsnäolon tilannetta monimutkaistavaksi ja hankaloitta-vaksi. Tulkin mukanaolo saattaa pitkittää asian käsitte-lyä, ja jotkut kokevat tulkin lamauttavan omaa toimin-takykyään tilanteessa, jossa joutuu avunsaajan asemaan. On kuitenkin hyvä muistaa, ettei tulkin läsnäolo sulje pois monikielisyyttä ja sitä, että tulkkauksen avulla tuettava voi keskustella myös oman kielitaitonsa varassa.

Maarit Jaakkola

Kun avuntarve on arvioitu, tieto menee kunnan viranomaistoimituksen osastolle (*avdelning myndighet*), jossa tehdään muodollisesti päätös siitä, mitä toimenpiteitä avunsaamiseksi myönnetään. Päätöksestä voi valittaa kolmen viikon sisällä.

Kuolemaa koskevat dokumentit

Kuolema voi olla ahdistava aihe ajatella tai puhua. Toisaalta kuolemasta ja hautajaisista puhuminen voi olla terapeutista: asian puheeksi ottaminen ja ajatusten jakaminen voivat parhaimmillaan myös vähentää kuolemanpelkoa.

Testamentti (*testamente*) määrittää vainajan omaisuuden jaon, ja sellainen on hyvä olla. Muun muassa asianajotoimistot ja hautaustoimistot auttavat näiden laatimisessa. Testamentin voi laatia myös itse, mutta mitä enemmän omaisuutta on, sitä suositeltavampaa on käyttää asiantuntijaa sen laatimiseen.

Myös edunvalvontavaltuutus (*framtidfullmakt*) sukulainen, lapsi, puoliso kannattaa kirjata ylös. Edunvalvontavaltuutus tarkoittaa sitä, että henkilö päättää etukäteen, kuka valvoo hänen etuaan ja hoitaa hänen asioitaan siinä vaiheessa, kun hän ei itse enää pysty niitä hoitamaan. Myös hoitotahto on sellainen, jonka jokainen voi valmistaa etukäteen. Hoitotahtoon voi liittyä erilaisia toiveita elinten hoidon osalta.

Kysymys oman kehon lopullisesta kohtalosta askarruttaa monia ruotsinsuomalaisia. Onko viimeinen leposija sukuhaudassa Suomessa vai Ruotsissa? Tuhkattuna vai arkussa? Toiveet kannattaa sanoittaa. Ruotsin ja Suomen lain mukaan tuhkaa ei saa jakaa, vaan se on haudattava tai ripoteltava yhteen paikkaan. Jos haluaa hautapaikan Suomesta, kannattaa olla kyseiseen seurakuntaan yhteydessä jo ennakkoon, jotta saa tietoa hinnoista ja paikallisista käytännöistä. Neuvoja voi kysyä hautaustoimistoista tai seurakunnista. Monilla paikkakunnilla Ruotsissa on hautaustoimistoja, joissa on suomea puhuvaa henkilökuntaa.

Monilla hautaustoimistoilla on valmiiksi laadittuja hautaustestamentteja (*begravnings-testamente*). Hautaustestamentteja tarjoavat verkossa esimerkiksi Livsarkivet-sivusto (www.livsarkivet.se), Vita arkivet, Fonus ja Ruotsin hautaustoimistojen liitto Sveriges Begravningsbyråers Förbund, mutta hautaustestamentin voi tehdä myös itse tai jonkun muun avustuksella. Toiveensa voi myös kertoa suullisesti. Tärkeintä on, että joku tietää toiveet, sillä se helpottaa suuresti hautajaisten järjestämistä, kun tiedetään, mikä vainajan tahto on ollut.

Hautaustestamenttiin voidaan kirjata muun muassa toiveet siitä, onko hautaus kristillinen eli kirkollinen vai uskonnoton, mitä musiikkia halutaan soitettavan ja laulettavan, toivotaanko arkkuhautausta vai tuhkausta sekä mihin arkun, uurnan tai tuhkan halutaan päätyvän. Myös toiveet hautajaisvieraista ja mahdollisesta muistotilaisuudesta voi kirjata ylös.

Materiaalia

Ruotsin hallitus laati 2022 ensimmäisen kansallisen omaisstrategian, *Nationell anhörigstrategi inom hälso- och sjukvård och omsorg*. Strategian tavoitteena on tukea kuntia ja alueita hahmottamaan omaisten näkökulmaa hoiva- ja hoitotyössä.

Kenen puoleen kääntyä ikäihmisten asioissa kunnassa? Kunnassa on useita ikäihmisten asioiden parissa työskenteleviä ja ikäihmisiä tukevia virkahenkilöitä. Eri kunnissa ammattinimikkeet ja tehtävänkuvaukset vaihtelevat. Nimikkeitä voi olla esimerkiksi omaiskonsulentti (*anhörigstöd*), vanhuskonsulentti (*äldre konsulent*), vanhusohjaaja (*äldrevägledare*), yhteiskuntaluotsi (*invånarguide*), vanhusasiamies (*äldreombudsman*) tai vanhustenhoivahallinnon alalla työskentelevä kehitysjohtaja tai -päällikkö (*projekledare*). Monesti kuntalaisia neuvotaan ottamaan ensikontakti palvelukeskukseen, josta apua kysyvä voidaan ohjata oikeaan osoitteeseen. Se, toimiiko palvelu keskuksessa suomen kielellä ja tiedetäänkö siellä, mitä palveluita on missäkin mahdollista saada suomeksi, vaihtelee kunnittain.

Ystäväpalvelu on kansalaisyhteiskunnassa vapaaehtois-toimintana toteutettavaa toimintaa, jossa ikäihmiset voivat saada seuraa, tukea ja apua. Joissain kunnissa tällaista toimintaa on tarjolla myös ruotsinsuomalaisille vanhuksille. Kunnat saattavat tarjota myös kotitalkkaripalveluita (*fixartjänst*), joissa saa apua pienissä kodin toimissa, kuten lamppujen vaihtamisessa tai palovaroitimen kiinnittämisessä. Kirjastot ja opintopiirit tarjoavat senioreille säännöllisesti apua ja tukea tietokoneen käyttöön ja tiedon etsintään, jossain päin maata myös suomeksi. Suomessa esimerkiksi Vanhustyön keskusliiton ylläpitämä SeniorSurf pyrkii edistämään seniorien digiosallisuutta. Ruotsissa samaa asiaa ajavat UR Playn ohjelmasarja Seniorsurfarna ja Doro-yrityksen Smartphoneskolan.

Verkosta voi ladata materiaalia eri vuosikymmenten muisteluun. Esimerkiksi Suomessa tuotettu *Muistoissamme 50-luku* auttaa ajatuksia virittymään vuosikymmenten takaiseen esineistöön ja estetiikkaan. Ikäinstituutti on tuottanut useita materiaalikonaisuuksia ikäihmisten kanssa työskentelyyn, myös ruotsiksi.

Digitaaliset kuva-arkistot Suomesta tarjoavat hyvää materiaalia tutuilta paikkakunnilta muistelun avaukseksi. Museovirasto on avannut Finna-palvelussaan painolaatuisia kuvia vapaaseen käyttöön. Helsingin kuvapankissa on yli 65 000 valokuvaa Helsingin kaupunginmuseon kokoelmista. Kansalliskirjastossa on kuvien lisäksi lehtiä, karttoja, musiikkia ja paljon muuta. Puolustusvoimien SA-kuva-arkistosta löytyy talvi-, jatko- ja Lapin sodan valokuvakokoelma. Lapsuudenhistoriaa.fi-sivustolla on lapsuuteen liittyviä tarinoita, kuvia ja videoita.

Pohdittavaksi

1. Miten tärkeää suomenkielisen hoidon saaminen omalle sukulaisellesi on? Entä itsellesi?

2. Mitä tehdä, jos omaisen ja ikäihmisen käsitykset siitä, tarvitaanko ja halutaanko suomenkielistä hoitoa, eroavat toisistaan? Voiko omainen käydä pohjustavia keskusteluja vanhempansa tai sukulaisensa kanssa siitä, että suomenkielisen hoidon?
3. Suomalaisiin Ruotsissa on perinteisesti liitetty monia hyvän – kuuluvaisen – kansalaisen ominaisuuksia: heitä on ajateltu ahkerina työntekijöinä, pyyteettöminä, rehellisinä kansalaisina ja veronmaksajina. Miten ne näyttäytyvät mahdollisesti kielteisessä mielessä?
4. Mistä voisit ruotsinsuomalaisen omaisena löytää jonkun toisen, joka on samassa tilanteessa? Minkälaisia tukiryhmiä tai vertaistuen muotoja on olemassa? Jos ei ole, miten voisit luoda oman verkostosi?
5. Pitäkö omaisen olla vähintäänkin ikääntymisen asiantuntija tai vähemmistöaktivisti saadakseen kielelliset oikeudet toteutumaan vanhemmalleen? Jos asia tuntuu sinusta kohtuuttomalta, voisitko omalta osaltasi tuoda näkyviin omaisen työtaakkaa ja keksiiä ratkaisuja siihen?

Menetelmäkirjallisuutta

Fossum, B. (red.) (2013). *Kommunikation: Samtal och bemötande inom vården*. Studentlitteratur.

Ikonen, E.-R. (2015). *Kehittyvä kotihoito*. Edita.

Jegermalm, M., Orsholm, I., Forssell, E., & Whitaker, A. (2002). *Anhörigskapets uttrycksformer*. Studentlitteratur.

Whitaker, A. (2009). *Åldrande, död och anhörigskap*. Gleerups.

Ideoita sukulaisille Suomessa tai ulkomailla

Suomessa asuvat sukulaiset kohtaavat ruotsinsuomalaisia sukulaisiaan usein silloin, kun sukulaiset Ruotsista tulevat kyläilemään Suomeen, jolloin heille ei välttämättä avaudu ruotsinsuomalaisuus sellaisena kuin se ruotsinsuomalaisille itselleen näyttäytyy. Suomessa ja muualla Ruotsin ulkopuolella asuvat sukulaiset saattavat siten haluta tietää, minkälaista elämä ruotsinsuomalaisena on ja on ollut – onhan ruotsinsuomalaisuuden historia myös osa heidän sukuhistoriaansa.

Kolme toimivaa työtappaa

- 1** Aineistojen sanoittaminen: Kuvat, videot, kirjat ja mediasisällöt voivat antaa hyvän perustan keskusteluihin yksilön – ruotsinsuomalaisen ikäihmisen – yksilöllistä ja henkilökohtaisista kokemuksista. Yhdessä voidaan lukea ruotsinsuomalaisuutta käsittelevää kirjallisuutta ja vertailla sitä ikäihmisen kokemuksiin.
- 2** Yhteistuottaminen: Oman tarinan näkyväksi tekeminen ei tarvitse olla vain ikäihmisen omalla vastuulla, vaan tarinaa voidaan koettaa rakentaa yhdessä. Yhdessä voidaan esimerkiksi piirtää sukupuu, elämänhistorian aikajana.
- 3** Visailu: Hauska ja leikkisä tapa on laatia ikäihmisen elämästä Ruotsissa tietovisa. Sen avulla voidaan nostaa esiin tuntemattomia ja vaiettujakin puolia, ja nähdä, miten paljon sukulaiset ulkomailla tietävät ikäihmisen henkilöhistoriasta ”vieraalla maalla”.

Aiheita käsiteltäviksi

- Muuttomuistot: Mitä tapahtui, kun sukulainen siirtyi Suomesta Ruotsiin? Minkälaisia olivat ensivaikutelmat ja ensiaskeleet Ruotsissa?
- Asumismuistot: Minkälaisissa paikoissa ja kodeissa ruotsinsuomalainen ikäihminen on elämänsä aikana Ruotsissa asunut?

- Arkimuistot: Minkälaista arkielämä oli Ruotsissa: esimerkiksi koulussa, keittiössä, ostoksilla, juhlapäivinä?
- Vanhemmuusmuistot: Minkälaista elämä oli tuorena vanhempana? Miten vanhemmuus olisi mahdollisesti eronnut elämästä Suomessa?
- Sukumuistot: Miten yhteyksiä pidettiin vuosikymmenen varrella? Minkälaisia mielikuvia Suomessa asuvilla oli Ruotsissa asuvien arjesta ja toisinpäin? Miten hyvin mielikuvat pitivät paikkansa?

Käytännön esimerkki

Ihmetelkää ruotsinsuomalaisia sanoja! Mitä esimerkiksi seuraavat sanat tarkoittavat ja mitä sanoja niitä käytetään Suomessa?

- Fiikata (kahvitella)
- Myyssata (kotoilla)
- Fiksata (kunnostaa)
- Nukkumisaamu (aamu, jolloin voi nukkua pitkään)
- Puristuspäivä (kalenterissa arkipäivien väliin jäävä vapaapäivä)
- Punainen päivä (kalenterissa punaisella merkitty kansallinen vapaapäivä)
- Esikoulu (päiväkoti; Suomessa ”nollaluokkaa” sanotaan esikoululuokaksi)
- Vapaa sivistystyö (Ruotsin folkbildning)

Materiaalia

Monilla ikäihmisellä on kotonaan ehtymätön tarinoiden ja keskusteluaiheiden ammentamisen lähde: kokokuva valokuva-albumeita. Kuvia katselemalla voidaan jakaa muistoja ja tarinoita, vaikutelmia ja tunteita. Kuvia voi myös jaotella teemoittain ja keskittyä kerrallaan vain yhteen aihepiiriin (esim. kodit, juhlapäivät, lapset, työ) tai aikakauteen (esim. 1960-luku). Kuvat sekä Suomesta että Ruotsista ovat kiinnostavia ja avaavat arjen elämismailmaa niille, jotka eivät ole olleet siitä osallisena.

Ruotsinsuomalainen media on oivallinen näyteikkuna ruotsinsuomalaiseen kulttuuriin. Sukulaiset voivat saada käsityksen siitä, minkälaiset kysymykset ovat esillä ruotsinsuomalaisten julkisuudessa juuri nyt, tai oivaltaa, millä eri tavoilla media lähestyy asioita Ruotsissa kuin Suomessa.

Ruotsinsuomalaiset ovat olleet ahkeria omaelämäkertojen kirjoittajia ja oman elämänhistorian dokumentoijia. Eri puolilla maata on kokoontunut kirjoittajaryhmiä, jotka ovat työstäneet tekstejään yhdessä. Ruotsissa on ilmestynyt lukuisia omakustanteita, joihin tavalliset ihmiset ovat tallentaneet omaa elämänhistoriaansa. Paikallisesta kirjastosta voi etsiä paikkakuntaan liittyviä ruotsinsuomalaisia muistelmakirjoja. Omakustanteiden lisäksi ruotsinsuomalaisten kirjoittajien tekstejä on koottu kokoelmateoksiin, kuten – tuoreimpina esimerkkeinä – Maarit Turtiaisen gävleläisten teksteistä toimittama *Heijastuksia: Ruotsinsuomalaisia tarinoita* (2023) tai Jorma Keskitalon Enköpingin suomenkielisten teksteistä toimittama *Drömmar och pepparrot – Unelmia ja piparjuurta* (2020). Anneli Tikkanen-Rózsán toimittama *122 ruotsinsuomalaista kynäniekkaa* (1995) kokoaa ruotsinsuomalaisia kirjoittajia ja esittelee heidän teoksiaan. Kulttuuri.se kokoaa tuoreita kirjoja, ja niitä arvioidaan suomeksi myös *Lieki*-lehdessä.

Vanhoja seminaariraportteja ja muuta dokumentaatiota voi etsiä Turussa toimivan Siirtolaisinstituutin sivuilta, joilla on linkkejä suomalaisiin julkaisutietokantoihin (<https://siirtolaisuusinstituutti.fi/julkaisut/kirjat/>). Esimerkiksi Arja Munterin toimittama raportti *Ruotsin muuton ongelmat: Ruotsin siirtolaisuuden seminaari 4.–5.5.1978, Turku* (1979) sisältää ajan johtavien tutkijoiden puheenvuoroja 1970-luvun ruotsinsuomalaisuudesta. Puheenvuorojen sisältöjä voi olla kiinnostavaa peilata yksilökokemuksiin.

Yksilöhistoriaa voi pohtia myös heijastelemalla sitä kirjallisuuden ja elokuvien välittämiin tarinoihin ruotsinsuomalaisuudesta. Miten eri tavoin oma sukulainen on kokenut ruotsinsuomalaisuutensa verrattuna kulttuu-

rituotteiden kertomuksiin, vai ovatko kokemukset yhteneväisiä? Lukemalla yhdessä kirjan tai katsomalla elokuvan tai videon voi olla helpompi päästä käsiksi jaettuihin ja jaettavissa oleviin tuntemuksiin.

Kirjallisuutta ruotsinsuomalaisuudesta

Ruotsinsuomalaisaiheista kaunokirjallisuutta, joka saatavissa kahdella kielellä:

Alakoski, Susanna (2006). *Svinalängorna*. Albert Bonniers Förlag. Käännös: *Sikalat* (2007, Schildt, Katriina Savolainen).

Hetekivi Olsson, Eija (2012). *Ingenbarnsland*. Nordstedts. Käännös: *Tämä ei ole lasten maa* (2013, Schildts & Söderströms, Outi Menna).

Jalava, Antti (1981). *Asfaltblomman*. Askild & Kärnekull. Käännös: *Asfalttikukka* (1981, WSOY, Pentti Saarikoski).

Johnson, Stella (2023). *Fred*. Nordstedts. Käännös: *Rauha* (2024, Johnny Kniga, Jaana Nikula).

Takanen, Anna (2019). *Sörjen som blev*. Albert Bonniers förlag. Käännös: *Sinä olet suruni: kertomus sotalapsesta ja sotalapsen lapsesta* (2020, Gummerus, Leena Vallisaari).

Ruotsinsuomalaisaiheista kaunokirjallisuutta, joka on julkaistu Suomessa:

Hakkarainen, M. (2023). *Hiidenjumi*. Myllylahti.

Laitila Kälvmemark, T. (2023). *Valon ja pimeän sonaatit*. WSOY.

Lintunen, M. (2023). *Sata auringonkiertoa*. WSOY.

Tuuri, A. (2016) *Tangopojat*. Otava.

Ruotsinsuomalaisaiheista kaunokirjallisuutta, joka on julkaistu Ruotsissa:

Kieri, K. (2015). *Vårt värde*. Norstedts.

Kolmisoppi, M. (2021). *Scener från hovet*. Norstedts.

Hildén, E. (2022). *Rävpojken*. B. Wahlströms.

Ruotsinsuomalaisista kertovia elokuvia

Ingen riktig finne (Laulu koti-ikävästä), 2012, Mika Ronkainen

Kid Svensk, 2007, Nanna Huolman

Kova työ – hårt arbete (tv-serie), 2020, Nanna Huolman och Lina Puranen *Min sverigefinska historia* (UR), 2018

Tieto- ja esseekirjallisuutta ruotsinsuomalaisista

Borg, K. (red.) (2016). *Finnjävlar*. Verbal.

Haapoja, M., Kaarto, H., & Latvalehto, K. (2019). *Monta oksaa – många grenar*. Into Kustannus.

Lamér, I. (2017). *Tung metall: Finska fartygsbyggare i Göteborg*. Migrationsinstitutet.

Lamér, I. (2022). *Hemma i Sverige: Finländarnas boendekarriärer i Göteborg*. Migrationsinstitutet.

Snellman, H. (2003). *Sallan suurin kylä – Göteborg*. Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Pohdittavaksi

1. Jossittelun sanotaan olevan turhaa, mutta joskus erilaisten mahdollisten todellisuuksien kuvittelu voi olla hauskaa. Miten eri tavoin elämä olisi mennyt, jos ruotsinsuomalainen olisi jäänyt synnyinmaahansa Suomeen? Minkälaisista asioista Ruotsissa asuva sukulainen mahdollisesti on jäänyt paitsi?
2. Minkälaisia vaiettuja aineksia sukulais-ikäihmisen tarinaan mahdollisesti sisältyy, ja miten niistä voisi parhaiten puhua?
3. Olisiko ikäihmisen tarina mahdollista työstää tavalla tai toisella kansien väliin omakustannekirjaksi, josta voi olla iloa monille jälkipolville? Monet book on demand -julkaisijat tekevät tekstejä kirjoiksi, ja on olemassa myös useita kuvakirjavalmistajia.

Menetelmäkirjallisuutta

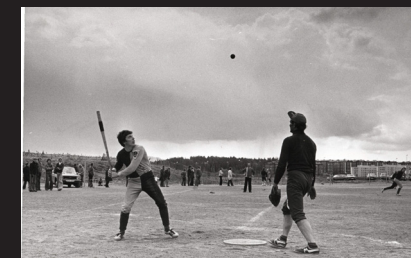
Hovi, T., Tervonen, M., & Latvala-White, H. (toim.) (2021). *Muuttuva ulkosuomalaisuus: Kyselytutkimus maastamuutosta ja ulkosuomalaisuudesta*. Siirtolaisinstituutti. (Saatavilla verkossa.)

Huovila, M., Liskola, P., & Piilhti, K.-M. (2009). *Suku-tutkimuksen käsikirja*. WSOY.

Reinikainen, P. (2013). *Elämänkaarikirjoitus ja ihmisen vuodenaajat*. Kirjapaja.

Vukovič, M., Mile, A., & Piřat, A. (2018). *Sukupolvet vuorovaikutuksessa: Opas sukupolvien väliseen oppimiseen*. Kansalaisfoorumi. (Saatavilla verkossa.)

Ruotsinsuomalaisten arki

Ideoita historian dokumentoijille

Ruotsinsuomalaisilla on takanaan useita vuosikymmeniä modernin yhteiskunnan historiaa. Viimeistään 2020-luvulla on tullut ajankohtaiseksi pohtia, miten yksityishenkilöiden ja yhteisöjen tarinat ja aineistot saadaan säilymään jälkipolville. Pian ne, jotka muistavat siirtotyöläisten ensi vuosikymmenet saati sotavuosien ajan, eivät ole enää välittämässä tietojaan eteenpäin. Siksi muistoja on tärkeää kerätä talteen.

Dokumentointi- ja arkistointityötä voivat tehdä yhdistykset, yksityishenkilöt, arkisto- ja kirjastoalan ammattilaiset sekä tutkijat. Yksilö- ja paikallishistoriaa on tärkeää kerätä talteen systemaattisesti. Oheinen kaksikielinen kysymyslista on laadittu ensimmäisen siirtolaissukupolven kieli- ja kulttuurimuistojen dokumentoimiseksi. Sitä voidaan käyttää aineistokeruuseen ja dokumentointiin monella eri tavalla, esimerkiksi nauhoitettaviin yksilö- tai ryhmähaastatteluihin tai dokumentoimattomiin ryhmäkeskusteluihin.

Aineisto voidaan siirtää automaattisesti kirjoitettuun muotoon joko suoraan liveinä tai jälkikäteen nauhoitetta kulloinkin saatavilla olevilla transkribointiohjelmilla (esim. Goodtape, Klang.ai, Otter.ai, ScriptMe, Speak AI, Trint). Tarjolla on useita luonnollista kielenkäsittelyä (NLP, *natural language processing*, tekoälyn muoto) hyödyntäviä ohjelmia, joita kannattaa etsiä verkosta.

Toistaiseksi ei ole olemassa yleiskuvaa kaikista ruotsinsuomalaisista aineistoista eri arkistoissa ympäri maata – joskin Ruotsin arkistoliiton on tarkoituksenaan kartoittaa tilannetta lähitulevaisuudessa. Tämä tarkoittaa sitä, ettei ole myöskään yleispätevää ohjetta siitä, mihin aineistoa kannattaa tallettaa. Aineistoja ottavat vastaan esimerkiksi Ruotsin valtionarkisto Riksarkivet, alueelliset arkistot (*länsarkiv*, *regionarkiv*), kuntien ja kaupunkien arkistot (*kommunarkiv*, *stadsarkiv*), Ruotsinsuomalaisten arkisto, joka on yksityinen arkisto (*enskilt arkiv*) sekä kotiseu-

tyyhdistysten (*hembygdsföreningar*) arkistot. Arkistoin-
neistoja voi etsiä valtionarkiston ylläpitämästä NAD-pal-
velusta (Nationell arkivdatabas).

Avointa tutkimusdataa ottavat vastaan esimerkiksi Ruot-
sin kansallinen tietopalvelu Svensk nationell datatjänst
(SND) ja Suomessa esimerkiksi Tampereen yliopiston
yhteydessä toimiva Tietoarkisto.

Ohjeita aineistojen arkistointiin

Valtionarkiston (Riksarkivet) ohjeet aineistojen luovut-
tamiseen:
<https://riksarkivet.se/ta-emot-enskilda-arkiv>

Ruotsinsuomalaisten arkiston ohjeet:
<https://arkisto.org/fi/arkisto/materiaalia-arkistoon/>
<https://arkisto.org/om-arkivet/material-till-arkivet/>

Menetelmäkirjallisuutta

Busk, H. (2022). *Minnesjägarna: Handbok i samtidsdo-
kumentation*. Svenska arkivförbundet.

Keskitalo, P., Virtanen, P. K., & Olsen, T. (Eds.) (2021).
*Indigenous research methodologies in Sámi and global
contexts*. Brill.

Kysymyslistasta suomeksi

Kysymyksiä ruotsinsuomalaisesta seuratoi- minnasta sekä suomen kielestä ja ruotsinsuo- malaisesta kulttuurista

Alla olevat kysymykset on laadittu, jotta kokemuksia
ruotsinsuomalaisesta järjestötoiminnasta voitaisiin ke-
rätä ja tallentaa. Voit vastata kysymyksiin valikoiden
sen mukaan, mitä itse koet oman seurasi ja kokemuk-
sesi kannalta merkittäväksi. Kysymykset on laatinut
tutkija Maarit Jaakkola.

Seuratoiminta

1. Taustasi: Miten päädyit mukaan ruotsinsuomalai-
seen seuratoimintaan?

1.1 Minkä seurojen toimintaan osallistuit, ja missä
rooleissa?

1.2 Millä tavoin koit seuratoiminnan itsellesi merki-
tykselliseksi ja tärkeäksi?

2. Tavoitteet: Mitä tavoitteita sillä seuralla oli, jonka toi-
minnassa olit eniten mukana?

2.1 Kuinka paljon teillä oli jäseniä?

2.2 Miten toiminta rahoitettiin?

3. Jäsenet: Keitä yhdistykseen kuului?

3.1 Minkä ikäisille toimintaa järjestettiin?

3.2 Oliko toiminnassa mukana lapsia? Millä tavalla,
missä rooleissa?

4. Tapahtumat: Minkälaista toimintaa järjestitte? Mitkä
olivat toistuvia, entä mieleenpainuvimpia tapahtumia?
Kerro esimerkkejä.

4.1 Mitä juhlapäiviä juhlistitte ja miten?

4.2 Mitä ruokia syötiin yhdessä? Mistä ainekset han-
kittiin?

5. Haasteet: Minkälaisia olivat seuratoiminnan suurimmat haasteet?

Vastaa seuraaviin kysymyksiin vain, jos edustamasi seuran toiminta on päättynyt:

6. Syyt: Milloin ja mistä syystä toiminta loppui?

7. Merkitys: Mitä sellaista olet jäänyt kaipaamaan ruotsinsuomalaisesta seuratoiminnasta, jota ei enää ole?

8. Seuraukset: Minkälaisia seurauksia toiminnan päättymisellä oli suomen kielen asemalle ja tilanteelle paikkakunnallasi?

8.1 Miten oma suomen kielen käyttösi muuttui, kun seuran toiminta päättyi?

8.2 Millä tavoin kieltä on välitetty eteenpäin seuraaville sukupolville sen jälkeen?

Ruotsinsuomalainen kulttuuri

9. Identiteetti: Miten ruotsinsuomalaista identiteettiä ylläpidetään? Miten ruotsinsuomalainen identiteetti luodaan? Koetko itse olevasi suomalainen Ruotsissa, ruotsinsuomalainen vai ruotsalainen, vai määritteletkö itsesi jollain muulla tavalla?

9.1 Mitkä ovat tärkeimpiä asioita, perinteitä tai elementtejä ruotsinsuomalaisuuden ylläpitämisessä?

9.2 Mitä tarpeita ihmisillä on kokea kuuluvansa osaksi ruotsinsuomalaista yhteisöä? Miksi ruotsinsuomalainen yhteisö on tai ei ole tärkeä?

10. Muutokset: Miten ruotsinsuomalaisuus paikkakunnallasi on muuttunut sinä aikana, kun olet itse asunut Ruotsissa?

10.1 Missä asioissa on tapahtunut erityisen myönteistä kehitystä? Mitkä asiat ovat menneet eteenpäin?

10.2 Mikä on ollut erityisen kielteistä kehitystä? Mitkä asiat ovat kehittyneet ei-haluttuun suuntaan?

Suomen kieli nykyään

11. Kielenkäyttö: Missä paikoissa ja tilanteissa käytät suomea asuinpaikkakunnallasi nykyään?

11.1 Millä tavalla Suomesta ja suomalaisesta kulttuurista yleensä puhutaan näissä yhteyksissä?

11.2 Mitä suomenkielisiä medioita (sanoma- ja aikakauslehdet, radio- ja televisio-ohjelmat) seuraat säännöllisesti? Entä ruotsinkielisiä? Mitä sisältöjä valitset suomeksi, mitä ruotsiksi, ja millä perusteella?

12. Asenteet: Miten koet enemmistöyhteiskunnan suhtautuvan ruotsinsuomalaisiin paikkakunnallasi?

12.1 Minkälaisiin asenteisiin suomen kielen puhujia kohtaan olet törmännyt ruotsia puhuvien paikkakuntalaisten keskuudessa? Kerro esimerkki.

12.2 Minkälaisiin asenteisiin ruotsin kieltä puhuvia kohtaan olet törmännyt suomea puhuvien paikkakuntalaisten keskuudessa? Kerro esimerkki.

Kielen ja kulttuurin tulevaisuus

13. Tulevaisuudennäkymät: Miltä ruotsinsuomalaisten tulevaisuus paikkakunnallasi näyttää?

13.1 Missä asioissa ruotsinsuomalaiset tarvitsisivat erityistä tukea?

13.2 Mitkä ryhmät tarvitsisivat erityistä tukea?

13.3 Minkälaisia esteitä ja haasteita näet suomen kielen ja suomenkielisen identiteetin ylläpitämiselle paikkakunnallasi?

14. Kielenelvytys: Mitkä toimijat voisivat parhaiten elvyttää suomen kielen käyttöä paikallisesti, ja millä tavoin?

15. Paikallinen kulttuuriperintö: Mitkä paikat ja rakennukset, perinteet ja tavat tai henkilöt ja yhteisöt ovat tärkeitä paikkakuntasi ruotsinsuomalaisille siten, että niitä pitäisi tutkia ja ne pitäisi säilyttää?

Frågelista på svenska

Frågor om sverigefinska föreningsaktiviteter samt finska språket och sverigefinsk kultur

Frågorna nedan finns för att man ska kunna samla in och dokumentera sverigefinska föreningsaktiviteter för kommande generationer. Du behöver inte svara på alla frågor utan bara på dem som du tycker är relevanta för just din förening och dina erfarenheter. Frågorna är formulerade av forskaren Maarit Jaakkola.

Föreningslivet

1. Din bakgrund: Hur hittade du till sverigefinsk föreningsverksamhet?

1.1 Vilka föreningars verksamhet tog du del av, och i vilka roller?

1.2 På vilka sätt upplevde du föreningsverksamheten som meningsfull och viktig för dig?

2. Syften: Vilka syften hade föreningen som du var mest engagerad i?

2.1 Hur många medlemmar hade ni?

2.2 Hur finansierades aktiviteterna?

3. Medlemmarna: Vilka inriktades föreningsverksamheten till?

3.1 För vilka åldersgrupper arrangerades aktiviteter?

3.2 Fanns det barn med i din förening? På vilket sätt var de delaktiga, i vilka roller?

4. Aktiviteterna: Vilka aktiviteter arrangerades? Vilka regelbundna aktiviteter hade ni, och vilka aktiviteter är mest minnesvärda idag? Berätta gärna några exempel.

4.1 Vilka högtider firade ni och på vilket sätt?

4.2 Vilka maträtter åt ni tillsammans? Var skaffade man råvarorna?

5. Utmaningarna: Vilka var de största utmaningarna i er föreningsverksamhet?

Svara på följande frågor endast om föreningen som du pratar om har upphört:

6. Anledningarna: När och varför upphörde aktiviteterna?

7. Meningen: Vilka saker längtar du efter i den föreningsverksamheten som inte längre finns?

8. Konsekvenserna: Hur påverkades finskans ställning och förutsättningar i din ort av att föreningsaktiviteterna upphörde?

8.1 Vad hände med din användning av finska språket när aktiviteterna upphörde?

8.2 På vilka sätt har man förmedlat språket vidare till nästa generationer sedan dess?

Sverigefinsk kultur

9. Identitet: Hur tar man del i den sverigefinska identiteten? Hur skapar man sverigefinsk identitet? Upplever du dig själv som sverigefinsk, finsk eller svensk, eller definierar du dig på något annat sätt?

9.1 Vilka saker, traditioner eller föremål är viktiga för att upprätthålla sverigefinskhet idag?

9.2 Vilka behov finns det av att vara en sverigefinsk grupp i Göteborg? Varför är den sverigefinska gemenskapen viktig eller oviktig för en?

10. Förändringarna: Hur har sverigefinskheten i din ort förändrat sig under den tiden du levt i Sverige?

10.1 Var ser du en särskilt positiv utveckling? Vilka saker har gått framåt?

10.2 Var ser du en särskilt negativ utveckling? Vilka saker har utvecklats till en icke-önskvärd riktning?

Finska språket idag

11. Språkbruk: Vilka arenor finns idag för att använda finska i din hemort? När talar ni finska idag?

11.1 Hur beskrivs Finland och finsk kultur i dessa sammanhang?

11.2 Vilka finskspråkiga medier (tidningar, tidskrifter, radio- och tv-program) följer du regelbundet? Vilka svenskspråkiga medier följer du? Vilken typ av innehåll väljer du på respektive språk, och varför?

12. Attityderna: Hur upplever du majoritetssamhällets attityder mot sverigefinnarna i din ort?

12.1 Vilka attityder mot finsktalande har du mött hos svensktalande invånare? Ge gärna ett exempel.

12.2 Vilka attityder mot svensktalande har du mött hos finsktalande invånare? Ge gärna ett exempel.

Språkets och kulturens framtid

13. Utsikterna: Hur ser det ut för sverigefinnar i din ort i framtiden?

13.1 Inom vilka områden skulle sverigefinnar behöva särskilt stöd?

13.2 Vilka grupper skulle behöva särskilt stöd?

13.3 Vilka hinder och utmaningar ser du för att upprätthålla det finska språket och en finsktalandes identitet i din ort?

14. Språkrevitalisering: Vilka aktörer skulle bäst kunna revitalisera det finska språket lokalt, och på vilket sätt?

15. Det lokala kulturarvet: Vilka platser och byggnader, traditioner och vanor eller personer och gemenskaper är viktiga för sverigefinnar i din ort och borde analyseras och bevaras?

Ruotsinsuomalainen vuosikalenteri

Ruotsinsuomalaiset juhlistavat sekä Ruotsin että Suomen virallisia juhlapäiviä. Virallisten liputuspäivien ja epävirallisten teemapäivien yhteydessä voidaan nostaa esiin ruotsinsuomalaisille tärkeitä kysymyksiä, kuten kansallisen vähemmistön asemaa, suhdetta omaan kieleen ja kulttuuriin sekä kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia. Samalla nostetaan myös esiin yksilöiden omia tarinoita ja muistoja sekä luodaan yhteisöllisyyttä.

Monet juhlapäivät liittyvät Suomessa tai Ruotsissa keskeisesti vaikuttaneisiin henkilöihin, joten juhlapäivinä voidaan myös keskittyä heidän elämäntarinoihinsa, tuotoksiinsa ja tekoihinsa. Osa juhlakalenterin päivistä on kansallisia liputuspäiviä, osa teemapäiviä, jolloin liputus on vapaaehtoista. Suomen juhlapäiviä juhlistetaan usein Suomen lipulla, mutta etenkin ruotsinsuomalaisten päivänä tangossa tulisi liehua ruotsinsuomalaisten oma lippu. Verkosta voi ostaa ruotsinsuomalaisten lippuja monessa eri muodossa.

Vuodesta 2011 Ruotsissa on vietetty ruotsinsuomalaisten päivää (sverigefinnarnas dag) 24. helmikuuta. Ruotsinsuomalaisille tärkeitä ovat myös metsäsuomalaisten päivä (skogsfinnarnas dag), meänkielen päivä (meänkielidagen), tornionlaaksoilaisten päivä (Tornedalingarnas dag), ja suomenkielisille romaneille kansainvälinen romanipäivä. Lisäksi ruotsinsuomalaiset huomioivat mielellään muiden kansallisten vähemmistöjen juhlapäivät ja Suomen liputuspäivät.

Lisämateriaalia

Kulttuurin vuosikello
<https://kulttuurinvuosikello2.fi>

Ilmaisia tulostettavia kalentereita
<https://blankettbanken.se>

Hyvä tietää

- Ruotsinsuomalaisilla äideillä on kaksi äitienpäivää: ruotsalaisen käytännön mukaan äitienpäivää vietetään toukokuun viimeisenä sunnuntaina, kun taas Suomessa äitienpäivä on, kuten suurimmassa osassa maailman valtioita, toukokuun toiseksi viimeisenä sunnuntaina.
- Ruotsin ja Suomen kalenterissa on eri nimipäivät. Nimipäivien juhlintaa varten on siis luettava kahta almanakkaa ristiin.
- Monilla sairauksilla on kansainvälisesti sovittu oma teemapäivänsä, esimerkiksi Parkinsonin taudilla (11.4.), reumalla (2.6.) ja Alzheimerilla (21.9.). Myös erilaisilla leivonnaisilla ja ruokalajeilla on teemapäiviä, kuten ruotsalaisella juustokakulla (14.11.) ja tonnikalalla (2.5.). Hyvän syyn erilaisiin tempauksiin saa myös kansainvälisistä teemapäivistä, kuten hammasharjanvaihtopäivä (13.2.) tai jalan päivä (18.2.). Näitä päiviä voi tarkistaa netistä esimerkiksi osoitteesta <https://temadagar.se>.

Elämää hetkissä

Tammikuu

Holokaustin uhrien muistopäivä 27.1.

Holokaustin uhrien muistopäivä on Auschwitzin keskitysleirin vapautuksen päivä, ja se on ollut almanakassa vuodesta 2002 lähtien. Vuoteen 2023 saakka siitä käytettiin nimeä vainojen uhrien muistopäivä.

Helmikuu

J. L. Runebergin päivä 5.2.

Johan Ludvig Runebergiä (1804–1877) pidetään Suomen kansallirunoilijana. Almanakassa 5.2. oli ensin vuodesta 1929 lähtien nimen Juhana Ludvig nimipäivä, ja vuodesta 1950 päivälle on merkitty ”J. L. Runebergin päivä”. Suomen lipun kuva tälle päivälle tuli vuonna 1976. Runebergin päivänä syödään ympyrälierion muotoisia runebergintorttuja, jotka on maustettu mantelilla ja arrakkipunssilla tai rommilla ja joiden päällä on vadelmahilloa sokerikuorruterenkaan ympäröimänä.

Saamelaisten kansallispäivä 6.2.

Saamelaisten kansallispäivän päivämäärä on peräisin vuodelta 1917, jolloin Norjan ja Ruotsin saamelaiset pitivät ensimmäisen yhteisen kokouksen Trondheimissä, Norjassa. Päivä otettiin kalenteriin vuodesta 2004 alkaen. Päivä on yksi saamelaisten virallisista liputuspäivistä.

Laskiaistiistai ja Ruotsin Fettisdagen 13.2.

Laskiaistiistai on laskiaissunnuntain jälkeinen tiistai, jolloin Suomessa syödään hernerokkaa, pannukakkuja sekä laskiaispullia (suomenruotsiksi *fastlagsbulle*, sillä riikinruotsin *semla* tarkoittaa sämpylää). Useille laskiainen tarkoittaa kuitenkin liikunnallista päivää, jolloin lähdetään porukalla ulkoilemaan ja pulkkamäkeen.

Ystävänpäivä 14.2.

Ystävänpäivän juuret ovat muinaisessa Roomassa, jonka asukkaat juhlivat keväistä hedelmällisyysjuhlaa lupercaliaa. Kristillisessä kirkossa samaan aikaan oli marttyyri Valentinuksen päivä, johon tavat siirtyivät. Suomalaisissa kalentereissa ystävänpäivä on ollut vuodesta 1996.

Kansainvälinen äidinkielen päivä 21.2.

Kansainvälisen äidinkielen päivää vietetään ympäri maailmaa, mukaan lukien Ruotsissa ja Suomessa. Se on luotu juhlistamaan kielellistä monimuotoisuutta ja monikielistä opetusta sekä muistuttamaan äidinkielen

tärkeästä roolista opetuksessa ja oppimisessa. Päivän lanseerasi Unesco vuonna 1999.

Ruotsinsuomalaisten päivä 24.2.

Ruotsinsuomalaisten päivää vietetään kansanperinteen tutkija Carl Axel Gottlundin (1796–1875) syntymäpäivänä. Helsingin yliopiston suomen kielen lehtori Gottlund oli suomen kielen aseman puolustaja, joka keräsi tutkimusaineistoa Värmlannin metsissä. Ruotsin akatemia hyväksyi merkkipäivän kalenteriin 2010, ja sitä vietettiin ensimmäistä kertaa 2011. Ruotsinsuomalaisten päivä osuu samalle päivälle muun muassa Viron kansallispäivän kanssa. Ruotsinsuomalaisten leivos on mustikkaanelma, joka valikoitui voitajaksi Ruotsinsuomalaisten keskusliiton ja *Ruotsin Suomalainen* -lehden vuonna 2017 järjestämässä kilpailussa. Ruotsinsuomalaisten kansalliseläimeksi taas valikoitui vuonna 2019 hylje Ruotsin radion suomenkielisen kanavan, silloisen Sisuradion, järjestämässä äänestyksessä.

Meänkielen päivä 27.2.

Meänkielen puhujat viettävät Ruotsin kansallisen vähemmistökielen meänkielen päivää sen kunniaksi, että meänkieli, joka Suomen valtion puolella luokitellaan Peräpohjolan murteeksi, julistettiin omaksi kielekseen 27. helmikuuta 1988. Vuodesta 2007 päivää on järjestänyt Meänmaa-seura, joka vahvisti päivän vuonna 2016.

Kalevalan päivä, suomalaisen kirjallisuuden päivä 28.2.

Elias Lönnrotin kokoama Kalevala on Suomen kansalliseepos. Kalevalan päivä

merkittiin Suomessa almanakkaan vuonna 1950, mutta sitä on vietetty Suomessa jo 1800-luvulla. Päivämäärä viittaa Kalevalan ensimmäisen painoksen esipuheen päiväykseen vuonna 1835.

Maaliskuu

Kansainvälinen naistenpäivä 8.3.

Naistenpäivä on ollut almanakassa vuodesta 1994, lisäksi se oli merkitty vahingossa jo vuosien 1990 ja 1991 kalentereihin. Se on syntynyt samoihin aikoihin kuin äitienpäivä eli 1910-luvulla. Äitienpäivää on aiemmin pidetty porvarillisena juhlanä ja naistenpäivää vasemmistolaisten juhlanä. Nykyään naistenpäivä on kaikkien naisten juhlapäivä.

Kveenien kansallispäivä 16.3.

Kveenit, Norjan Pohjois-Ruijan suomenkuvainen väestö, ovat olleet kansallinen vähemmistö Norjassa vuodesta 1999 lähtien, ja kveenikansan päivää on vietetty vuodesta 2013. Kveenin kieli koostuu suomen kielen peräpohjalaisiin murteisiin lukeutuvista Ruijan murteista.

Minna Canthin päivä, tasa-arvon päivä 19.3.

Minna Canth (1844–1897) oli Suomen ensimmäinen huomattava naiskirjailija ja ensimmäinen suomenkielinen sanomalehtinainen. Canth nosti teoksissaan ja kirjoituksissaan esiin yhteiskunnallisia epäkohtia ja ajoi etenkin naisten koulutusta, raittiusaatetta ja köyhien aseman parantamista. Tasa-arvon päivänä juhlittava

Minna Canthin päivä on ollut merkittynä suomalaisiin kalentereihin vuodesta 2007.

Pohjolan päivä 23.3.

Pohjolan päivänä (*Nordens dag*) juhlistetaan pohjoismaista yhteistyötä (*nordiskt samarbete*). Pohjolan päivää vietetään 23. maaliskuuta 1962 solmitun Helsingin sopimuksen kunniaksi. Sopimus loi pohjan Ruotsin, Suomen, Norjan, Tanskan ja Islannin väliselle yhteistyölle.

Ruotsin vohvelipäivä 25.3.

Vohvelipäivänä nautitaan tietenkin vohveleita, ainakin Ruotsissa. Vohvelipäivä on yli satavuotisen historiansa ajan ajoittunut Marian ilmestymispäivän yhteyteen; sanan *vårfrudagen* ("meidän rouvamme päivä") on sanottu vääntyneen keskiajalla muotoon *våffeldagen*, jolloin päivästä tuli vohveleiden teemapäivä. Marian ilmestymispäivä on kristillinen juhlapäivä, joka juhlistaa arkkienkeli Gabrielin ilmestymistä Neitsyt Marialle ilmoittamaan Kristuksen tulevasta syntymästä.

Huhtikuu

Aprillipäivä, första april 1.4.

Aprillipäivä on sekä Ruotsissa että Suomessa vakiintunut hassuttelupäiväksi, jolloin on lupa huijata leikkimielisesti muita erilaisin aprillipiloin. Suomessa sanotaan: "Aprillia, aprillia, syö silliä, juo kuravettä päälle!". Ruotsissa taas: "April, april, din dumma sill, jag kan lura dig vart jag vill!" Keväistä hassutteluperinnettä on vietetty jo 1500-luvulla tai jopa aiemmin.

Vappuhuiska, -huisku tai -viuhka (ruotsiksi vippa) – vai vappuvihta tai -vasta?

Kansainvälinen lastenkirjapäivä 2.4.

Lastenkirjallisuudelle omistettu teemapäivä tarjoaa mainion mahdollisuuden sukupolvien väliseen kohtaamiseen kirjallisuuden äärellä. Kansainvälistä lastenkirjapäivää on vietetty vuodesta 1967 lähtien tanskalaisen satukirjailija Hans Christian Andersenin syntymäpäivänä. Päivää on vietetty maailmanlaajuisesti vuodesta 1967 lähtien.

Kansainvälinen romanipäivä 8.4.

Kansainvälinen romanipäivä on ollut Ruotsissa virallinen juhlapäivä vuodesta 2001 lähtien, ja se lisättiin Suomen almanakkaan vuonna 2014. Sen päivämäärä tulee vuodelta 1971, jolloin Lontoossa pidettiin ensimmäinen romanien kansainvälinen kongressi, jossa hyväksyttiin muun muassa romanien oma lippu. Vuoteen 2024 saakka päivästä käytettiin nimeä romanien kansallispäivä.

Mikael Agricolan päivä, suomen kielen päivä 9.4.

Mikael Agricola (1510–1557) tunnetaan suomen kirjakielen isänä ja suomalaisena uskonpuhdistajana. Mikael Agricola on myös suomalaisen almanakan kannalta tärkeä henkilö, sillä hänen vuonna 1544 julkaisemansa Rukouskirja sisältää ensimmäisen suomenkielisen kalenterin. Agricolan suomeksi kääntämä Uusi testamentti vuodelta 1548 on Tukholman Suomalaisessa kirkossa. Mikael Agricolan päivä on merkitty Suomen almanakkaan vuonna 1960.

Kansallinen veteraanipäivä 27.4.

Kansallinen veteraanipäivä on ollut Suomen almanakassa vuodesta 1988 lähtien. Sen päivämäärä on Lapin sodan päättämispäivä vuodelta 1945. Veteraanipäivänä muistetaan Suomen sotien veteraaneja. Veteraanipäivän kunniaksi järjestetään vaihtuvalla paikkakunnalla valtakunnallinen pääjuhla, joka televisioidaan.

Ruotsin kuninkaan syntymäpäivä 30.4.

Ruotsin kuninkaan Kaarle XVI Kustaan syntymäpäivä huomioidaan yleensä myös Suomessa. Päivä on Ruotsissa virallinen liputuspäivä.

Toukokuu

Vappu, suomalaisen työn päivä, Ruotsin första maj 1.5.

Vappu tunnetaan Suomessa vahvasti ylioppilaiden ja työväen juhlapäivänä.

Alkujaan tänä abbedissa Valburgin muistopäivänä on juhlittu Suomessa kevättä ja sen tuloa. Vapun juhlinta aloitetaan usein jo vappuaattona, ja isossa osassa ovat korkeakouluopiskelijat, etenkin insinööriopiskelijat eli teekkarit, jotka pukeutuvat haalareihin ja järjestävät erilaisia juhlia.

Harmonikan päivä 6.5.

Harmonikka on ruotsinsuomalaisille tärkeä soitin kanteleen ja muiden suomalaisien perinnesoitimien ohella. Soittimella on monta nimeä: haitari, hanuri, sirmakka, taljankka, kurttu, köyhän urut, ryppy, vetopeli, pirunkeuhko. Pohjoismaissa ei ole ollut sitten 1990-luvun puolenvälin enää teollista harmonikanvalmistusta, mutta perinne elää, ja ruotsinsuomalaisia harmonikkakerhoja on useita.

Eurooppa-päivä 9.5.

Eurooppa-päivä on Euroopan rauhan ja yhtenäisyyden päivä, jota vietetään Schumanin julistuksen päivänä. Ranskan pääministeri Robert Schuman esitti ajatuksensa poliittisesta yhteistyöstä vuonna 1950, mistä muodostui Euroopan unionin (EU) alku. Ruotsi ja Suomi liittyivät EU:hun kansanäänestyksen jälkeen vuonna 1995.

J. V. Snellmanin päivä, suomalaisuuden päivä 12.5.

Johan Vilhelm Snellman (1806–1881) oli filosofi, valtiomies ja lehtimies, joka vaikutti monella tavalla suomen kielen, kansan ja valtion kehittymiseen. J. V. Snellmanin päivänä on suositeltu liputtamaan jo 1920-luvulla. Se oli mukana vakiintuneiden liputuspäivien luettelossa jo vuo-

den 1952 almanakassa. Päivää vietetään Snellmanin syntymäpäivänä.

Viittomakielen päivä 14.5.

Ruotsi oli ensimmäinen maa, joka tunnisti viittomakielen virallisena äidinkielenä, vuonna 1981. Suomessa oikeus viittomakielen opetukseen peruskoulussa lisättiin vuonna 1991. Ruotsissa vietetään ruotsalaisen viittomakielen päivää, kun taas Suomessa vietetään Suomessa käytettävien viittomakielten eli suomalaisen ja suomen-ruotsalaisen viittomakielen päivää.

Suomalainen äitienpäivä, toukokuun toinen sunnuntai

Suomessa äitienpäivää on juhlistettu 1910-luvulta lähtien, ja sen lanseerasi maahan opettaja, Suomen vanhempainliiton edustaja Vilho Reima (1906–1948), joka oli tutustunut juhlapäivään matkallaan Yhdysvalloissa vuonna 1910. Kalenteriin päivä merkittiin kuitenkin vasta vuonna 1947. Äitienpäivän perinteisiin kuuluvat sänkyyn tuodut aamiaiset, kukat ja lahjat sekä mahdollisesti lasten askartelemat korit. Edesmenneitä äitejä saatetaan muistaa vieraillemalla hautausmaalla. Toisin kuin Ruotsissa, Suomessa äitienpäivä on virallinen liputuspäivä.

Ruotsalainen äitienpäivä, toukokuun viimeinen sunnuntai

Ruotsissa äitienpäivää vietettiin ensimmäisen kerran vuonna 1919 kirjailija Cecilia Bååth-Holmbergin (1857–1920) aloitteesta. Hän valitsi juhlapäiväksi toukokuun viimeisen sunnuntain sen vuoksi, että tuolloin luonnossa olisi saatavilla tarpeeksi

kukkia. Äitienpäivän perinteet ovat hyvin samanlaisia kuin Suomessa.

Kaatuneitten muistopäivä, toukokuun kolmas sunnuntai, Ruotsin veteraanipäivä (veterandagen) 29.5.

Suomessa kaatuneitten muistopäivänä kunnioitetaan kaikkia niitä, jotka ovat kuolleet Suomen aluetta ja suomalaisia koskettaneissa sodissa tai esimerkiksi rauhanturvaamistehtävissä. Lisäksi kunnioitetaan kaikkia niitä, jotka ovat kuolleet taistelujen aikana ja niiden päättymisen jälkeen, kuten teloitettuja ja vankileireillä menehtyneitä. Vuoteen 1994 asti lippua pidettiin surun merkiksi osan päivää puolitangossa. Nykyisin liput liehuvat kaatuneitten muistopäivänä ylhäällä kuten muinakin liputuspäivinä.

Kesäkuu

Suomen puolustusvoimain lippujuhlan päivä 4.6.

Suomen puolustusvoimain lippujuhlan päivää vietetään marsalkka C. G. E. Mannerheimin syntymäpäivänä. Päivän kunniaksi järjestetään paraati vuosittain vaihtuvilla paikkakunnilla. Jos itsenäinen Suomi täyttää pyöreitä tai viitoseen päättyviä vuosia, paraati järjestetään Helsingissä.

Ruotsin kansallispäivä ja ruotsalaisen lipun päivä 6.6.

Ruotsin kansallispäivä koskettaa myös ruotsinsuomalaisia, olivat he sitten Ruotsin kansalaisia, Suomen kansalaisia tai kaksoiskansalaisia.

Metsäsuomalaisen päivä 21.6.

Metsäsuomalaisen ja metsäsuomalaisen lipun päivää vietetään Ruotsissa, jossa metsäsuomalaiset katsotaan osaksi ruotsinsuomalaisista kansallista vähemmistöä, ja Norjassa, jossa metsäsuomalaiset ovat oma kansallinen vähemmistönsä vuodesta 1999. Metsäsuomalaiset ovat nykyisen Suomen alueelta Savosta Keski-Ruotsiin ja Keski-Norjaan muuttaneita kaskiviljelijöitä, jotka puhuivat suomea, ja heidän jälkeläisiään. Metsäsuomalaisen päivää on vietetty vuodesta 2022 lähtien, ja metsäsuomalaisilla on ollut oma lippu vuodesta 2023 lähtien.

Juhannuspäivä, Suomen lipun päivä, 20. ja 26.6. välinen lauantai, Ruotsissa mid-sommardagen

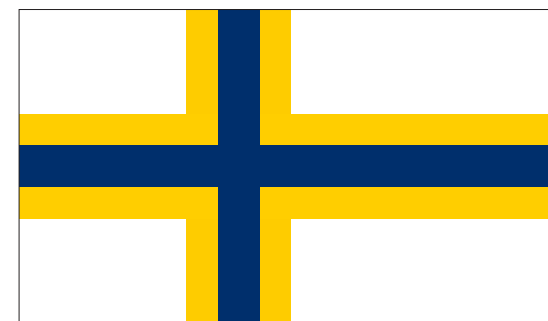
Juhannuspäivä oli vuoteen 1954 saakka kiinteällä paikalla 24.6. Sillä on lisämäärä Suomen lipun päivä. Kristillisessä mielessä juhannusta vietetään Johannes Kastajan syntymän muistoksi. Juhannusaatto eli juhannuspäivää edeltävä perjantai on suurella osalla väestöä palkallinen vapaa-päivä.

Heinäkuu

Eino Leinon päivä, Suomen runon ja suven päivä 6.7.

Eino Leinon päivä on vakiintunut liputuspäivä, joka on merkitty suomalaisiin kalentereihin vuodesta 1998 lähtien. Päivä on runoilija Eino Leinon (1878–1926) syntymäpäivä, ja sillä halutaan juhlistaa suomalaista runoutta ja kesää.

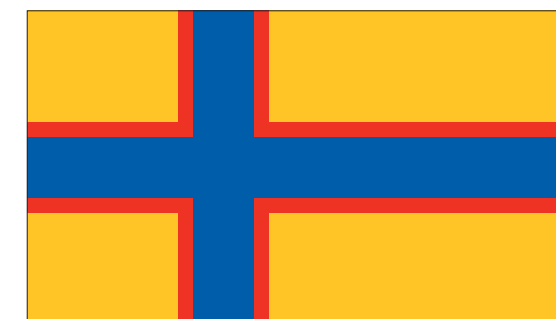
Lippuja

Ruotsinsuomalaisen lipussa (2014) sininen, keltainen ja valkoinen viittaavat Suomeen ja Ruotsiin.

Metsäsuomalaisen lipussa (2022) vihreä viittaa metsään, keltainen tuleentunneeseen viljaan, punainen tuleen tai pihlajanmarjoihin ja musta kaskeeseen.

Inkerinsuomalaisen lipussa (1919) siniristi viittaa Suomeen, punainen Pietarin muureihin ja keltainen viljaan.

Kruununprinsessan syntymäpäivä 14.7.

Vuonna 1977 syntyneen kruununprinsessa Victoria Ingrid Alice Désiréen syntymäpäivä huomioidaan usein myös Suomessa.

Tornionlaaksolaisten päivä 15.7.

Tornionlaaksolaisten päivänä juhlistetaan tornionjokilaaksolaisten lipun, meänflakun, ensimmäistä liputuspäivää. Juhlapäivä on keskellä kauneinta kesää, jolloin Tornionjokilaaksosta kotoisin olevat kaipaavat kotiseudulle kaikkein kiivaiten. Päivä tuli Ruotsin almanakkaan vuonna 2015.

Unikeonpäivä, Ruotsin sjusovardagen 27.7.

Legendan mukaan seitsemän kristittyä nuorukaista pakeni keisari Deciuksen vainoja luolaan, jossa he nukkuivat lähes 200 vuotta. Unikeonpäivä on merkitty jo ensimmäisiin suomenkielisiin kalentereihin vuonna 1705. Päivän nykyinen nimi, unikeonpäivä, tuli almanakkaan vuonna 1929. Unikeonpäivä tunnetaan nykyisin parhaiten Naantalın kaupungin valitsemasta valtakunnan virallisesta unikeosta.

Elokuu

Tove Janssonin ja suomalaisen taiteen päivä 9.8.

Liputus Tove Janssonin ja suomalaisen taiteen päivän kunniaksi järjestettiin ensimmäistä kertaa vuonna 2020. Tällä hetkellä päivän kunniaksi liputtaminen on suositus, eikä sitä ole vielä virallisesti merkitty kalenteriin. Aloitteen liputtami-

sesta Tove Janssonin kunniaksi teki sisäministeri Maria Ohisalo Vihreistä. Päivän lisänimi puolestaan viittaa Tove Janssonin merkittävään vaikutukseen suomalaiseen taiteeseen. Koska Tove Jansson tunnetaan hyvin myös Ruotsissa ja Janssonin luoma muumien maailma on yleisesti tuttu, päivä tarjoaa aineksia paitsi Janssonin huomiointiin, myös suomalaisen taiteen ja taidehistorian tarkasteluun.

Suomen luonnon päivä, elokuun viimeinen lauantai

Suomalaisille luonto on tärkeä ja suomalainen luonto on kulttuurissa keskeisessä osassa: suomalaiset ovat ylpeitä metsistä ja järvistä, joilla on myös kansanmytologiassa tärkeä osa. Suomen luonnon päivää vietetään luonnon äärellä, luonnon antimista nauttien. Päivä on merkitty Suomen almanakkaan merkkipäivänä vuodesta 2020 lähtien ja liputuspäivänä vuodesta 2023 lähtien.

Syyskuu

Suomen yrittäjän päivä 5.9.

Yrittäjän päivä lisättiin almanakkaan vuonna 2010. Päivää on vietetty Suomessa 1990-luvulta lähtien. Yrittäjän päivänä järjestetään oppilaitoksissa yrittäjyyskasvatusta ja yritysvierailuja. Myös yrittäjyysaiheiset luennot, tapahtumat ja juhlat kuuluvat päivän ohjelmaan.

Saamen kielten viikko 21.–27.9.

Saamen kielet kuuluvat suomen ohella suomalais-ugrilaisiin kieliin, ja saamelaisia

on Ruotsin, Suomen ja Norjan alueella, joten näissä maissa vietetään yhteistä saamen kielten viikkoa. Ruotsissa puhutaan viittä eri saamen kieltä (pohjoissaamea, eteläsaamea, uumajansaamea, luulajansaamea ja piitimsaamea) ja Suomessa kolmea (pohjoissaamea, inarinsaamea ja kolttasaamea).

Euroopan kielten päivä 26.9.

Euroopan neuvoston lanseeraama päivä on monikielisyyden teemapäivä, jonka tavoitteena on kannustaa Euroopan unionin 46 jäsenvaltion 700:ää miljoonaa asukasta opiskelemaan vieraita kieliä kaikenikäisinä, sekä koulussa että sen ulkopuolella. Euroopan kielten päivää on juhlistettu 2001 alkaen. Ruotsin kouluissa suomea voi periaatteessa lukea vieraana eli niin sanottuna modernina kielenä, mutta vain harva koulu tarjoaa mahdollisuuden osana oppilaille suunnattua kielivalintaa.

Matkustavaisten juhlapäivä 29.9.

Matkustavaiset (*resandefolket*) luetaan Ruotsissa romanien kansalliseen vähemmistöön, mutta heillä on myös oma juhlapäivänsä.

Lokakuu

YK:n kansainvälinen ikäihmisten päivä 1.10., Ruotsissa FN:s internationella dag för äldre

Yhdistyneiden Kansakuntien YK:n kansainvälinen ikäihmisten teemapäivä nostaa esiin sen tosiasian, että maailman väestö vanhenee tulevina vuosikymmeninä kiihtyvällä vauhdilla: vuoteen 2050 mennessä

maailmassa odotetaan olevan enemmän 60 vuotta täyttäneitä kuin lapsia. Päivällä halutaan kiinnittää huomiota ikääntyvien ihmisoikeuksiin ja herättää keskustelua oikeudesta ihmisarvoiseen elämään.

Miina Sillanpään päivä, suomalaisen kansalaisvaikuttamisen päivä 1.10.

Miina Sillanpään päivä tuli kalenteriin vuonna 2023. Sillanpää (1866–1952) oli poliitikko ja yhteiskunnallinen vaikuttaja sekä ensimmäinen suomalainen naisministeri. 1.10. vuonna 1906 tulivat voimaan uusi vaalilaki ja valtiopäiväjärjestys. Vaalilaki toi Suomeen yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden.

Kanelipullan päivä 4.10.

Suomessa kanelipullan päivää vietetään korvapuustin päivänä – suomenruotsiksi kanelipullaa saatetaan nimittää sanalla *örfil*.

Inkeriläisten päivä 5.10.

Inkeriläiset viettävät kansallispäiväänsä suomalaisen kalenterin mukaisena Inkerin nimipäivänä. Inkerin alueelta on kerätty paljon perinteistä kansanperinnettä, kuten runo- ja itkulauluja, tarinoita ja musiikkia. Inkeriläisillä on ollut vuodesta 1919 lähtien oma lippu, jonka on suunnitellut kapteeni E. I. Haapakoski. Ruotsi oli kylmän sodan aikana ainoa Pohjoismaa, jossa lippua oli sallittua käyttää.

Aleksis Kiven päivä, suomalaisen kirjallisuuden päivä 10.10.

Aleksis Kiven päivä on kansalliskirjailijamme Aleksis Kiven (1834–1872) syntymäpäivä.

mäpäivä. Kiven tuotantoon kuuluu niin runoja, näytelmiä kuin romaaneja. Alun perin neljänä erillisenä vihkona julkaistu Seitsemän veljestä (1870) on saavuttanut Suomessa kansallisromaanin aseman.

Isovanhempien päivä, lokakuun kolmas lauantai

Isovanhempia huomioidaan omana teemapäivänä. Ruotsissa mor- och farföräldrarnas dag on vakiintunut syyskuun 8. päiväksi.

Marraskuu

Maailman romanikielen päivä 5.11.

Unescon vuonna 2015 vahvistama maailman romanikielen päivä on Ruotsissa myös kansallisen vähemmistön juhlapäivä, sillä romanit ja heidän indoarjalainen kielensä romani chib on maassa tunnustetussa asemassa. Romani chib ei ole yhtenäinen kieli, vaan oikeastaan monista eri murteista koostuva kattokäsite, ja vanhemmat ikäluokat osaavat sitä todennäköisemmin kuin nuoremmat.

Ruotsalaisuuden päivä Suomessa, Kustaa Aadolfin päivä 6.11.

Ruotsalaisuuden päivää on vietetty Suomessa vuodesta 1908 lähtien Ruotsalaisen kansan-

puolueen (RKP) aloitteesta. Almanakkaan päivä on merkitty vuodesta 1979 lähtien, ja siitä lähtien se on ollut myös liputuspäivä. 6.11. on Ruotsin kuninkaan Kustaa II Aadolfin kuolinpäivä vuonna 1632. Ruotsalaisuuden päivän tarkoitus on nostaa esiin Suomen ja Ruotsin pitkäaikaista yhteyttä sekä vahvistaa suomenruotsalaisen väestön yhteenkuuluvuutta. Samalla juhlistetaan myös ruotsin kielen asemaa maamme toisena kansalliskielenä.

Isänpäivä, marraskuun toinen sunnuntai

Isänpäivää vietetään isien kunniaksi ja muistoksi samaan aikaan sekä Ruotsissa että Suomessa. Päivä merkittiin kalenteriin Ruotsissa liikemiesten edotuksesta vuonna 1949.

Sotalasten päivä 20.11.

Sotalasten päivän tarkoituksena on muistaa Suomesta Pohjoismaihin toista maailmansotaa pakoon lähetettyjä lapsia. Päivää vietettiin ensimmäisen kerran vuonna 2013 Suomen sotalapsiyhdistyksen keskusliiton aloitteesta.

Joulukuu

Suomen itsenäisyyspäivä 6.12.

Itsenäisyyspäivä on Suomessa juhlapäivä ja on ollut suurella osalla väestöä palkallinen vapaapäivä vuodesta 1929 lähtien. Eduskunta hyväksyi 6. joulukuuta 1917 Suomen itsenäisyysjulistuksen, mutta vasta marraskuussa 1919 tehtiin päätös, että juuri joulukuun 6. päivää vietetään Suomen itsenäiseksi julistamisen vuosipäivänä.

Jean Sibeliuksen päivä, suomalaisen musiikin päivä 8.12.

Suomalaisen musiikin kunniaksi vietettävä päivä on säveltäjä Jean Sibeliuksen (1865–1957) syntymäpäivä. Sibeliuksen säveltäjänuran läpimurtoteos oli vuonna 1892 kantaesityksensä saanut Kullervo-sinfonia. Muita hänen tunnettuja teoksiaan ovat Finlandia, Karelia-sarja ja seitsemän sinfoniaa. Jean Sibeliuksen päivä on ollut kalenterissa vuodesta 2011.

Nobelin päivä, ihmisoikeuksien päivä 10.12.

Nobel-päivää juhlistetaan Alfred Nobelin kuolinpäivänä, jolloin Nobelin palkinnot jaetaan Tukholmassa ja Oslolla. Samana päivänä vietetään myös Yhdistyneiden

kansakuntien (YK) kansainvälistä ihmisoikeuksien päivää.

Lucianpäivä 13.12.

Lucian päivää vietetään Pyhän Lucian muistoksi vuosittain hänen kuolinpäivänään. Muistopäivä kuuluu alun perin katoiliseen pyhimyskalenteriin, mutta nykyisin sitä vietetään maallistunein muodoin ennen kaikkea ruotsinkielisessä kulttuurissa.

Jouluaatto 24.12.

Jouluaatto ja uuttavuotta vietetään sekä Suomessa että Ruotsissa, sekä maallisin että uskonnollisin rituaalein.

Kirkollinen vuosikalenteri

Ruotsin kirkon suomenkielinen toiminta tavoittaa monia ruotsinsuomalaisia ympäri maata. Ruotsin kirkko (Svenska kyrkan) on osa luterilaista kirkkoa ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sisarkirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko ei vaikuta Ruotsin kirkon suomenkieliseen toimintaan, vaan kummassakin maassa on oma organisaationsa. Suomessa evankelis-luterilainen kirkko on kansankirkko, eli sillä on lakiin perustuva erityisasema ja oikeus kerätä jäseniltään veroja kunnalliserotuksen yhteydessä. Ruotsissa kirkolla ei ole vastaavaa asemaa. Juhla-ajat maiden kirkkoissa ovat yhteisiä.

Ruotsinsuomalaisilla on oma virsikirja, sillä Ruotsin kirkon virsikirja käännettiin suomeksi vuonna 2003. Siinä on mukana myös aineksia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirjasta. Kummankin maan kirkot viestivät toiminnastaan aktiivisesti verkossa, joten suomenkieliset voivat helposti seurata Suomen evankelis-luteri-

laisen kirkon toimintaa esimerkiksi sosiaalisen median kautta.

Kirkkovuosi alkaa ensimmäisestä adventista marras-, joulukuun vaihteessa. Adventtisunnuntaita on ennen joulupäivää kaikkiaan neljä. Kauneimmat joululaulut -perinnettä, jonka aloitti Suomen lähetysseura vuonna 1973, ylläpidetään Ruotsissa myös suomeksi. Joulukuun 13. päivänä vietettävää Lucianpäivää juhlistaan näyttävästi Ruotsissa, mutta myös ruotsinkielisillä alueella Suomessa.

Jouluaaton (24.12.) ja joulupäivän (25.12.) jumalanpalveluksia ja hartaushetkiä pidetään usein myös suomeksi ympäri Ruotsia. Joulua juhlistaan pitkään, sillä joulupäivää seuraavan Tapaninpäivän lisäksi myös Loppiainen (6.1.) kuuluu jouluajan juhla-pyhiin.

Laskiaissunnuntaita seuraavasta tuhkakiviikosta alkaa 40 päivää kestävä paaston aika, joka päättyy Palmusunnuntaita seuraavaan hiljaiseen viikkoon. Pitkäperjantaita

vietetään Jeesuksen ristiinnaulitsemisen ja kuoleman muistoksi ja pääsiäispäivää hänen ylösnousemuksensa muistamiseksi. Pääsiäisen juhlintaan kuuluu joulun tavoin useampi päivä, eli myös toinen pääsiäispäivä on yleinen vapaapäivä.

Helluntaita vietetään Pyhän hengen

vuodattamisen muistoksi 40 päivää pääsiäisen jälkeen. Se aloittaa kirkkovuodessa niin sanotun kolminaisuuden ajan, jota kestää aina kirkkovuoden loppuun, marraskuussa vietettävään Tuomiosunnuntaihin.

Loka-marraskuun vaihteessa vietettävä Pyhäinpäivä tarjoaa mahdollisuuden muistella kuolleita läheisiä. Hautausmaat täyttyvät muistokynttilöistä, ja useissa kirkkoissa luetaan vuoden aikana kuolleiden seurakuntalaisten nimet.

Lisämateriaalia

Raamattu-sivusto
<https://raamattu.fi>

Suomenkielinen virsikirja
<https://virsikirja.fi>

Ruotsinsuomalaisten historiaa: aikajana

1533

Ensimmäinen suomenkielinen jumalanpalvelus pidetään Tukholmassa

1725

Kuningashuone myy Tukholman vanhassa kaupungissa urheiluhallina ja teatterina toimineen rakennuksen (Bollhuset) suomalaiselle seurakunnalle, joka remontoisen kirkokseen (Finska kyrkan)

1830

Carl Axel Gottlund perustaa Tukholmin Suomalaiskunnan (*Föreningen Stockholms Finnkår*), suomalaisten yhdistysten edeltäjän

1896

Tukholman suomalainen yhdistys perustetaan

1957

Ruotsinsuomalaisten keskusliitto (RSKL) perustetaan

1964

Ruotsin Suomalainen -lehti perustetaan

1968

Ensimmäinen suomenkielinen tv-ohjelma lähetetään Ruotsin televisiossa (SVT)

120

1969

Ruotsin Radion (SR) suomenkielinen radio-ohjelmatoiminta alkaa

Suomi-talo Tukholmassa avataan, ja myöhemmin siitä tulee Suomen Tukholman-instituutin koti, joka on yksi Suomen 16 kulttuuri- ja tiedeinstituutista ulkomailla

1972

Ruotsinsuomalaisten opettajien liitto perustetaan

1975

Ruotsinsuomalaisten kirjailijoiden yhdistys perustetaan

1977

Arkisto suomenruotsalaisille ja ruotsinsuomalaisille Ruotsissa (nykyinen Ruotsinsuomalaisten arkisto – Sverigefinländarnas arkiv) perustetaan

Ruotsinsuomalaisten kuvataiteilijoiden yhdistys (vuodesta 2004 Suomiart) perustetaan

Hallitus päättää kotikielen (myöhemmin äidinkielen) opetuksen aloittamisesta Ruotsissa

1988

Ruotsinsuomalaisten toimittajien liitto perustetaan

Kotikielenopettajien koulutus lakkautetaan

1990

Ruotsinsuomalainen koulu Tukholmassa aloittaa toimintansa

Suomenkielinen seurakuntatoiminta tulee virallisesti osaksi Ruotsin kirkkoa

1992

Metsäsuomalaisten yhteistyöorganisaatio Finnsam – Finnbygder i samverkan perustetaan

1993

Ruotsinsuomalaisten nuorten liitto perustetaan

2000

Ruotsi ratifioi Euroopan neuvoston vähemmistökielten suojelua koskevan puiteyleissopimuksen, minkä seurauksena suomen kielestä tulee Ruotsissa kansallinen vähemmistökieli ja ruotsinsuomalaisista kansallinen vähemmistö

Ruotsinsuomalaisten valtuuskunta – Sverigefinländarnas delegation perustetaan

2002

Uusi teatteri Tukholmassa perustetaan

2003

Suomalaisten eläkeläisten liitto (SEKL) perustetaan

2010

Kansallisia vähemmistöjä ja vähemmistökieliä koskeva laki astuu voimaan

2011

Ruotsinsuomalaisten päivää juhlitaan ensimmäisen kerran

2014

Ruotsinsuomalaiset saavat oman lipun, mistä päättää Ruotsinsuomalaisen valtuuskunnan täysistunto

2020

Ruotsinsuomalaisten opettajien liitto lakkautetaan

2021

Suomen sotaveteraaniliiton Ruotsin piiri lakkautetaan

2022

Hallitus esittelee toimenpideohjelman kansallisten vähemmistökielten säilyttämiseksi ja edistämiseksi

Kielten ja kansanperinteen instituutti (Isof) perustaa hallituksen aloitteesta kansallisen kielikeskuksen suomen kielelle

Minkäläistä on ruotsinsuomalainen vanhuus? Tämän kirjan tarkoituksena on auttaa ymmärtämään ikäihmisten näkökulmaa ja antaa ikääntyvien parissa toimiville ryhmille eväitä sukupolvien välisiin kohtaamisiin. Ruotsinsuomalaiseen kansalliseen vähemmistöön kuuluu useita ikääntyneitä ryhmiä, kuten 1960- ja 1970-luvulla Ruotsiin tulleet työvoimasiirtolaiset, sotalapset ja sotaveteraanit. Ikäihmiset ovat kielellinen ja kulttuurinen resurssi, joka voi osaltaan auttaa myös seuraavia ruotsinsuomalaisten sukupolvia pitämään suomen kielen ja ruotsinsuomalaisen kulttuurin voimissaan. Kirja sisältää erilaisia näkökulmia, ideoita ja työtapoja ikäihmisiä kohtaaville ja heidän kanssaan työskenteleville. Ideat perustuvat kohtaamisiin ruotsinsuomalaisten seniorien kanssa.

Hur är det att bli gammal som sverigefinne? Syftet med denna bok är att bidra till ökad förståelse för äldres perspektiv och erbjuda verktyg till olika grupper som arbetar med äldre, verktyg för att skapa möten mellan generationer. Inom den nationella minoriteten sverigefinnar finns flera grupper i hög ålder, som arbetskraftsinvandrare som kom till Sverige på 1960- och 1970-talet, krigsbarn och krigsveteraner. De äldre i minoriteten utgör en språklig och kulturell resurs som kan bidra till att även kommande generationer av svenskefinnar håller det finska språket och den sverigefinska kulturen vid liv. Boken innehåller perspektiv, idéer och arbetsmetoder för dem som möter sverigefinska äldre och arbetar med dem, utvecklade i samverkan med svenskfinska seniorer.

